

**CITIUS, ALTIUS, FORTIUS - OLYMPIALIIKE JA KANSAINVÄLINEN POLITIIKKA
KESÄOLYMPIAKISOJEN 1948-1988 VALOSSA TARKASTELTUNA**

Turun Yliopisto

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Politiikan tutkimuksen laitos

Pro Gradu -tutkielma

Olli Rastas

Marraskuu 2016

OLLI RASTAS: Citius, altius, fortius – olympialiike ja kansainvälinen politiikka kesäolympiakisojen 1948 – 1988 valossa tarkasteltuna

Pro Gradu -tutkielma, 107 s., 7 liites.

Poliittinen historia

Marraskuu 2016

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten nykyaikainen olympialiike syntyi ja miten se on kasvanut nykyiseen laajuuteensa sekä miten kansainvälinen politiikka on olympiakisoihin vaikuttanut. Tutkimuksessa pyritään selvittämään, mitkä ovat olleet olympialiikkeen kannalta merkittävimmät boikotit kesäolympialaisissa, mitkä maat ovat kisoja boikotoineet ja mikä on ollut boikottien syynä. Kansainväliseen olympialiikkeeseen vaikuttaneiden poliittisten tekijöiden ohella tarkastellaan kesäolympiakisojen isäntäkaupungin valintaa ja suurvaltojen menestystä toisen maailmansodan jälkeisissä kisoissa vuosina 1948 - 1988. Tutkimuksen primäärilähteenä ovat KOK:n suomalaisjäsenen J.W. Rangellin, Paavo Honkajuuren, Peter Tallbergin ja Pirjo Häggmanin arkistot sekä aiheesta kirjoitettu suomalainen ja ulkomainen kirjallisuus.

Kesäolympiakisoissa on nähty boikotteja, poliittisia poisjäämisiä, terrorismia, ja mielenosoituksia, erityisesti avajaisissa ja soihtuviestin aikana. Suurimmat boikotit ovat olleet Melbournessa 1956, Montrelissa 1976, Moskovassa 1980 ja Los Angelesissa 1984. Melbournen kisoja boikotoivat Hollanti, Espanja, Sveitsi ja Liechtenstein Unkarin kansannousun vuoksi, Egypti, Libanon ja Irak Suezin kriisin vuoksi ja Kiina Taiwanin osanoton vuoksi. Sotaa käyneiden Unkarin ja Neuvostoliiton joukkueet kuitenkin osallistuivat kisoihin, KOK torjui niiden osallistumisen johdosta esitetyt lukuisat vastalauseet poliittisina. Montrealin kisoja boikotoivat 28 Afrikan maata, lukuun ottamatta Senegalia ja Norsunluurannikkoa, sekä Afrikan maiden boikottiin yhtyneet Irak, Sri Lanka ja Guyana. Syynä oli Uuden-Seelannin rugby-joukkueen kilpailumatka rotusortoa harjoittavaan Etelä-Afrikkaan. Muut boikottimaat olivat Lesotho ja Taiwan, joka kiisteli nimestä Kiinan kansantasavallan kanssa. Moskovan kisoja vuonna 1980 boikotoi yli 60 maata Yhdysvaltain johdolla Neuvostoliiton Afganistanin miehityksen vuoksi. Presidentti Carter ilmoitti olympiavuoden alussa Yhdysvaltojen boikotoivan Moskovan kisoja ellei Neuvostoliitto kuukauden kuluessa poistu Afganistanista. Koko kevään ajan Carter ja kongressi yrittivät vakuuttaa Yhdysvaltojen olympiakomiteaa ja olympiakomiteoita mahdollisimman monessa muussa maassa, että Moskovan kisoihin osallistuminen oli olympiasääntöjen reilun pelin -hengen vastaista. Yhdysvallat myös vaati olympiakisoja siirrettäväksi johonkin toiseen maahan tai kisojen ajankohdan muuttamista. KOK ei kuitenkaan taipunut painostuksen edessä ja niin olympiahistorian laajin boikotti toteutui. Osa boikottirintaman maista tosin salli urheilijoidensa kilpailla olympialipun alla. Los Angelesin kisoja vuonna 1984 sosialistiset maat boikotoivat Neuvostoliiton johdolla. Neuvostoliiton vastaboikottiin liittyi yhteensä 15 maata. Suuren boikotin uhka oli Berliinissä 1936, Lontoossa 1948, Tokiossa 1964, Mexico Cityssä 1968, Münchenissä 1972 ja Soulissa 1988. Boikottien syynä on ollut maailmanpoliittinen tilanne, ideologinen vastakkainasettelu, apartheid-politiikka, edustus- ja nimikiistat, kisapaikka, maan sisäinen tilanne ja maan hakema kansainvälinen huomio.

asiasanat: olympialiike, olympiakisat, urheilu, kansainvälinen politiikka, kylmä sota, apartheid, boikotti

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1. TAUSTAA	1
1.2. TUTKIMUSKYSYMYKSET	4
1.3. LÄHTEET JA AIKAISEMPI TUTKIMUS	4
1.4. TUTKIMUKSEN KULKU	5
2. OLYMPIALIIKE KYLMÄN SODAN ALKUVUOSINA	7
2.1. TAKAISIN KILPAKENTILLE LONTOOSSA 1948.....	8
2.2. KANSAT KOHTAAVAT - XV OLYMPIAKISAT HELSINGISSÄ 1952	10
3. UNKARI, SUEZ JA MELBOURNE 1956	17
3.1. UNKARIN KANSANNOUSU	17
3.2. SUEZIN KRIISI.....	19
3.3. MAAILMANPOLITIIKAN JÄNNITTEET NÄKYVÄT MELBOURNESSA ..	21
4. ROTUSORTOA JA RADIKALISMIA KUOHUVALLA 60-LUVULLA	23
4.1. AFRIKAN MAIDEN ESIINMARSSI ROOMASSA.....	23
4.2. KIISTOJEN VARJOSSA KOHTI TOKIOTA	27
4.3. BOIKOTTIUHKA JA BLACK POWER-LIIKE MEXICO CITYSSÄ	29
5. OLYMPIARAUAH JÄRKKYY MÜNCHENISSÄ	35
6. BOIKOTTEJA JA SUURVALTAPOLITIIKKAA	39
6.1. AFRIKAN MAAT TOTEUTTAVAT UHKAUKSENSA MONTREALISSA ..	39
6.2. USA:N PRESIDENTTI CARTER JOHTAA MOSKOVAN KISOJEN BOIKOTTIRINTAMAA	42
6.3. YHDYSVALTAIN YLIVOIMAA LOS ANGELESIN MEMORIAL COLISEUMILLA	54
6.4. LORDI KILLANIN BOIKOTTIEN KESKELLÄ.....	60
6.5. SAMARANCH JA MUUTOKSEN VUODET 1981-1983.....	64
6.5.1. KOK VAHVISTAA RAKENTEITAAN JA YHTENÄISYYTTÄÄN BADEN-BADENISSA, ROOMASSA JA NEW DELHISSÄ	64
6.5.2. PRESIDENTTI REAGAN LUPAA OLYMPIASÄÄNTÖJEN NOUDATTAMISTA LOS ANGELESISSA.....	68
6.6. OLYMPIALIIKKEEN KRIISIVUOSI 1984.....	70
6.6.1. KREIKKALAISET VASTUSTAVAT LOS ANGELESIN SOIHTUVIESTIÄ	70
6.6.2. ”EMME KILPAILE KENENKÄÄN KANSSA EMMEKÄ PYRI YLIVALTAAN MAAILMASSA”	72
6.6.3. KIISTELY LOS ANGELESIN BOIKOTTIKISOJEN YMPÄRILLÄ JATKUU	76
6.6.4. LAUSANNESSA TEEMANA OLYMPIALIIKKEEN TULEVAISUUS ..	80
7. KYLMÄN SODAN VIIMEINEN NÄYTÖS	85
7.1. VUODET 1985-1988.....	85
7.1.1. KOK:N SÄÄNTÖMUUTOKSET TUOVAT AMMATILAISET OLYMPIA-AREENOILLE	85
7.1.2. APARTHEID-POLITIIKKA ESILLÄ WIENIN KOKOUKSESSA	89
7.1.3. OLYMPIA-AKATEMIAT OLYMPIA-AATETTA PUOLUSTAMASSA ..	90
7.2. HARMONIAA JA EDISTYSTÄ SOULISSA 1988	91
8. YHTEENVETO	94
LÄHTEET	103
LIITTEET	107

1. JOHDANTO

1.1. TAUSTAA

Ensimmäiset olympiakisat pidettiin antiikin Kreikassa vuonna 776 eKr. Kisaperinne jatkui yli tuhannen vuoden ajan ja päättyi keisari Theodosius I Suuren päätöksellä vuonna 393 jKr.¹ Olympian kisat pidettiin Peloponnesoksen niemimaalla Eliin maakunnassa. Olympian lehto sijaitsee suojaisessa paikassa Alpheios joen ja Kladeon vuoristopuron yhtymäkohdassa Kronion vuoren juurella.² Olympian perinteet heräsivät eloon jälleen 1800-luvulla, jolloin Kreikka itsenäistyi ja Olympian alueen arkeologiset kaivaukset toivat päivänvaloon muinaiset kilpакentät.

Olympialaisten uudelleen aloittamista esitti 1830-luvun puolivälissä runoilija Panajotis Sutsos, joka levitti olympiasanomaa runoissa, puheissa ja lehtikirjoituksissa. Kisoille löytyi rahoittaja vasta pari vuosikymmentä myöhemmin, kun kreikkalainen liikemies Evangelos Zappas³ tarjoutui maksamaan kilpailujen kustannukset.⁴ Ensimmäiset panhelleeniset kisat järjestettiin Ateenassa kesällä 1859. Näitä Zappaan olympialaisia pidettiin sitten Ateenassa myöhemmin myös vuosina 1870, 1875 ja 1889.⁵

William Penny Brookes perusti vuonna 1850 Englannissa Much Wenlockin kylään olympisen yhteisön, The Olympian Class, joka järjesti urheilukilpailuja nimeltään Meetings of the Olympian Class ja Wenlock Olympian Games.⁶ Vuonna 1865 Brookes oli mukana perustamassa myös kansallista olympiayhteisöä, National Olympian Associationia, joka yhdisti Englannin olympiset seurat ja organisoi valtakunnallisia kilpailuja. Kansallisia kilpailuja käytiin vuosina 1866 - 1868 ja ne päättyivät amatööriaatteen läpimurtoon Amateur Athletic Clubin (AAC) perustamisen myötä.⁷ Lontoon vuoden 1866 olympiakisat olivat boikottikisat, koska osa aristokraattisen

¹ Irlannissa järjestettiin 9-päiväisiä Taitennin kisoja 7:nneksi vuosisadalta eKr. vuoteen 1169 jKr. Ne olivat ohjelmaltaan lähes samanlaisia kuin yleishelleeniset kisat. Jukola 1953, 20.

² Jukola 1953, 8-9.

³ Zappas testamenttasi koko omaisuutensa Olympian kisoille ja toivoi niitä järjestettävän Ateenassa neljän vuoden välein Panathenaia-stadionilla. Vettenniemi 2007, 60.

⁴ Vettenniemi 2007, 35.

⁵ Koski-Rissanen-Tahvanainen 2004, 148-149.

⁶ Ennen Much Wenlockin kisoja Englannissa järjestettiin kaksipäiväisiä ns. Stowerin kisoja ainakin vuosina 1604 - 1644. Tiilikainen 1951, 11.

⁷ Vettenniemi 2007, 50-51,55-56,85-93.

AAC:n jäsenistä ei hyväksynyt työläisurheilijoiden osallistumista kisoihin ja jäivät niistä pois. Vuosien 1867 ja 1868 kisoissa sama toistui laajemmin, koska AAC piti työläisurheilijoita ammattilaisina.⁸ Brookes suunnitteli myös kansainvälistä olympiayhdistystä, International Olympian Association, joka sijoittuisi Ateenaan ja järjestäisi siellä säännöllisin väliajoin kansainvälisiä olympiakisoja. Brookesilla oli huomattava vaikutus de Coubertinin olympialaisiin ajatuksiin ja hänet oli kutsuttu vuoden 1894 kongressiin, jossa kansainvälinen olympiakomitea perustettiin. Hän ei korkean ikänsä vuoksi päässyt kongressiin osallistumaan, mutta vakuutti Wenlockin olympisen yhteisön tukevan uuden järjestön perustamista.⁹

Sekä Kreikassa pidetyt Zappaan olympialaiset että Englannin Much Wenlockin kisat vaikuttivat ranskalaiseen paroni Pierre de Coubertiniin, joka esitti antiikin Kreikan olympialaisten uudelleen aloittamista Sorbonnen yliopistossa pidetyssä urheilukongressissa marraskuun 25. päivä 1892. Union des sociétés françaises des sport athlétiques -järjestön kokouksessa de Coubertin päätti puheensa ponteen, jossa hän esitti Olympian kisojen elvyttämistä.¹⁰ Ehdotuksessaan hän sitoi yhteen kansainväliset urheilukilpailut ja rauhanaatteen.¹¹ Kaikki kuulijat hyväksyivät paronin aatteet, mutta kesti vielä kaksi vuotta ennen kuin päätös kisojen aloittamisesta tehtiin. Keväällä 1894 de Coubertin lähetti kutsukirjeet kongressiin, joka pidettiin Sorbonnen yliopistossa Pariisissa kesäkuussa 1894. Kahdeksankohtaisen esityslistan viimeinen kysymys oli: Onko Olympian kisojen uudistaminen mahdollinen? Myöhemmin asialistalle tulivat vielä olympiakomitean valitseminen ja sääntöjen laatiminen sekä kisojen ajankohdan määrääminen.¹² Saadakseen tukea asialleen, hän teki ennen kongressia pitkiä ulkomaanmatkoja, joilla sai puolelleen muun muassa silloisen Walesin prinssin, myöhemmin kuninkaan Edward VII:n, ruotsalaisen everstin Victor Balckin sekä yhdysvaltalaisen Columbian yliopiston professorin William Sloanen.¹³ Pariisin Sorbonnessa päätettiin 23. kesäkuuta 1894 Kansainvälisen Olympiakomitean (KOK) perustamisesta. Hellaan Olympiassa aikoinaan palanut tuli oli jättänyt kipinän, joka nyt sai kaikkialle näkyvän lieskan. Sen tulipiiriin pyrittiin saamaan koko maailman nuoriso.¹⁴ KOK:n ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin kreikkalainen kirjailija

⁸ Young 2004, 147-148.

⁹ Vettenniemi 2007, 50-51,55-56,85-93.

¹⁰ Jukola 1953, 22.

¹¹ Vettenniemi 2007, 89.

¹² Jukola 1953, 22.

¹³ Jukola 1953, 22-23.

¹⁴ Tiilikainen 1951, 13.

Dimitrios Vikelas ja pääsihteeriksi Pierre de Coubertin.¹⁵ Alkuperäiseen Olympiakomiteaan kuului 16 jäsentä, jotka edustivat 13 eri kansallisuutta. Ensimmäiset nykyaikaiset olympiakisat päätettiin järjestää Kreikan Ateenassa vuonna 1896. Nykyaikaisten kisojen keskeiset periaatteet otettiin antiikista. Tämä näkyi kisojen lajivalikoimassa, nelivuotisessa olympiadissa, kilpailujen rajaamisessa alussa vain miehille ja rahapalkintojen puuttumisessa. Eroina aikaisempiin kisoihin olivat amatööriyden vaatimus, kaikkien maiden osanotto-oikeus ja kisakaupungin vaihtuminen olympiadista toiseen.¹⁶

Viimeisimmät olympiakisat ovat olleet suuria spektaakkeleita, joita on seurannut miljardeja ihmisiä eri puolilla maailmaa. Olympialiikkeen alkuvuosina osallistujamaita, urheilijoita ja urheilulajeja oli kuitenkin huomattavasti vähemmän ja kiinnostus kisoihin vähäisempi. Olympiakisojen kasvaessa suuremmaksi, niiden julkisuusarvon noustessa, osanottajien saapuessa eri maista, roduista ja yhteiskuntajärjestelmistä sekä voiton merkityksen korostuessa tulivat samalla myös poliittiset ongelmat ja erimielisyydet selvemmin esiin.¹⁷ Nygren on jakanut poliittiset kiistat olympialiikkeessä 1) kansallisiin, valtioiden välisiin ja suurpoliittisiin kiistoihin, 2) rotuun ja uskontoon liittyviin kiistoihin ja 3) urheilupoliittisiin kiistoihin¹⁸. Nykyaikaisen demokratian voimistumisen myötä olympiamenestystä käytettiin kansallistunnon nostamiseen ja palvelemaan ideologioita, mikä politisoi olympialiikettä. Tämä tuli esille varsinkin kylmän sodan aikana, jolloin urheilijat oli asetettu palvelemaan kansakuntien tavoitteita ideologioiden kilpailussa.¹⁹ Nykyaikaisen olympialiikkeen yli sadan vuoden aikana nationalismi, sosialismi, rasismi, kapitalismi ja terrorismi ovat vaikuttaneet olympiakisoihin²⁰. Suurvaltopolitiikka on vaikuttanut olympialiikkeeseen määrittelemällä pelisäännöt, joita KOK:n on ollut pakko noudattaa, mutta myös KOK on vaikuttanut maailmanpolitiikkaan ja ainakin tuonut sen ongelmat esille. Jo paroni Pierre de Coubertin kytki olympialiikkeen politiikkaan toteamalla osallistumisen olympiakisoihin edistävän kansakuntien molemminpuolista kunnioitusta ja samalla luovan pohjaa valtioiden välisille poliittisille suhteille.²¹

¹⁵ Siukonen 2012, 14.

¹⁶ Koski-Rissanen-Tahvanainen 2004, 151.

¹⁷ Nygren 1977, 8.

¹⁸ Nygren 1978, 776.

¹⁹ Nygrén 1977, 8.

²⁰ Hämäläinen 2004, 19.

²¹ Nygrén 1977, 10-11.

1.2. TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten nykyaikainen olympialiike on kasvanut nykyiseen laajuuteensa sekä miten kansainvälinen politiikka on olympiakisoihin vaikuttanut. Kansainvälinen politiikka on vaikuttanut olympialiikkeeseen sen perustamisesta alkaen. Tämä on näkynyt liikkeen toiminnassa olympiakisojen boikotteina²², terroritekoina ja mielenosoituksina. Talosen mukaan boikotin tai poisjäämisen syyt voivat olla sisä- ja ulkopoliittisia tai taloudellisia. Tämän lisäksi osallistumattomuus voi johtua poissulkemisesta KOK:n toimesta tai siitä, että maa ei kuulu kansainväliseen olympialiikkeeseen tai sillä ei ole omaa olympiakomiteaa.²³ Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään, mitkä ovat olleet olympialiikkeen kannalta merkittävimmät boikotit kesäolympialaisissa, mitkä maat ovat kisoja boikotoineet ja mikä on ollut boikottien syynä. Lisäksi selvitetään, mitkä muut kansainvälisen politiikan tapahtumat ovat kesäkisoihin vaikuttaneet. Kansainväliseen olympialiikkeeseen vaikuttaneiden poliittisten tekijöiden ohella tarkastellaan kesäolympiakisojen isäntäkaupungin valintaa ja suurvaltojen menestystä toisen maailmansodan jälkeisissä kisoissa vuosina 1948-1988.

1.3. LÄHTEET JA AIKAISEMPI TUTKIMUS

Tutkimuksen primäärilähteenä ovat KOK:n suomalaisjäsenten J.W. Rangellin, Paavo Honkajuuren, Peter Tallbergin ja Pirjo Häggmanin arkistot sekä aiheesta kirjoitettu suomalainen ja ulkomainen kirjallisuus. Olympiakisoista vuosilta 1948 - 1988 lähteinä ovat olleet Markku Siukosen Suuri Olympiateos, Antti O. Arposen Ateenasta Atlantaan, Karo Hämäläisen Ateenasta Ateenaan, Martti Jukolan Suuri olympiakirja ja Pekka Tiilikaisen Olympiakisat 1896 - 1948. Keskeisiä lähteitä on myös Helge Nygrénin Poliittikkaa olympian ympäröissä vuodelta 1977, jolloin politiikka oli vahvasti mukana olympialiikkeessä. Jyrki Talonen on tutkinut poisjääntejä ja boikotteja olympialiikkeessä vuosina 1896 - 1984 artikkelissa, joka on julkaistu Urheilu ja historia

²² Sana boikotti tulee englantilaisesta tilanhoitaja Charles Boycottista, joka 1880-luvulla kieltäytyi irlantilaisien vuokratilajelijöiden aseman parantamisesta ja joutui Irlannin maaliiton organisoiman häirintäkampanjan myötä lähiympäristönsä täydelliseen saartoon. Charles Boycott.
<https://fi.wikipedia.org/wiki/Charles_Boycott>. [Luettu 7.3.2016].

²³ Talonen 1997, 124.

-teoksessa. Täydentävinä lähteinä on käytetty Helsingin Sanomia ja Urheilulehteä sekä verkkoaineistoa.

Aikaisempia akateemisia tutkimuksia on olympialaisista aiheista tehty Suomessa opinnäytteinä muutamia. Riitta Rimmi on valtio-opin Pro Gradu -työssään vuodelta 1988 tutkinut kansainvälisen olympialiikkeen suhdetta politiikkaan. Kylmän sodan ja olympialaisen idealismin kohtaamisesta Helsingin vuoden 1952 olympiakisoissa on lopputyön tehnyt Jussi Olamo (Helsingin yliopisto 2002). Aiheena oli Neuvostoliiton, Saksan ja Kiinan osallistuminen Helsingin kisoihin. Nämä maat kohtasivat tuolloin ensimmäisen kerran olympialaisissa. Lasse Maikola on tutkinut Helsingin Sanomien uutisointia Münchenin vuoden 1972 olympiakisoista ja niiden uhkakuvista ja kysyy otsikossa politiikkaa vai urheilua? Satu Helinin tutkimuskohteena on ollut Pekingin 2008 olympiakisat ja problematiikkana Kiinan ja olympialiikkeen ideologioiden mahdollinen konflikti. Aineistona tässä Pro Gradu -työssä oli Helsingin Sanomien urheilu-uutisointi 2001 - 2008. Olympialiikkeestä on lisäksi tehty muun muassa seuraavat Pro Gradu -työt, jotka sivuavat tätä tutkimusta: Risto Ukkosen tutkimus koski Moskovan olympialaisia 1980 ja Jimmy Carterin osuutta boikotissa (Tampereen yliopisto 1997). Boikottikisoja käsitteli myös Jyrki Talosen tutkimus Neuvostoliiton boikottikeskustelusta ennen Los Angelesin 1984 kisoja (Turun yliopisto 1996). Tämänkin tutkimuksen aihepiiriin kuuluvasta apartheid-politiikasta on Pro Gradu -työn tehnyt Aki Hyryläinen, joka on tutkinut suomalaisen urheiluelämän suhtautumista Etelä-Afrikan harjoittamaan apartheid-politiikkaan 1970-luvulla Suomen YK-politiikan, diplomaatti- ja kauppasuhteiden valossa (Turun yliopisto 2005). Olympialiikkeen käyttöä Yhdysvaltojen ulkopoliitikassa vuosina 1945-1980 on tutkinut Hannu Vähämäki Pro Gradu -tutkimuksessaan vuodelta 1994 (Turun yliopisto). Jari Alenius on tutkinut urheilun käyttöä ulkopoliitikan välineenä tutkimuksessaan DDR:n huippu-urheilusta (Helsingin yliopisto 2001). Olympiakisojen laajenemista urheilulajien määrän kasvun kautta ja urheilumuotojen kamppailua paikasta olympiakisojen parrasvaloissa vuosina 1896 – 2004 on tutkinut Anders Vestergård Pro Gradu -tutkimuksessaan (Åbo Akademi 2001).²⁴

1.4. TUTKIMUKSEN KULKU

²⁴ Suomen urheilu- ja liikuntahistorian tutkimusbibliografia 2006, 180,187,208,208-210,280.

Johdantoluvussa selvitetään tutkimuksen taustaa, lähdeaineisto, aikaisempi tutkimus aiheesta, tutkimuskysymykset ja tutkimuksen kulku. Tutkimuksen toisessa luvussa tarkastellaan kylmän sodan ensimmäisten vuosien ilmentymistä olympialiikkeessä. Luku kattaa vuodet 1948 – 1952. Kolmannessa luvussa keskitytään vuoteen 1956, jolloin Unkarin kansannousu ja Suezin kriisi vaikuttivat myös loppuvuonna järjestettyihin Melbournen olympiakisoihin. Tutkimuksen neljännessä luvussa käydään läpi olympialiikkeeseen vaikuttaneita 1960-luvun poliittisia tapahtumia. Vuosikymmenen monet ilmiöt vaikuttivat Rooman, Tokion ja Mexico Cityn olympiakisoihin. Viidennessä luvussa tutkitaan ainoastaan vuoden 1972 Münchenin olympiakisoja, jotka muistetaan palestiinalaisterroristien hyökkäyksestä kisakylään. Kisat eivät siihen päättyneet, mutta Münchenin suuriin ja moderneihin kisoihin päättyi amatööriaatteen puolesta puhujan, Avery Brundagen aika KOK:n johdossa. Tutkimuksen kuudennessa luvussa käsittelyssä on boikottien aika 1976-1984, joiden tuomia ongelmia ratkottiin Lordi Killaninin ja Juan Antonio Samaranchin johdolla. Olympialiikettä uudistettiin kriisivuosien aikana ja seurauksena huomattavasti. Tutkimuksen seitsemännessä luvussa tarkastellaan vuosia 1985-1988 ja Soulin olympiakisoja, joihin osallistui suurin osa KOK:n jäsenmaista ja jo lähes kaikkien lajien ammattilaisurheilijat kilpailivat amatöörien kanssa. Tutkimuksen viimeisessä luvussa tehdään yhteenveto.

2. OLYMPIALIIKE KYLMÄN SODAN ALKUVUOSINA

Kylmän sodan aikana suurvallat Yhdysvallat ja Neuvostoliitto siirsivät ydinaseiden luoman kauhun tasapainon vuoksi poliittisen ja ideologisen kamppailunsa muille kuin sotilaallisille areenoille kuten talouteen, tieteeseen, tuotantoon, teknologiaan, koulutukseen ja kulttuuriin. Kylmän sodan kulttuuritaistelu oli ”voiton tavoittelua toisin keinoin”. Kulttuurinen kilpailu verhoitiin ”vaihdoksi” tai ”diplomatiaksi”, jonka tarkoituksena virallisesti oli hyvän tahdon tai ymmärryksen edistäminen. Tosiasiassa se oli ideologista kilpailua, jota käytiin myös urheilussa. Voitot ja tappiot nähtiin poliittisina ja menestys tulkittiin osoitukseksi valtion, järjestelmän ja ideologian ylivertaisuudesta. Kulttuurin areenoista tuli symbolisen korvikesodan taistelukenttä. Urheilua käytettiin vallanpitäjien tavoitteiden saavuttamiseen monella tavalla ja moniin, puolustus-, sisä- ja ulkopoliittisiin tarkoituksiin, esimerkiksi maanpuolustushengen ja -valmiuden nostamiseen, kansanterveyden edistämiseen, järjestyksen ylläpitämiseen, kansallisen yhteenkuuluvuudentunteen vahvistamiseen, yhteisten arvojen lujittamiseen, kansainvälisen arvovallan lisäämiseen ja ulkopoliitiikan tukemiseen. Kylmän sodan aikana USA:n ja Neuvostoliiton ohella erityisesti DDR:ssä ja Kuubassa urheilulla oli tavallista suurempi merkitys ulkopoliitiikan välineenä. Neuvostoliitto oli edelläkävijä kylmän sodan ajan urheilun politisoinnissa ja valtiollistamisessa, mutta kilpailuasetelma ymmärrettiin myös Yhdysvalloissa, jonka presidentti Dwight D. Eisenhower sanoi, että kylmä sota oli ensisijaisesti psykologista taistelua. Urheilu oli kylmän sodan aikana korkean profiilin kulttuurinen taistelukenttä.²⁵

Toisen maailmansodan jälkeen sodan voittajiin kuulunut Neuvostoliitto muutti suhtautumistaan kansainväliseen urheiluun. Se teki ensiesiintymisensä arvokisoissa Osllossa yleisurheilun EM-kisoissa 1946, muttei osallistunut Lontoon vuoden 1948 olympiakisoihin, koska sillä ei ollut kansallista olympiakomiteaa. Lisäksi kommunistisen puolueen keskuskomitealle kelpasivat vain voitot eikä urheilukomiteaa johtanut Nikolai Romanov pystynyt takaamaan Stalinille, että maan urheilijat voittaisivat Lontoossa eniten mitaleita. Olympiadebyytti siirtyi näin neljällä vuodella eteenpäin. Kommunistisen puolueen keskuskomitea julkaisi joulukuussa 1948 päätöslauselman, joka vaikutti koko kylmän sodan ajan. Päätöslauselmassa kehoitettiin

²⁵ Jokisipilä 2014, 17,20-21,23-24,28-29.

urheiluviranomaisia ”levittämään urheiluharrastusta maan joka kolkkaan ja nostamaan taitotasoa, jotta neuvostourheilijat saavuttaisivat maailmanherruuden tärkeissä urheilulajeissa lähitulevaisuudessa”. Neuvostourheilijat eivät päässeet vielä Oslon talviolympialaisiin, mutta Kremlin asenne muuttui kisojen aikana, jolloin aloitettiin järjestelmällinen valmentautuminen kesän 1952 Helsingin olympialaisiin, jossa tavoitteena oli saavuttaa mitalitilaston ykkössija. Tässä ei kuitenkaan onnistuttu vaan Neuvostoliitto saavutti 71 mitalilla toisen sijan Yhdysvaltain voittaessa 76 mitalia. Kansainvälisen kilpaurheilun asetelma oli kuitenkin muuttunut vuosikymmeniksi.²⁶

1960- ja 1970-luvulla urheilua käytettiin maailmanpoliittisena aseena. Neuvostoliitto, DDR, Kuuba ja USA käyttivät urheilua systemaattisesti yhteiskuntajärjestelmänsä propagoimiseen ja kansainvälisen sympatian saamiseen. Urheilua, valtiolippua ja kansallislaulua käytettiin kansallisen tunteen nostajana siinä määrin, että kansallisten symbolien poistamista urheilukilpailujen seremonioista harkittiin vakavasti. Sähköisen viestinnän, erityisesti television, kehittymisen myötä suuret urheilutapahtumat tavoittivat aikaisempaan verrattuna moninkertaisen katsojamäärän, mikä mahdollisti kansallistunteiden välittämisen laajoille joukoille. Televisio kuitenkin myös laimensi nationalismia, kun suuryritykset alkoivat markkinoida tuotteitaan maailman mittakaavassa ja siirryttiin tuotteiden ja tuotemerkkien näkyvyyskilpailuun. Huippu-urheilu on muuttunut rahan hallitsemaksi viihdeteollisuudeksi, jossa kansallisuuksien rinnalla kilpailevat maailmanlaajuiset tuotemerkit. Markkinavoimat ovat ottaneet käyttöönsä kansalliset symbolit, kuten kansallislaulut ja liput, ja valjastaneet ne myynninedistämistyöhön.²⁷

2.1. TAKAISIN KILPAKENTILLE LONTOOSSA 1948

Toisen maailmansodan vuoksi jäi pitämättä vuoden 1940 ja 1944 olympialaiset. Vuoden 1940 kisat oli myönnetty Berliinin kisojen aattona Tokiolle, joka voitti viimeisessä äänestyksessä Helsingin äänin 36 - 27²⁸. Hakijoina oli kaikkiaan 13 kaupunkia. Tokio joutui Japanin ja Kiinan välisen sodan vuoksi luopumaan kisaisännyydestä kesäkuussa 1938 ja järjestelyoikeudet myönnettiin Helsingille KOK:n kokouksessa Kairossa

²⁶ Jokisipilä 2014, 27,81-84.

²⁷ Aalto 1998, 133,135,142.

²⁸ Jukola 1943, 199.

heinäkuun puolivälissä ja kisakaupunki vahvistettiin KOK:n toimeenpanevan komitean kokouksessa Brysselissä 3. syyskuuta 1938. Helsinki joutui luopumaan kisoista talvisodan jälkeen kolme kuukautta ennen kisojen alkamista 23. huhtikuuta 1940 maailmanpoliittisen tilanteen vuoksi.²⁹

Ennen toisen maailmansodan alkamista 1. syyskuuta 1939 KOK oli päättänyt myös vuoden 1944 olympiakisojen kisakaupungin. Hakijoita oli seitsemän, Ateena, Budapest, Detroit, Lausanne, Lontoo, Montreal ja Rooma. Kesäkuussa 1939 Lontoo valittiin Lontoossa kisojen pitopaikaksi 20 äänellä Rooman 11, Detroitin kahta sekä Montrealin ja Rooman yhtä ääntä vastaan. Kisoja ei maailmansodan vuoksi pystytty järjestämään, mutta Lontoon valmiina olleiden kisapaikkojen säästyttyä sodan tuhoilta KOK valitsi 4.9.1946 Lontoon isännöimään XIV olympiadin kisoja vuonna 1948.³⁰

Sotasyllisinä pidetyt Saksa ja Japani eivät saaneet kisakutsua, mutta niiden kanssa akselivaltoihin kuuluneen Italian kisajärjestäjät hyväksyivät mukaan. Osa monarkioista kansantasavalloiksi muuttuneiden Romanian ja Bulgarian urheilijoista ei saanut Englannin hallitukselta viisumeita. Tämän johdosta kaikki näiden maiden urheilijat jäivät kisoista pois.³¹ Muut rautaesiripun taakse jääneet maat Neuvostoliittoa lukuun ottamatta lähettivät joukkueen Lontooseen. Boikotti uhkasi myös Lontoon kisoja arabimaiden ilmoitettua jäävänsä pois, jos Israel osallistuu. Israel ei kuitenkaan saanut olympiaorganisaatiota ajoissa valmiiksi eikä voinut osallistua kisoihin.³²

Iso-Britannian kuningas Yrjö VI avasi Wembleyllä Lontoon toiset olympiakisat 29.7.1948. Avajaiset olivat juhlalliset, vaikka kaupungilla kisahumua ei huomannut, johtuen osittain siitä, että kisapaikat olivat hajallaan ympäri kaupunkia. Lehdistö uutisoi tulevista olympialaisista niukasti ennen kisojen alkua. Kisat onnistuivat järjestelyiltään alun aikatauluongelmia lukuun ottamatta hyvin.³³ Järjestelytoimikunnan puheenjohtajana toimi Amsterdamin 1928 olympiakisojen 400 metrin aitajuoksun voittaja lordi David Burghley. Hän toimi myöhemmin KOK:n varapuheenjohtajana. Yhdysvallat oli kisojen menestyksekkäin maa ennen 46 mitalia saavuttanutta Ruotsia ja Ranskaa. Neljäntenä mitalitilastossa oli Suomi, jonka voimistelija Veikko Huhtanen

²⁹ Siukonen 2012, 75; Jukola 1953, 208; Nygrén 1977, 210.

³⁰ Nygrén 1977, 210; Siukonen 2012, 75.

³¹ Jukola 1953, 208.

³² Shaikin 1988, 28-29; Nygrén 1977, 53.

³³ Tiilikainen 1951, 218-225.

voitti eniten mitaleita. Yhden kultamitalin häntä enemmän voitti Alankomaiden Fanny Blankers-Koen, joka saavutti pikajuoksuissa neljä kultamitalia.³⁴

KOK:n presidentin Henry de Baillet Latourin kuoltua vuonna 1942 hoiti KOK:n presidentin tehtäviä ensimmäinen varapresidentti Sigfried Edström. Hän piti toisen varapresidentin Avery Brundagen kanssa sodan aikana yhteyttä muihin KOK:n hallituksen jäseniin Baillet-Latourin ollessa eristyksissä miehitettyssä Belgiassa. Vuonna 1946 Edström valittiin KOK:n presidentiksi ja Brundage varapresidentiksi. Edströmin tavoitteena oli porvarillisen, sosialistisen ja kommunistisen urheiluliikkeen yhdistäminen. Tähän tavoitteeseen liittyi pyrkimys Neuvostoliiton liittymiseen KOK:hon ja osallistumiseen olympiakisoihin. Neuvostoliiton ehtona liittymiselle oli sitä vastaan sotaa käyneen Espanjan erottaminen KOK:sta ja venäjän hyväksyminen KOK:n kolmanneksi viralliseksi kieleksi. Brundage vaati puolestaan ehtona Neuvostoliiton hyväksymiselle KOK:n jäsenmaaksi entisen Saksan valtakunnan urheilujohtajan Karl Ritter von Haltin vapauttamista sotavankeudesta. Hän oli KOK:n jäsen ja ollut vangittuna vuodesta 1945 lähtien. Neuvostoliitto myöntyi KOK:n vaatimuksiin ja von Halt vapautettiin Neuvostoliiton vankileiriltä vuonna 1949, Espanja sai jäädä KOK:n jäsenmaaksi ja Neuvostoliiton amatöörisäännöt yhdenmukaistettiin kansainvälisten standardien kanssa. Näin Neuvostoliitto saattoi osallistua vuoden 1952 olympiakisoihin, jotka pidettiin Helsingissä.³⁵

2.2. KANSAT KOHTAAVAT - XV OLYMPIAKISAT HELSINGISSÄ 1952

XV olympiakisojen järjestämispaikka ratkaistiin Tukholmassa juhannusaattona 17. kesäkuuta 1947. Hakijakaupunkeina olivat yhdysvaltalaiset Chicago, Detroit, Los Angeles, Minneapolis ja Philadelphia sekä Euroopasta Amsterdam, Ateena, Helsinki, Lausanne ja Tukholma. Helsinki sai toisella kierroksella 15, Los Angeles 5, Minneapolis 5 ja Amsterdam 3 ääntä. Näin Helsinki sai enemmistön äänistä ja tuli valituksi vuoden 1952 kisojen järjestäjäksi.³⁶ Kisojen järjestelytoimikunnan, XV Olympia Helsinki ry:n, johtoon nimettiin Helsingin apulaiskaupunginjohtaja Eric von Frenckell, joka oli esittänyt olympiakisojen hakemista Helsinkiin jo vuonna 1915. Kisat alkoivat heinäkuun 19. päivänä 1952 ja niihin osallistui enemmän maita kuin

³⁴ Siukonen 2012, 75-77.

³⁵ Krüger 1999, 17-18.

³⁶ Nygrén 1977, 210.

aikaisempiin kisoihin.³⁷ Neuvostoliiton lisäksi ensiesiintymisen olympialaisella areenalla teki Israel³⁸. Saksa teki paluun kisoihin. Jo vuotta ennen kisojen alkamista oli tehty päätös Saksojen yhteisjoukkueen lähettämisestä Helsinkiin. Vain Länsi-Saksan olympiakomitea oli hyväksytty KOK:n jäseneksi ja sillä oli valintaoikeus joukkuetta muodostettaessa. DDR protestoi Länsi-Saksan olympiakomitean käyttämää nimeä Saksan olympiakomitea eikä hyväksynyt sen päätöksiä joukkueen muodostamisessa. Saksan joukkue Helsingissä koostui lopulta vain länsisaksalaisista urheilijoista.³⁹ Osallistujien joukossa oli myös yksi kiinalainen uimari, joka karsiutui alkuerissä. Hän edusti Kiinan kansantasavaltaa. Maan jalka- ja koripallojoukkueet myöhästivät kisoista kymmenen päivää. Manner-Kiinalla oli ollut edustaja jo kolmissa aiemmissakin kisoissa, mutta Helsingin kisat jäivät heille viimeisiksi 32 vuoteen. Vallankumouksen jälkeen vuonna 1951 Kiinan olympiakomitea jakautui kahtia ja 19 jäsentä 25:stä siirtyi Taiwanille. Helsingin olympialaisissa Kiinan kansantasavallalla ja Taiwanilla oli kiista, kummalla on oikeus edustaa Kiinaa. KOK ratkaisi asian Helsingissä siten, että kumpaakaan ei hyväksytä järjestön jäseneksi, mutta niillä on osallistumisoikeus niihin lajeihin, joihin kansainväliset erikoisliitot ne hyväksyvät. Vuonna 1954 Manner-Kiina hyväksyttiin KOK:n jäseneksi, mutta Taiwanin jo ollessa jäsen kiistat kärjistyivät siten, että Kiina erosi jäsenyydestä 25.8.1958. Manner-Kiinan ja Taiwanin edustuskiistat jatkuivat 1980-luvulle asti.⁴⁰

J.K. Paasikivi kirjoitti päiväkirjaansa 21.6.1947: ”Olympiakisojen myöntäminen Suomelle on myös poliittisesti hyvä uutinen ja osoittaa, että arvomme on nousemassa ja että maailma ei ole meitä unohtanut.” Paasikivi antoi myös lausunnon, jonka mukaan hän on hyvin tyytyväinen siihen, että Suomi saa vuoden 1952 olympiakisat. Ruotsalainen Dagens Nyheter -lehti kirjoitti vuoden 1952 kisakaupungin valinnasta seuraavasti: ”Olympialaispäätös ilmentää paljon puhuvasti johtavien urheilukansojen luottamusta Suomen voimaan ja itsenäisyyteen.”⁴¹ Kisojen myöntäminen Helsingille oli myös poliittinen päätös, jolla viestitettiin vahvaa tukea Suomen nousulle sodan raunioista ja kuulumista läntiseen kulttuuripiiriin⁴².

³⁷ Siukonen 2012, 83. Pelttari 2006, 102.

³⁸ Shaikin 1988, 29; Hämäläinen 2004, 119.

³⁹ Nygrén 1977, 61-62; Siukonen 2012, 83.

⁴⁰ Nygrén 1977, 85-89.

⁴¹ J.K. Paasikiven päiväkirjat 1985, 463.

⁴² Pelttari 2006, 104.

Suomalaiset kisajärjestäjät halusivat saada neuvostoliittolaiset mukaan kisoihin. Suomalaiset halusivat esiintyä ulkomaille välittäjänä idän ja lännen välissä sekä osoittaa Neuvostoliitolle, että maan osanoton puolesta tehtiin työtä ja yhteistyö- ja ystävyysuhteet itäiseen naapuriin olivat kunnossa kylmän sodan aikana. Presidentti J.K. Paasikivi oli kirjoittanut muistiinpanoihinsa tapaamisesta kisojen järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Eric von Frenckellin kanssa 24.4.1951 seuraavasti: ”Frenckell sanoi minulle lopuksi yksityisesti, että Neuvostoliitto on ilmoittanut ottavansa osaa Olympiakisoihin ja haluavansa tulla Olympiakomiteaan. Tämä on hyvä ja huomattava asia. Frenckell katsoi sitä suureksi diplomaattiseksi voitoksi...Minä lausuin myös tyytyväisyyteni. Tämä näyttää myös osoittavan, että Neuvostoliitolla ei ole meihin nähden mitään pahoja aikomuksia. Tämä kaikki on miellyttävää.”⁴³

Neuvostoliiton tavoitteena oli luoda maasta maailman johtava urheiluvaltio sosialismin ylivoimaisuuden osoittamiseksi. Neuvostoliiton kansainvälisen urheilupolitiikan linjauksena oli, että sosialististen maiden välisten urheilusuhteiden rakentamisen tuli tapahtua Neuvostoliiton johdolla. Tavoitteena oli myös kansainvälisen urheiluliikkeen demokratisoiminen, mikä tarkoitti ”reaktionääristen konservatiivisten tendenssien” torjumista kansainvälisissä urheiluliitoissa ja KOK:ssa, sekä hegemonia-asema kansainvälisessä urheiluliikkeessä.⁴⁴

Neuvostoliiton Fyysisen Kulttuurin ja Urheilun Yleisliittolaisen Komitean puheenjohtaja Romanov lähetti NKP:n⁴⁵ keskuskomitean sihteerille ja varapääministeri Malenkoville 30.4.1952 kirjeen, jossa hän arvioi järjestelytoimikunnan ideologista suuntautumista. Hän kirjoitti: ”järjestelytoimikunta on vähän aikaa sitten, nähtävästi Yhdysvaltain määräyksestä, linjannut työtään taantumukselliseen suuntaan. Sen toiminnassa ilmenee yhä selvemmin Yhdysvalloille myönteinen poliittinen painotus...” Neuvostoliiton reagoitua herkästi Suomen lännettymisilmiöihin, vältti kisojen järjestelytoimikunta kisojen valmistelussa ja kisojen aikana sellaisia toimia, joita Neuvostoliitto olisi voinut pitää provokaationa. Järjestelytoimikunta oli valmis täyttämään neuvostoliittolaisten erikoistoivomukset, mikä ilmeni esimerkiksi majoitusjärjestelyissä. Neuvostoliiton ja muiden itäblokin maiden urheilijat asuivat kisojen aikana Otaniemessä erillään muista joukkueista. Neuvostoliiton vaikutusvalta

⁴³ Exner-Carl 2004, 82.

⁴⁴ Exner-Carl 2004, 83.

⁴⁵ Neuvostoliiton kommunistinen puolue, Kommunistitseskaja partija Sovetskogo Sojuza (KPSS)

otettiin huomioon myös siten, että YK:n⁴⁶ pääsihteeri Trygve Lie kutsuttiin kisoihin yksityishenkilönä, koska hän oli joutunut Korean sodan takia Neuvostoliiton arvostelun ja boikotoinnin kohteeksi. Neuvostoliiton toiveet huomioitiin myös siten, että Helsinkiin oli varattu riittävästi poliisivoimia, joita se oli pyytänyt pääministeri Kekkoselta mahdollisten Neuvostoliiton vastaisten mielenosoitusten vuoksi. Neuvostoliiton osallistuessa ensimmäistä kertaa olympiakisoihin ja rautaesiripun laskeuduttua toisen maailmansodan jälkeen Itä- ja Länsi-Euroopan väliin oli pelkona myös neuvostoliittolaisten ja itäeurooppalaisten massalokkaus länteen. Loikkaukset jäivät lopulta yksittäistapauksiksi. Kaikkeen järjestelytoimikunta ei neuvostoliittolaisten kohdalla myöntynyt, vaikka neuvotteluissa he olivat uhanneet poliittisten suhteiden huononemisella etuoikeuksia saadakseen. Frenckell informoi neuvotteluista KOK:n pääsihteeri Otto Mayeria 3.5.1952 seuraavasti: ”Muutama venäläisedustaja on ollut täällä viikon neuvottelemassa urheilijoiden osallistumisesta, avustajista, ruoasta, kuljetuksesta ja majoituksesta. Alku oli hyvin hankala, koska venäläiset vaativat etuoikeuksia jopa poliittisten suhteiden huononemiseen vedoten. Minä kieltäydyin päättäväisesti neuvottelemasta siltä pohjalta ja selitin, että olimme valmistautuneet tarjoamaan heille samat olosuhteet kuin kaikille muillekin maille. Tänään edustajat matkustavat kotiinsa hyväksyen sataprosenttisesti meidän ehdotuksemme.”⁴⁷

Ennen Helsingin vuoden 1952 olympialaisten alkua Manchester Guardian kirjoitti Suomen asemasta seuraavasti: ”Kisojen pitäisi todistaa vakuuttavasti, että minkäänlainen esirippu ei erota sitä muusta maailmasta. Suomi kuuluu siihen kapeaan puolueettomaan kaistaleeseen, joka vielä on olemassa idän ja lännen välillä, ja niihin harvoin maihin, joihin matkustaminen ei ole vielä rajoitettu poliittisin perustein. Olympiakisat ovat osoitus itsenäisen Suomen elinkyvystä”. Evening News -lehden mukaan ”olympialaisvalmistelut ovat niin virtaviivaisen tehokkaat, että Helsinki näyttää lyövän laudalta kaikki aikaisemmat kisakaupungit”.⁴⁸

Helsingin olympiakisojen alkamispäivänä 19.7.1952 The Times -lehti kirjoitti pääkirjoituksessaan Suomen onnistuneesta itsenäisyystaistelusta: ”Suomalaisten suuret urheilijanlahjat riittäisivät jo yksinään ihastelun aiheeksi, mutta iloitsemiseen on toinenkin syy. Suomen itsenäisyyden säilyminen on ollut oman aikamme ihme. Ja nyt kuitenkin uljaana ja vapaana idän ja lännen leirien reunalla seistien se tarjoaa

⁴⁶ Yhdistyneet kansakunnat, perustettu San Franciscossa 24.10.1945.

⁴⁷ Exner-Carl 2004, 83-87.

⁴⁸ J.K. Paasikiven päiväkirjat 1986, 289-290.

vieraanvaraisuuttaan maailman urheilijoille. Tämä on ansaittu kunnianosoitus urheilulle - ja Suomelle”.⁴⁹ Isäntäjoukkueen marssia avajaisissa stadionilla sinivalkoinen ääni, radioselostaja Pekka Tiilikainen kuvasi seuraavasti: ”Yksinkertaisissa puvuissa ovat Suomen miehet ja naiset. He tietävät marssivansa isänmaan siniristinsä jäljessä, jonka äärellä he ovat monet ilot nähneet – Siinä on maaseudun rauhasta tulleita talonpoikia ja maanviljelijöitä, jotka ovat hankkineet urheilullisen voimansa mustasta mullasta kovalla työllä, kivieliöiden kuivansitkeitä miehiä, kaupunkien tehtaitten ahertajia, ruumiillisen ja henkisen työn tekijöitä.”⁵⁰

Sateisena avajaispäivänä Paavo Nurmi palasi olympiaradoille tuoden 25. kesäkuuta Kreikan Olympiassa sytytetyn soihdun stadionille. Se oli kulkenut Ateenan, Kööpenhaminan, Malmön ja Haaparannan kautta Tornioon, jossa Pallakselta lähtenyt tuli oli siihen yhtynyt. 1350 juoksijaa oli kuljettanut soihtua Suomessa 50 paikkakunnalla. Stadionin tornin tulen sytytti Hannes Kolehmainen ja valan vannoi voimistelija Heikki Savolainen. Kisat julisti avatuiksi tasavallan presidentti J.K. Paasikivi. Saksalainen Barbara Rotbraut-Pleyer yritti julistaa rauhansanomaa useilla kielillä, mutta ei ehtinyt juosta puhujakorokkeelle. Kisoihin osallistui kaikkiaan lähes viisi tuhatta urheilijaa, Neuvostoliiton joukkueen ollessa suurin. Kotimaisena näytöslajina oli pesäpallo ja ulkomaisena käsipallo. Kilpailuja käytiin Helsingin ohella myös Hämeenlinnassa, Turussa, Kotkassa, Tampereella ja Lahdessa. Idän ja Lännen kohdatessa Helsingissä tarvittiin molemmille omat kisakylät. Neuvostoliitto ja muut sosialistiset maat asuivat Otaniemessä ja muun maailman joukkueet Käpylään rakennetussa uudessa olympiakylässä. Naiset majoittuivat Sairaanhoidon opistolle ja isäntämaan urheilijat Santahaminaan. Nuorison kilvoittelun lisäksi ideologinen taistelu, kylmä sota, saapui olympiakisoihin. Yhdysvallat voitti Neuvostoliiton Helsingissä mitalein 76 - 71.⁵¹

Helsingin olympiakisat avasi uuden ulottuvuuden lännen ja idän väliseen kylmään sotaan. Sitä alettiin käydä myös urheiluareenoilla. Mitaleilla, pisteillä ja ennätyksillä verrattiin sosialistisen ja kapitalistisen järjestelmän keskinäistä paremmuutta. Tässä kilpailussa ei keinoja kaihdettu, niin kuin monissa olympiakisoissa myöhemmin nähtiin.⁵² Stadionilla USA:n ja NL:n kilvoittelu ilmentyi estejuoksufinaalissa, jossa

⁴⁹ J.K. Paasikiven päiväkirjat 1986, 295.

⁵⁰ Pelttari 2006, 146.

⁵¹ Siukonen 2012, 83-87; Arponen 1996, 153.

⁵² Raevuori 2002, 98.

FBI:n agentti Ashenfelter ohitti viimeisellä vesiesteellä NL:n suosikin Kazantsevin ja juoksi voittoon⁵³. Kylmästä sodasta ja idän ja lännen ristiriidoista huolimatta kisat onnistuivat hyvin eikä suurvaltapolitiikka niitä häirinnyt. Järjestelytoimikunta pyrki eliminoimaan politiikan sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Toimintaohjeena oli coubertinilainen henki.⁵⁴

Suomen tasavallan presidentti J.K. Paasikivi kirjoitti päiväkirjaansa 3.8.1952 arvionsa olympialaisten onnistumisesta: ”Olympialaiset onnistuivat hyvin. Ulkomaalaiset lehdistöä myöten ovat antaneet tunnustuksensa hyvistä järjestelyistä. Tämä on Suomelle hyvä asia ja reklaamia”.⁵⁵ Kisat onnistuivat hyvin ja järjestelytoimikunnan puheenjohtaja Eric von Frenckell totesi marraskuussa 1952 Ruotsi-Suomi -yhdistyksen tilaisuudessa: ”Maailma on nyt siitä selvillä, kummalla puolen rautaesirippua Suomi sijaitsee.”⁵⁶ Myös ulkomailla huomioitiin onnistuneet kisajärjestelyt. Ranskan lehdistö arvioi Suomea ja kisajärjestelyitä positiiviseen sävyyn. Tanskalainen Information-lehti kirjoitti: ”Ei ole Kreikan ohella toista maata, mille kisojen isännöisyys kuuluisi luonnollisemmin kuin Suomelle, joka on säilyttänyt terveemmän asenteen urheiluun kuin mikään muu maa.” Ruotsissa lehdistön yleislinja oli pääosin sama, mutta Paavo Nurmen ammattilaiseksi julistaminen tuli jälleen esille. Aftonbladetin olympialiitteessä ihmeteltiin Nurmen valitsemista olympiatulen sytyttäjäksi.⁵⁷ Helsingin kisat vahvistivat Suomen asemaa idän ja lännen sillanrakentajana. Kisojen jälkeen Suomen katsottiin kuuluvan länsimaiseen kulttuuripiiriin kuuluvaksi itsenäiseksi maaksi.⁵⁸

Amerikkalainen Avery Brundage valittiin Helsingissä ennen olympiakisojen alkamista KOK:n presidentiksi vuosiksi 1952 - 1960. Hänen toimikauttaan jatkettiin kolme kertaa neljällä lisävuodella, joten hän jatkoi presidenttinä vuoteen 1972. Hänen kaudellaan KOK joutui ratkomaan monia ongelmia, joista suurimmat liittyivät jaettujen valtioiden edustusoikeuteen, amatöörisääntöihin ja mustien oikeuksiin Afrikassa ja Yhdysvalloissa. Toisen maailmansodan jälkeen rajat olivat jakaneet Saksan ja Korean ja Kiinassa oli tapahtunut kommunistien vallankumous 1949. Saksan edustusongelma ratkesi siten, Länsi- ja Itä-Saksalla oli yhteisjoukkue vuoden 1956, 1960 ja 1964 olympiakisoissa. Joukkueet muodostettiin yhteisten karsintakilpailuiden perusteella.

⁵³ Raevuori 2002, 107.

⁵⁴ Raevuori 2002, 105.

⁵⁵ J.K. Paasikiven päiväkirjat 1986, 292.

⁵⁶ Raevuori 2002, 191.

⁵⁷ Raevuori 2002, 191-192.

⁵⁸ Raevuori 2002, 195.

Vuoden 1961 Berliinin muurin rakentamisen jälkeen karsintakilpailut jouduttiin siirtämään puolueettomalle maaperälle, Tshekkoslovakiaan ja Ruotsiin. DDR:n urheiluvoima kasvoi joka kisoissa ja joukkueessa oli 1964 enemmän itäsaksalaisia kuin länsisaksalaisia. Tämä johti maiden omiin joukkueisiin 1968 olympialaisissa ja omien kansallistunnuksien käyttöön seuraavissa kisoissa. Kiinan ja Korean tapauksissa KOK hyväksyi Brundagen kaudella Yhdysvaltain liittolaisen edustamaan maata. Kansainvälisille urheilun erikoisliitoille Brundage ei ollut valmis antamaan lisää valtaa. Afrikan itsenäistyneet maat hän halusi mukaan olympialiikkeeseen, mutta ei yhtäläisillä äänestyoikeuksilla kuin vanhat jäsenmaat. Rooman ja Tokion olympiakisat olivat Brundagen voimannäyttö, mustan Afrikan apartheid-kiistat ja ammattilaisuuskysymykset eivät vielä silloin olleet ongelmia. Brundage halusi pitää kiinni ihanteestaan, jonka mukaan olympiakisat olivat vain amatööreille. Hän ei halunnut muuttaa KOK:n alkuperäisiä amatöörisääntöjä, vaikka todellisuus oli jo toisenlainen kuin sääntöjen laatimisajankohtana. Brundagen kausi KOK:n johdossa päättyi Münchenin olympiakisoihin, joissa hän kuuluisassa puheessaan terrori-iskun jälkeen totesi, että ”Kisojen pitää jatkua.” Hän piti surullisena sitä, että ”mitä suuremmiksi ja tärkeämmiksi olympiakisat tulevat, sitä suuremman kaupallisen, poliittisen ja rikollisen painostuksen kohteeksi ne joutuvat.”⁵⁹ Olympialaisten järjestämisestä on tullut kilpailumenestyksen lisäksi kansallisen nousun, osaamisen, kulttuurin ja talouden menestyksen näyteikkuna.⁶⁰

⁵⁹ Krüger 1999, 18-20; Guttman 1984, 250-252.

⁶⁰ Pelttari 2006, 148.

3. UNKARI, SUEZ JA MELBOURNE 1956

Vuoden 1956 kesäolympialaiset pidettiin Australian Melbournessa. Kisat olivat ensimmäistä kertaa eteläisellä pallonpuoliskolla. Melbourne oli voittanut äänestyksessä Argentiinan pääkaupungin Buenos Airesin yhdellä äänellä, tulos oli 21 - 20. Australian tiukkojen karanteenimääräysten vuoksi ratsastuskilpailut jouduttiin siirtämään Tukholmaan. Kilpailut Melbournessa käytiin marras-joulukuussa ja ratsastuskilpailut Tukholmassa jo kesäkuussa.⁶¹ Kisojen kanssa samaan aikaan osui maailmanpolitiikassa levottomampi jakso, kun Unkarissa kansa nousi kapinaan Neuvostoliittoa vastaan ja Lähi-idässä Suezin kanavan kansallistaminen johti pitkään kriisiin alueella.

3.1. UNKARIN KANSANNOUSU

Unkarin tapahtumat olivat seurausta Stalin-kultin kaatumisesta ja rauhanomaisen rinnakkaiselon opin lanseeraamisesta, jotka olivat esillä Neuvostoliiton kommunistisen puolueen (NKP) 20. puoluekokouksessa. Uusi oppi merkitsi luopumista aseellisen maailmanvallankumouksen doktriinista ja sen mukaan sopu kapitalistisen maailman kanssa oli mahdollinen.⁶² Neuvostoliitossa ja sen satelliittivaltioissa alkoi suojasään kausi, joka johti lakko- ja vastarintaliikkeisiin vuosina 1953 - 1956. Ennen Unkarin kansannousua syksyllä 1956 oli Puolassa ollut laajoja mielenosoituksia Poznanissa. Nämä vaikuttivat myös Unkariin ja Rakosin kausi puoluejohdossa päättyi heinäkuun puolivälissä. Puolueen johtoon tuli Gerö, joka oli kommunistisen puolueen johtajana lokakuun laajoihin mielenosoituksiin asti. Tyytymättömyys kommunistisen puolueen hallintoa kohtaan oli kovinta unkarilaisissa kansalaisliikkeissä, erityisesti Petöfi-piirissä, kirjailijaliitossa, opiskelijoiden ja älymystön keskuudessa sekä Nagyn puolueoppositiossa.⁶³

Ylioppilasmielenosoitukset alkoivat lokakuun 16. päivä ja jatkuivat 19. ja 22. päivä. Ylioppilaat esittivät 16 kohdan uudistusohjelman. Unkarin kansannousu alkoi 23.

⁶¹ Arponen 1996, 171.

⁶² Luoto 2006, 66.

⁶³ Luoto 2006, 66-73.

lokakuuta, jolloin Imre Nagy syrjäytti Hedegüsin pääministerinä.⁶⁴ Veriset mielenosoitukset taisteluineen demokratian puolesta jatkuivat kuun loppuun, jolloin alkoi muutaman päivän välirauha. Nagy vaati neuvostojoukkojen vetäytymistä maasta ja tehosti vaatimusta uhkaamalla Unkarin erolla Varsovan liitosta, julistautumisella puolueettomaksi ja vetoamisella YK:hon⁶⁵. Neuvostoliitto teki intervention 4. marraskuuta ja jatkoi hyökkäystä marraskuun 20. päivään asti. Janos Kadar syrjäytti Nagyn 12. marraskuuta.⁶⁶ Kadarin kausi Unkarin johdossa kesti 32 vuotta ja päättyi vasta toukokuussa 1988⁶⁷. Kansannousussa kaatui 3000 – 4000 unkarilaista, haavoittuneita oli 30 000 - 40 000. Lisäksi siirtovankeuteen Neuvostoliittoon vietiin noin 75 000. Unkarista pakeni yli 200 000 maan kansalaista.⁶⁸ Passiivinen vastarinta kesti vielä vuoteen 1959⁶⁹. Useita mielenosoitusten johtohahmoja teloitettiin intervention yhteydessä ja sitä seuranneiden oikeudenkäyntien jälkeen⁷⁰.

Hollanti, Espanja, Sveitsi ja Liechtenstein boikotoivat Unkarin tapahtumien vuoksi Melbournen olympialaisia, jotka alkoivat marraskuun 22. päivä. Hollanti peruutti osanottonsa venäläisten Unkarin toimien vuoksi sekä siksi, että se ”ei voi kilpailla olympiakisoissa, joihin Neuvostoliitto osallistuu”. Espanjan perusteluna oli vakava maailmantilanne ja kansojen itsemääräämisoikeuden loukkaus. Sveitsi perusteli poisjääntiään Neuvostoliiton Unkarin kansannousun verisellä kukistamisella. Unkari ja Neuvostoliitto osallistuivat kisoihin.⁷¹ Unkarilaiset pakolaisjärjestöt esittivät vastalauseensa Neuvostoliiton osallistumista vastaan, mutta KOK torjui sen, koska Unkarin olympiakomitea ei ollut vastalauseita esittänyt⁷². KOK oli saanut suuren määrän myös muita vastalauseita sen johdosta, että eräät osallistuvat maat olivat sotaa käyviä maita. KOK:n presidentti Avery Brundagen mukaan vastalauseet torjuttiin, koska ne olivat poliittisia.⁷³ Brundage kommentoi maailmantilannetta ja poisjääntejä toteamalla: ”Kaksi tuhatta vuotta sitten kreikkalaiset julistivat kaikki sodat pannaan ottaakseen osaa kisoihin, nyt nämä poisjääneet maat julistavat olympialaiset pannaan sotien vuoksi. Emme ole paljon kehittyneet 2000 vuodessa.” Hän totesi myös, että

⁶⁴ Luoto 2006, 74-77, 82-90.

⁶⁵ Luoto 2006, 110.

⁶⁶ Luoto 2006, 119-129.

⁶⁷ Luoto 2006, 207.

⁶⁸ Luoto 2006, 135.

⁶⁹ Luoto 2006, 144-148.

⁷⁰ Luoto 2006, 163-164.

⁷¹ Nygrén 1977, 9,59.

⁷² HS 22.11.1956, 17.

⁷³ HS 22.11.1956, 17.

”osanottonsa peruuttaneiden maiden päätös osoittaa erään olympialaisten perusperiaatteen hylkäämistä: urheiluun ei saa sekoittaa politiikkaa”.⁷⁴

3.2. SUEZIN KRIISI

Suezin kriisi sai alkunsa kanavan kansallistamisesta, jonka Egypti suoritti heinäkuussa 1956. Tämän johdosta Iso-Britannia, jonka pääministeriä oli Anthony Eden, julisti sodan Egyptille.⁷⁵ Sota alkoi varsinaisesti vasta lokakuussa, kun Israel hyökkäsi Egyptiin 29.10. Sodan osapuolina olivat myös Iso-Britannia ja Ranska, jotka pyrkivät ajamaan omia etujaan aiemmin niiden hallintaan kuuluneilla alueilla.⁷⁶ Israelin ja Egyptin välillä oli erimielisyyttä ollut aiemminkin ja maiden välisellä rajalla levottomuuksia. Rajalla oli demilitarisoituja vyöhykkeitä ja pakolaisongelma. Neuvotteluja oli käyty kiistoja aiheuttaneesta vesivarojen hallinnasta.⁷⁷

Israelilla oli taistelussa arabimaita vastaan kannatusta kahdenlaiselle linjalle, voimapolitiikalle, jota edustivat pääministeri David Ben-Gurion ja armeijan komentaja kenraali Moshe Dayan sekä sodan välttämiseksi, jonka kannattaja oli ulkoministeri Moshe Sharett⁷⁸. Israel teki Ranskan kanssa kesäkuussa 1956 Vermars’n sopimuksen, jolla se sai Ranskasta aseita ja poliittista tukea. Samaan aikaan Israelin ulkopoliittinen linja muuttui Sharettin erottua ja Golda Meirin tultua ulkoministeriksi. Hän oli ajattelussaan lähellä Ben-Gurionin voimapolitiikan linjaa.⁷⁹ Israelissa oli tyytymättömyyttä rajoihin, jotka vahvistettiin vuonna 1948⁸⁰.

Egyptissä oli 1950-luvun alussa alkanut uusi aikakausi, kun kuningas Faruk syrjäytettiin 1952 ja Gamal Abdel Nasser nousi maan pääministeriksi 1954 aloittaen aktiivisen ulkopoliitiikan tavoitteenaan Iso-Britannian poliittisen ja sotilaallisen vaikutuksen lopettaminen Egyptissä⁸¹. Egypti aseistautui hankkimalla huomattavan määrän aseita Tshekkoslovakiasta. Tämä toi Neuvostoliiton mukaan Israelin ja arabimaiden

⁷⁴ HS 17.11.1956, 18.

⁷⁵ Juusola 2005, 118.

⁷⁶ Juusola 2005, 120-121.

⁷⁷ Juusola 2005, 108-112.

⁷⁸ Juusola 2005, 111.

⁷⁹ Juusola 2005, 117-118.

⁸⁰ Juusola 2005, 116.

⁸¹ Juusola 2005, 113.

konfliktiin.⁸² Egypti teki Suezin kanavasta sopimuksen Iso-Britannian kanssa 1954. Sopimuksen mukaan brittisotilaat poistuisivat Suezilta kesäkuuhun 1956 mennessä.⁸³

Ennen Israelin hyökkäystä Siinaille, Iso-Britannia, Ranska ja Israel pitivät Pariisissa Suezin tilannetta koskevan huippukokouksen 21. – 24.10.1956⁸⁴. Israelin aloitettua hyökkäyksen Iso-Britannia ja Ranska vaativat sitä vetäytymään, mutta liittyivät seuraavana päivänä hyökkäykseen. Ne tekivät maihinnousun 5. marraskuuta ja lähes koko Siinain niemimaa oli vallattu 6. marraskuuta. Maailmanpolitiikan suurvallat USA ja Neuvostoliitto vastustivat sotaa ja YK:n turvallisuusneuvosto päätti tulitaukovaatimuksesta seuraavana päivänä. Israel palasi vanhoille rajoille vasta maaliskuussa 1957.⁸⁵

Sodan vaikutuksesta Iso-Britannia ja Ranska menettivät suurvalta-asemansa ja USA ja Neuvostoliitto nousivat Lähi-idän hallitsijoiksi. Iso-Britannian pääministeri Eden joutui eroamaan. Tiraninsalmi avautui jälleen merenkululle. Israelin ja arabimaiden vastakohtaisuus jyrkentyi. Israelissa Ben-Gurionin asema vahvistui ja seurasi kymmenen vuoden rauhallinen ajanjakso. Israelin kansainvälinen asema vahvistui ulkosuhteiden parannuttua Iso-Britanniaan, Ranskaan, Irakiin ja Turkkiin. Egyptin Nasser nousi arabimaailman johtajaksi vastustamalla eurooppalaisia kolonialisteja ja Israelia. Egypti sai sotilaallista, taloudellista ja poliittista tukea Neuvostoliitosta. Suezin kanava jäi tukevasti Egyptin hallintaan.⁸⁶

Lähi-idän tapahtumien vuoksi Melbournen kisat jättivät väliin Egypti, Libanon ja Irak. Egypti jäi pois ”poliittisista ja taloudellisista syistä”, Libanon ”sen asenteen johdosta, jonka Australia otti Keski-idän kriisiin” ja Irak ”arabimaissa vallitsevan levottoman tilanteen johdosta”.⁸⁷ Presidentti Brundage totesi ennen Melbournen kisojen alkamista: ”Olympialiikkeen olemukseen eivät kuulu sotilaat eikä raha, eikä se sen vuoksi voi lopettaa sotia, mutta se voi olla ja on hyvänä esimerkkinä. Jos maailman poliitikot omaksuvat amatööriurheilussa vallitsevat reilun pelin ja urheilumielen periaatteet, eivät sodat ole enää välttämättömiä.”⁸⁸

⁸² Juusola 2005, 115.

⁸³ Juusola 2005, 113.

⁸⁴ Juusola 2005, 119.

⁸⁵ Juusola 2005, 120-122.

⁸⁶ Juusola 2005, 122-124.

⁸⁷ Nygrén 1977, 59.

⁸⁸ HS 20.11.1956, 20.

3.3. MAAILMANPOLITIIKAN JÄNNITTEET NÄKYVÄT MELBOURNESSA

Melbournen olympiakisat avasi Edinburghin herttua, prinssi Philip 22. marraskuuta 1956. Kestävyysjuoksun tuleva maailmanennätysmies John Clarke toi olympiasoihdun stadionille ja haamumaileri John Landy vannoi olympiavalan. Kansainvälisen Olympiakomitean 91 jäsenmaasta kisoihin osallistui boikottien ja poisjääntien jälkeen 67 kansakuntaa. Unkarin ja Suezin tapahtumien vuoksi poisjääneiden maiden lisäksi poissa oli myös Kiina, joka ei osallistunut Taiwanin osanoton vuoksi.⁸⁹ Kiinan kansantasavallan ja Taiwanin erimielisyydet olympiaedustuksesta alkoivat ja kestivät 1970-luvun lopulle asti. Taiwan edusti Kiinaa YK:ssakin vuoteen 1971 asti.⁹⁰ Kiinan kansantasavalta sai jäsenyyden kansainvälisessä olympiakomiteassa 1979. Länsi-Saksakin olisi jättänyt kisoihin osallistumatta protestina Neuvostoliiton toimille Unkarin kansannousun kukistamiseksi, ellei DDR olisi lähettänyt urheilijoita kisoihin joka tapauksessa. Saksoilla oli yhteisjoukkue myös vuosien 1960 ja 1964 kisoissa. Saksan Liittotasavallan ja Saksan Demokraattisen Tasavallan yhteisjoukkueen hymninä oli nykyisen Euroopan Unionin hymni, Ludvig van Beethovenin yhdeksäs sinfonia, Oodi ilolle.⁹¹ Unkarin joukkue marssi avajaisissa vakavana edellään suruasennossa kannettu, vuodelta 1848 peräisin oleva vaakunakoristeinen Kossuth-lippu. He saivat katsomolta suurimmat suosionosoitukset.⁹²

Kisajärjestelyissä hankaluuksia oli stadionin rakennustöiden aikataulussa. Cricket Ground muutettiin yleisurheiluun sopivaksi 110 000 -paikkaiseksi olympiastadioniksi, mutta rakennustyöläisten toistuvat lakot viivyttivät valmistumista.⁹³ Urheilijoita oli ollut vähemmän kuin Melbournessa edellisen kerran 24 vuotta aikaisemmin Los Angelesin kisoissa. Syynä tähän oli pitkä matka ja boikotoinnit. Runsaat 3000 urheilijaa osallistui 19 lajiin.⁹⁴ Neuvostoliitto oli ensimmäisen kerran kisojen paras maa. Yhdysvallat oli mitalitilastossa toinen, isäntämaa Australia kolmas ja kuohuva Unkari peräti neljäs.⁹⁵ Kisojen paras urheilija oli unkarilainen, voimistelija Ágnes Keleti oli niukasti parempi

⁸⁹ Arponen 1996, 171.

⁹⁰ Nygrén 1977, 89-91.

⁹¹ Hämäläinen 2004, 128.

⁹² Nygren 1977, 60; HS 23.11.1956, 18.

⁹³ Arponen 1996, 171.

⁹⁴ Hämäläinen 2004, 126-127.

⁹⁵ Arponen 1996, 171.

kuin Neuvostoliiton Larisa Latynina⁹⁶. Neuvostoliiton ja Unkarin jännitteet näkyivät Melbournessa muissakin lajeissa, sillä maiden välinen vesipallovälillä keskeytettiin kolme minuuttia ennen loppua Unkarin johtaessa 4 – 0⁹⁷. Unkari voitti myös Jugoslavian myöhemmin finaalissa⁹⁸. Kisoissa esiintyi mielenosoituksia neuvostourheilijoita kohtaan, muun muassa nyrkkeilyssä ja jalkapallossa⁹⁹.

Joulukuussa 1955 KOK otti kiertokirjeessään voimakkaasti kantaa olympiakisoista tehtyjä pistetaulukkoja vastaan. Lehdistössä oli julkaistu taulukkoja, joissa oli vertailtu eri maiden ja poliittisten järjestelmien menestystä kisoissa. Myös kisojen aikana maiden menestystä seurattiin pisteiden laskulla, esimerkiksi Helsingin olympialaisissa USA:n ja Neuvostoliiton välistä kamppailua seurattiin reaaliaikaisesti suurilta tauluilta, joissa oli maiden keräämät pisteet eri lajeista. Julkilausumassa KOK toteaa olympiakisojen olevan yksilöiden kilpailu ja maailman nuorison festivaali, josta ei saa tulla kansakuntien välinen kilpailu. Kirjeessä todetaan olevan epäreilua antaa joka lajista voittajille samat pisteet ja pienten kansakuntien menestyneen tosiasiallisesti paremmin kuin suuret, jos mitalit lasketaan henkilöä kohden. Lopuksi todetaan, että normaali kansallinen ylpeys menestyksestä on suotavaa, mutta poliittisten järjestelmien vertaileminen urheilukilpailuiden avulla ei ole. Olympiakisojen tavoitteena oli rakentaa kansainvälistä hyvää tahtoa ja KOK halusi estää kisojen käytön poliittisena instrumenttina. Tämä tavoite ei seuraavien vuosikymmenien aikana toteutunut.¹⁰⁰

⁹⁶ Siukonen 2012, 99.

⁹⁷ Nygrén 1977, 60.

⁹⁸ Siukonen 2012, 99.

⁹⁹ UL 3.12.1956, 2.

¹⁰⁰ KOK:n kiertokirje kansallisille olympiakomiteoille, joulukuu 1955. J.W. Rangellin Arkisto, Toiminta KOK:ssa, kotelo 6, SuA.

4. ROTUSORTOA JA RADIKALISMIA KUOHUVALLA 60-LUVULLA

4.1. AFRIKAN MAIDEN ESIINMARSSI ROOMASSA

Italian ikuiselle kaupungille Roomalle vuoden 1960 kisojen hakuprosessi oli kuudes. Sille oli myönnetty vuoden 1908 kisat, mutta Vesuviuksen purkautumisen ja taloudellisten ongelmien vuoksi se joutui luopumaan niistä. Pariisissa kesäkuussa 1955 KOK:n 50. istunnossa Rooma valittiin äänestyksen kolmannella kierroksella vuoden 1960 kesäolympialaisten isäntäkaupungiksi. Vastaehdokkaana oli Lausanne, jonka Rooma voitti äänin 35 – 24. Hakijoita oli paljon, 15 kaupunkia, joista seitsemän Yhdysvalloista. Kisoissa kunnioitettiin antiikin perinteitä ja kilpailuja järjestettiin historiallisilla paikoilla. Maraton juostiin iltakilpailuna Capitolium-kukkulalta Colosseumille, vuosisatoja vanhat Basilica di Massenzio ja Terme de Caracalla -rakennukset toimivat paini- ja voimistelukilpailuiden suorituspaikkoina. Kisojen päänäyttämönä toimi vuosina 1933 – 1953 rakennettu Stadio Olimpico, jossa avajaisissa kuultiin alkuperäinen olympiahymni vuodelta 1896. Olympiavalan vannoi kiekonheittäjä Adolfo Consolini ja olympiatulen sytytti maastajuoksija Giancarlo Peris. Rooman olympialaisiin 1960 osallistui 83 maata, mikä oli selvästi enemmän kuin Melbournessa neljä vuotta aiemmin. Urheilijoita oli Rooman kisoissa 1960 5313 eli hieman vähemmän kuin Helsingissä 1952. Satelliittitelevision myötä kisat näkyivät maailmanlaajuisesti. Neuvostoliitto voitti Yhdysvallat mitalien määrässä 103 - 71.¹⁰¹ Rooman olympiakisoissa esiintyivät ensimmäistä kertaa Marokko, Tunisia, Sudan ja San Marino. Afrikkalaisten esiinmarssi näkyi myös kentällä, sillä Ghanan nyrkkeilyn hopeamitali oli Afrikan maan ensimmäinen olympiamitali. Myös afrikkalaisjuoksijoiden menestys alkoi Roomasta 1960 Bikilan johdolla. Abebe Bikila voitti iltakilpailuna juostun maratonin.¹⁰² Doping-ongelma tuli myös esiin 1960-luvulla. Tanskalainen pyöräilijä Jensen kuoli Rooman kisoissa 100 kilometrin maantieajossa. KOK muodosti tämän vuoksi lääketieteellisen komitean 1961 ja otti käyttöön huumetestit Mexico Cityssä 1968. Ensimmäinen kiellettyjen aineiden lista julkaistiin 1967.¹⁰³

¹⁰¹ Siukonen 2012, 107-108; Nygrén 1977, 211; Arponen 1996, 186. Keys 2011, 299.

¹⁰² Keys 2011, 295.

¹⁰³ Keys 2011, 296-299.

1960-luvulla KOK painosti lajiliittoja tiukentamaan amatöörisääntöjä. Amatöörisääntöjen ja todellisuuden välillä oli ristiriita, sillä länsiurheilijat saivat palkkioita ja Neuvostoliitolla oli valtionurheilijoita. Vasta vuonna 1989 Neuvostoliiton urheiluviranomaiset myönsivät piilottaneensa ammattilaisuuden amatöörismen viikunanlehden alle.¹⁰⁴ Brundagen tavoin ”saksalaisen urheilun isä” Carl Diem oli amatööriaatteen puolestapuhuja. Hänen mukaansa kukaan ei saa palata kilpakentältä mukanaan enemmän rahaa kuin hänellä oli sinne mennessään. Hän puhui Osnabrückissa lokakuussa 1958 seuraavasti: ”Olympian kisat ovat alempien vaistojen musertamista ja korkeampien vaistojen voittoa. Uusiutuvien kisojen ikuinen ketju ei merkitse mitään muuta kuin aina yhden uuden renkaan takomista tässä kilvoittelussa korkeimpaan ihmisyyteen: ”Pelaa puhtain asein ja sinä täydellistyt kauneudessa.” Zeuksen temppelein länsipäädyn kolmiossa oli symboloituna taivaallisten voimien kamppailu maallisia voimia vastaan, lapiittien taistelu kentaureja vastaan. Diemille tämä symboloi taistelua ammattilaisuuden ja amatööriaatteen välillä.¹⁰⁵ Brundagen täyttäessä 80 vuotta syyskuussa 1967 hän esitelmöi olympisista aiheista Chicagossa. Keskeinen teema oli jälleen amatööriys, jonka Brundage näki olevan diskriminointikiellon ohella olympialiikkeen peruseriaate, joka oli tehnyt siitä maailman tärkeimmän sosiaalisen voiman. Olympiakisat oli tarkoitus pitää myös jatkossa ei-poliittisina ja ei-kaupallisina. Amatööriurheilija on vapaa ja urheilu on hänelle harrastus.¹⁰⁶

Rooman kisoissa 1960 USA:n ja Neuvostoliiton välillä vallitsi epätavallinen yhteisymmärrys Melbournen 1956 kisoihin verrattuna, jolloin maailmanpoliittinen tilanne oli jännittynyt.¹⁰⁷ Toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan kuuluivat Neuvostoliiton ja Afrikan maiden sekä muiden itsenäistyneiden maiden esiinmarssi ja KOK:n painostus organisaationaalisiin muutoksiin vastaamaan uutta poliittista todellisuutta. Painostuksessa käytettiin hyväksi uutta teknologiaa, televisiota ja harjoittelun tieteellistymistä. Konsumerismi oli mukana jo 1950- ja 1960-luvun kisoissa. Olympialiikkeen kannalta Television live-lähetysten laajeneminen ja tv-tulojen lisääntyminen oli Rooman kisoissa erittäin merkittävää. Rooman olympialaiset olivat ensimmäiset kaupallisesti televisioidut kisat, ne televisioitiin 21 maahan. EBU (European Broadcasting Union) lähetti live-lähetystyksiä 94 tuntia 18 Euroopan maahan.

¹⁰⁴ Keys 2011, 296-299.

¹⁰⁵ Diemin esitelmä Osnabrückissa lokakuussa 1958. J.W. Rangellin Arkisto, Toiminta KOK:ssa 1953 - 1970, kotelo 5, SUA.

¹⁰⁶ Brundagen puhe Chicagossa 29.9.1967. J.W. Rangellin Arkisto, Toiminta KOK:ssa 1953 - 1970, kotelo 5, SuA.

¹⁰⁷ Keys 2011, 292.

CBS:n (Columbia Broadcasting System) lähetysten myötä kisojen suosio kasvoi räjähdysmäisesti Yhdysvalloissa. Kisojen suosion lisääntymiseen vaikuttivat myös satelliittilähetysten alkaminen 1964 ja värilliset tv-lähetykset vuoden 1972 kisoista alkaen. KOK:n budjetti oli pieni ja henkilökunnan määrä minimaalinen ennen tv-tuloja 1960-luvulla. Vuoden 1972 kisojen tv-oikeuksista saadut tulot ratkaisivat KOK:n talousongelmat. Vuonna 1974 KOK:n tuloista 98 % tuli tv-oikeuksista.¹⁰⁸

Formosa marssi Rooman kisojen avajaisissa Under Protest -kilven takana, koska KOK oli kieltänyt siltä Kiina-nimen käytön nimessään. Taiwanin kysymys oli KOK:n ongelma 1950-luvun alusta alkaen. Melbournen 1956 kisoihin Taiwan oli saanut kutsun ja lähettänyt kisoihin joukkueen, jonka johdosta Kiinan kansantasavalta vastalauseeksi jäi niistä kisoista pois. Vuonna 1958 Kiinan kansantasavalta erosi KOK:sta ja useista kansainvälisistä liitoista. Seuraavana vuonna Taiwan erotettiin Neuvostoliiton esityksestä KOK:sta, koska se ei suostunut poistamaan Kiina-sanaa nimestään. Ennen Rooman kisoja Taiwan kuitenkin taipui KOK:n tahtoon ja protestoi nimikiistaa avajaisissa.¹⁰⁹

KOK päätti kokouksessaan Münchenissä 28.5.1959 erottaa Kiinan kansallisen olympiakomitean jäsenyydestään ja ottaa sen uudelleen jäseneksi, jos se muuttaa nimeään. Kiinan kansallinen olympiakomitea päätti 8.6.1959 ottaa käyttöön nimen Kiinan tasavallan olympiakomitea. KOK toivoi nimessä esiintyvän sanan Taiwan tai Formosa. Kiinan tasavallan olympiakomitean presidentti Teng Chuan-kai perusteli nimivalintaa siten, että hänen johtamansa komitea edusti tosiasiallisesti koko Kiinaa ja Taiwan oli vain yksi maakunta. Vain Kiinan tasavallalla oli kansalliset värit, kansallislaulu ja lippu. Lisäksi se oli YK:n jäsen ja useimpien maailman maiden tunnustama. Chuan-kai vertasi tilannetta Iso-Britanniaan, joka koostui monista kansallisuuksista, mutta jonka urheilijat esiintyivät kisoissa brittiläisinä. Chuan-kai korosti, että Kiinan tasavallan olympiakomitea kontrolloi koko Kiinan urheilua. Kiinalaisilla urheilijoilla koko maan alueelta oli siis mahdollisuus osallistua kisoihin. Kiinan kansantasavalta ei osallistunut kesäolympiakisoihin vuosina 1960-1980, mutta nimellä Taiwan tai Formosa se oli mukana useimmissa kisoissa.¹¹⁰

¹⁰⁸ Keys 2011, 288-291.

¹⁰⁹ Nygrén 1977, 89-90.

¹¹⁰ Kiinan tasavallan olympiakomitean presidentin Teng Chuan-kain kirje J.W Rangellille 17.6.1959. J.W. Rangellin Arkisto, Toiminta KOK:ssa, kotelo 6, SuA.

Taiwan edusti Kiinaa vuosien 1956, 1960, 1964, 1968 ja 1972 kesäolympialaisissa. Vuoden 1976 Montrealin kisoihin Taiwan ei osallistunut, koska ei voinut käyttää Kiinan tasavalta -nimeä. Silloin Formosa ja Taiwan -nimet eivät sille enää kelvanneet niin kuin aiemmin.¹¹¹ Kiinan kansantasavalta haki KOK:n jäseneksi 1970-luvun puolivälistä alkaen ja hyväksyttiin jäseneksi vuonna 1979. Molemmat Kiinat boikotoivat Moskovan kisoja, mutta osallistuivat Los Angelesin kisoihin vuonna 1984. Silloin Taiwan käytti nimeä Kiinan Taipei.¹¹²

Huhtikuussa 1960 Ukrainan urheilusuhteiden maailmankomitea, joka oli aikaisemmin käyttänyt nimeä Ukrainan olympiakomitea lanseerasi tiedotteen, jonka tarkoituksena oli palvella Ukrainan urheiluliikettä sekä vapaassa maailmassa että rautaesiripun sisäpuolella. Neuvostoliitto ei sallinut Ukrainan muodostaa omaa olympiakomiteaa, joka olisi voinut liittyä KOK:n jäseneksi ja osallistua olympiakisoihin omalla Ukrainan joukkueella. Siksi Ukrainan ulkopuolella asuvat ukrainalaiset olivat perustaneet komitean, joka ajoi ukrainalaisten asiaa maailmassa ja jonka tavoitteena oli Ukrainan itsenäinen osallistuminen olympiakisoihin. Tiedotteella haluttiin kertoa myös ukrainalaisten itsenäisyystaistelusta venäläisiä vastaan ja niistä sortotoimenpiteistä, joita venäläiset tekivät ei-venäläisiä vastaan Neuvostoliitossa. Neuvostoliiton Moskovan hallitus ei sallinut Ukrainan perustaa omaa olympiakomiteaa, vaikka Ukraina oli YK:n perustajajäsen sekä useiden muiden kansainvälisten järjestöjen jäsen, esimerkiksi UNESCON, Punaisen Ristin ja Parlamenttien välisen Liiton (Inter-Parliamentary Union, IPU, perustettu 1888 Pariisissa) jäsen. KOK oli selvittänyt Ukrainan urheilijoiden tilannetta jo Melbournen kisojen jälkeen, muttei voinut hyväksyä Ukrainaa jäsenekseen, koska sillä ei ollut omaa kansallista olympiakomiteaa. Kansallisuusmielisyys oli vahvaa sekä urheilijoiden että muiden kansalaisten keskuudessa, mutta Moskova vastusti kaikkia itsenäisyysliikkeitä ei-venäläisten keskuudessa. Neuvostohallitus vaati ei-venäläisiä edustamaan olympiakisoissa venäläisiä ja Neuvostoliittoa. Tämä oli johtanut myös hyvien ukrainalaisurheilijoiden massakarkotuksiin Venäjälle. Ukrainan maailmankomitea vertasi tilannetta siihen, että kaikki Brittiläisen Kansanyhteisön urheilijat kilpailisivat samassa joukkueessa eikä omassa kansallisessa joukkueessa. Lisäksi komitea ihmetteli, miksi pienet Karibian ja Aasian siirtomaat kuten esimerkiksi Bahama, Bermuda, Jamaika, Puerto Rico, Singapore ja Hong Kong saivat kilpailla itsenäisinä osanottajina olympiakisoissa ja 50

¹¹¹ Nygrén 1977, 102-103.

¹¹² Shaikin 1988, 63-65.

miljoonainen Ukrainan kansakunta, joka oli YK:n jäsen, ei saanut. Komitea kertoi tiedotteessa, että urheiluasiat eivät olleet Neuvostoliitossa itsenäisten organisaatioiden alaisia vaan kommunistinen puolue ohjasi kaikkea urheilutoimintaa ja yksittäiset urheilijat olivat vastuussa puolueelle. Ukrainan oman olympiakomitean perustamiskiellon ja ukrainalaisurheilijoiden venäläistämisen lisäksi venäläiset olivat vallanneet Ukrainan urheiluinstituutit tuomalla omia urheilijoita ukrainalaisten tilalle ja kieltäneet ukrainalaisten osallistumisen toimintaan. Lopuksi tiedotteessa esiteltiin Ukrainaa koskevia lukuja urheilukouluista, urheilupaikoista ja harrastajamääristä sekä urheilijoita, jotka oli pakkosiirretty Venäjälle, ja joukkueita, jotka oli hajotettu eri osiin Venäjää.¹¹³

4.2. KIISTOJEN VARJOSSA KOHTI TOKIOTA

Olympialiikkeen ensimmäisiä kylmän sodan vuosikymmeniä leimasivat rotukysymykset, uusien valtioiden edustuskiistat, kaupallistuminen ja ammattilaistuminen.¹¹⁴ Indonesian presidentti Sukarno hyökkäsi KOK:n imperialisteja vastaan ja perusti vuonna 1963 GANEFO (Games of the Newly Emerging Forces) – kisat vaihtoehdoksi olympiakisoille. KOK oli hyvin eurooppalainen organisaatio, sen hallituksessa oli 1960-luvun alussa seitsemän eurooppalaista, yksi yhdysvaltalainen ja yksi egyptiläinen. KOK:n jäseniä oli vuonna 1960 yhteensä 65, joista 38 oli Euroopasta tai USA:sta, 11 Etelä-Amerikasta, kahdeksan Neuvostoliitosta ja sen satelliittivaltioista, kolme Aasiasta ja viisi Afrikasta, Intiasta ja Lähi-idästä. 1950-luvun lopulta lähtien Neuvostoliitto vaati radikaaleja uudelleenjärjestelyjä KOK:hon, mutta puheenjohtaja Brundage vastusti kiivaasti yksi maa, yksi ääni –periaatetta.¹¹⁵

Neuvostoliitto ja Norja vaativat Etelä-Afrikan sulkemista apartheidin vuoksi kisoista 1950-luvun lopulta alkaen. Itsenäistyneet Afrikan maat ajoivat KOK:n kieltämään Etelä-Afrikan osanoton olympiakisoihin. KOK:n päätökset tärkeistä kansainvälisistä asioista olivat ristiriidassa niiden Brundagen vaatimusten kanssa, joiden mukaan urheilu oli epäpoliittista.¹¹⁶ Etelä-Afrikka suljettiin pois Tokion olympiakisoista KOK:n päätöksellä tammikuussa 1964. Myöhemmin päätöstä lievennettiin ja Etelä-Afrikalle

¹¹³ For the Ukraine's participation in the Olympic Games. Ukrainan urheilusuhteiden maailmankomitean tiedote, huhtikuu 1960. Baltimore, USA. J.W. Rangellin Arkisto, Toiminta KOK:ssa, kotelo 6, SuA.

¹¹⁴ Keys 2011, 287-288.

¹¹⁵ Keys 2011, 295.

¹¹⁶ Keys 2011, 292-293.

annettiin 50 vuorokautta lisäaikaa muuttaa periaatteita, jotka kieltävät erirotuisten keskeisen urheiluhallinnon ja urheilukilpailut Etelä-Afrikassa. Etelä-Afrikan hallitus piti kiinni periaatteistaan ja KOK joutui 18. elokuuta 1964 vahvistamaan tammikuisen päätöksensä ilmoittamalla, ettei Etelä-Afrikka voi osallistua lokakuussa alkaviin Tokion kisoihin.¹¹⁷ Etelä-Afrikka oli poissa olympiakisoista apartheid-politiikan vuoksi vuosina 1964 - 1988.

Tokion XVIII kesäolympiakisoista jäivät pois myös Indonesia ja Pohjois-Korea. Niiden poisjäännin syynä oli ns. Ganefo-kiista. Indonesia oli järjestänyt 1962 Aasian kisat ja 1963 I Ganefo-kisat, joihin se ei ollut kutsunut poliittisista syistä Israelia ja Taiwania, jotka olivat KOK:n jäseniä. Ganefo-kisoilla ei ollut kansainvälisten urheilun erikoisliittojen lupaa järjestää uinti- ja yleisurheilukilpailuja. Nämä erikoisliitot julistivat kaikki näiden lajien kilpailuihin osallistuneet kilpailukieltoon olympia- ja kansainvälisissä kilpailuissa. Indonesia ja KOK ajautuivat avoimeen riitaan olympiasäännöistä. Indonesia ja Kiinan kansantasavalta sopivat keväällä 1964 urheilullisesta yhteistoiminnasta ja ne syyttivät samassa yhteydessä KOK:ta syrjinnästä. Riidan seurauksena Indonesia jäi Tokiosta pois, mutta vallan vaihduttua maassa seuraavana vuonna se jälleen osallistui Mexicon kisoihin. Myös Pohjois-Korean kuusi urheilijaa oli kilpailukiellossa Ganefo-kisoihin osallistumisen vuoksi. Koska kansainväliset uinti- ja yleisurheiluliitot eivät kilpailukieltoja purkaneet, jäi Pohjois-Korea Tokiosta pois ja vain Etelä-Korea edusti Koreaa. Maat olivat neuvotelleet Rooman kisojen jälkeisinä vuosina yhteisjoukkueen lähettämisestä vuoden 1964 olympiakisoihin. Etelä-Korea luopui hankkeesta noin vuosi ennen Tokion kisoja, koska neuvottelut olivat mahdottomia pohjoiskorealaisten sotkettua koko ajan politiikkaa urheiluun.¹¹⁸

Aasian ensimmäiset olympiakisat myönnettiin Tokiolle toukokuussa 1959. Tokio tuli valituksi jo ensimmäisellä kierroksella saatuaan enemmistön äänistä. Muut hakijat olivat Bryssel, Detroit ja Wien. Tokio oli hakenut jo edellisiä kisoja ja sille oli myönnetty vuoden 1940 pitämättä jääneet olympialaiset. Kymmenen miljoonan asukkaan maailman suurin kaupunki rakensi suurella budjetilla modernit kisapaikat, jotka sijoittuivat 400 hehtaarin olympiapuistoon. Meiji-kansallisstadionilla asteli avajaisissa 93 maan urheilijoita, jotka kilpailivat 21 eri lajissa. Uusia lajeja olivat judo

¹¹⁷ Nygrén 1977, 108.

¹¹⁸ Nygrén 1977, 105-106.

ja lentopallo, joissa japanilaiset menestyivät erinomaisesti. Kisat avasi keisari Hirohito ja Hiroshiman atomipommista muistutti samana päivänä 6. elokuuta 1945 syntynyt olympiatulen sytyttäjä yleisurheilija Yoshinori Sakai. Isäntämaa oli kisojen kolmanneksi paras maa ja Saksa neljäs, niin kuin neljä vuotta aiemmin, mutta Yhdysvallat oli Tokiossa ideologista kilpakumppaniaan parempi.¹¹⁹

4.3. BOIKOTTIUHKA JA BLACK POWER-LIIKE MEXICO CITYSSÄ

Kansallisten Olympiakomiteoiden Liitto (Association of National Olympic Committees, ANOC) päätettiin perustaa Roomassa lokakuussa 1965 ja KOK:n 64. kokouksessa Roomassa 1966 tehtiin suunnitelmia liiton käytännön työn organisoimisesta. Liiton tarkoituksena oli käsitellä ja ratkaista kansallisten olympiakomiteoiden ongelmia, joita kaikilla tasoilla urheilun alalla ilmeni sekä keskinäinen apu ja tietojen vaihto eri kansallisten komiteoiden välillä. Liiton tavoitteena oli myös saattaa KOK:n tietoon nämä olympialiikkeessä ilmenneet ongelmat. Televisiotulojen jako ja tason nosto oli yksi liiton ensimmäisistä ongelmista, johon löydettiin ratkaisu. Tulot päätettiin jakaa tasaosuuksin KOK:n, lajiliittojen ja kansallisten olympiakomiteoiden kesken. Tämä paransi näiden kaikkien organisaatioiden toimintaedellytyksiä ja vahvisti olympialiikettä. Laajenevan olympialiikkeen ongelmia ratkaisemaan liitto ehdotti KOK:n puheenjohtajan avuksi suurempaa organisaatiota ja kansallisten olympiakomiteoiden asiantuntemuksen käyttöä erikoistehtävissä auttamassa kansallisia liittoja eri puolilla maailmaa. Kansallisten Olympiakomiteoiden Liitto vaati Kansainvälistä Olympiakomiteaa käyttämään valtaansa myös olympiakisojen välisenä aikana ja valvomaan amatöörisääntöjä myös muissa kilpailuissa kuin olympiakisoissa. Liitto vaati KOK:ta myös julkaisemaan oman yleisen amatöörimääritelmänsä, jota noudatettaisiin kaikissa lajeissa ja kilpailuissa. Amatööriaate oli olympialiikkeen ihanne Avery Brundagen kautena, joka päättyi 1970-luvun alussa ja jonka jälkeen ihanne ja todellisuus lähentyivät toisiaan. Kansallisten Olympiakomiteoiden Liiton perustamisessa Neuvostoliitto oli aktiivinen, se pyrki vähentämään järjestöllä länsimaiden valtaa KOK:ssa ja lisäämään itsenäistyneiden, uusien jäsenmaiden vaikutusvaltaa.¹²⁰

¹¹⁹ Siukonen 2012, 114-116; Nygrén 1977, 211.

¹²⁰ ANOC:n puheenjohtajan Giulio Onestin kirje kansallisten olympiakomiteoiden puheenjohtajille 1967. J.W. Rangellin Arkisto, Toiminta KOK:ssa, kotelo 6, SuA.

KOK:n 65. kokous pidettiin Iranin Teheranissa 6.-9.5.1967. Paikalla oli 57 jäsentä 43 maasta. Asialistalla oli kaksi kysymystä, jotka aiheuttivat ongelmia KOK:lle ennen Meksikon kisoja. Ne olivat Pohjois-Korean nimikiista ja Etelä-Afrikan osallistumisoikeus. Pohjois-Korean nimikysymys lykättiin seuraavaan kokoukseen korealaisten edustajien käytöksen vuoksi. He eivät halunneet poistua kokoushuoneesta asian käsittelyn ajaksi. KOK päätti lähettää tutkimuskomitean Etelä-Afrikkaan selvittämään maan rotuerottelutilannetta. Kokous päätti tehdä komission raportin perusteella päätöksen Etelä-Afrikan osallistumisoikeudesta 1968 Meksikon kisoihin seuraavassa kokouksessa Grenoblessa helmikuussa 1968.¹²¹

Afrikan urheilun korkein neuvosto päätti boikotoida 1968 Meksikon kisoja tukeakseen Afrikan maita taistelussa urheilun rotusortoa vastaan. 32 Afrikan maata äänesti vetäytymisestä Meksikon kisoista, koska Etelä-Afrikka hyväksyttiin mukaan. Neuvostoliitto uhkasi myös boikotoida kisoja solidaarisuussyistä, vaikka Moskovassa harkittiin vielä, oliko se osallistumisen tuoman propaganda-arvon menettämisen arvoista.¹²² Helmikuussa 1968 KOK teki päätöksen Etelä-Afrikan paluusta olympiakentille äänin 37 – 28. Tämä johti 40 maan boikottiuhkkaan, jonka vuoksi päätös muutettiin kielteiseksi äänin 41 – 13 Etelä-Afrikan osallistumiselle KOK:n äänestyksessä huhtikuussa 1968. Afrikan maiden lisäksi mustaa miestä sortavan Etelä-Afrikan hyväksymistä uudelleen olympialiikkeeseen vastustivat Neuvostoliitto ja Yhdysvaltain mustat urheilijat.¹²³

Grenoblen kokouksessa, joka oli KOK:n 66. kokous oli päätetty äänin 31-21 Pohjois-Korean jäsenyydestä KOK:ssa. Pohjois-Korean kansallisen olympiakomitean ja KOK:n välillä käytiin nimikiistaa Mexican olympiakisojen aikana 1968. Korean olympiakomitean jäsenen Key Young Changin ja KOK:n puheenjohtajan Avery Brundagen välillä käytiin kirjeenvaihtoa Pohjois-Korean käyttämästä nimestä lokamarraskuussa 1968. Pohjois-Korea halusi käyttää nimitystä Korean demokraattinen kansantasavalta, KOK ja erityisesti Etelä-Korea nimeä Pohjois-Korea. Osapuolet kävivät kiistelyä pöytäkirjojen oikeellisuudesta, sopimuksista ja niiden tulkinnasta ja lehdistötiedotteiden sisällöstä.¹²⁴ Pohjois-Korean olympiakomitea antoi julkisuuteen 12. lokakuuta 1968 tiedonannon, jossa todetaan, että nimen Pohjois-Korea käyttö osoittaa

¹²¹ J.W. Rangellin kokousmuistio, Paavo Honkajuuren Arkisto, KOK:n aineisto 1967-1968, SuA.

¹²² Los Angeles Times 1.3.1968. Paavo Honkajuuren Arkisto, KOK:n aineisto 1967-1968, SuA.

¹²³ Nygrén 1977, 109-112.

¹²⁴ Pääsihteeri J.W. Westerhoffin kirje kaikille KOK:n jäsenille 12.12.1968. Paavo Honkajuuren Arkisto, KOK:n aineisto 1967-1968, SuA.

KOK:n toteuttavan USA:n imperialistien politiikkaa, jonka tavoitteena on heikentää kansallista arvokkuutta ja suvereniteettia. Tiedonannon mukaan KOK ei ole sellaisessa asemassa, että se voisi päättää mitä nimeä Pohjois-Korean joukkue käyttää. Lopuksi annettiin boikotti-ilmoitus: ”Joukkue ei osallistu Mexicon kisoihin niin kauan kuin KOK ei hyväksy nimeä Korean demokraattinen kansantasavalta.”¹²⁵

Ennen Mexico Cityn 1968 olympiakisoja Neuvostoliitto tukahdutti neljän muun Varsovan liiton maan kanssa Prahan kevättä seuranneet mielenosoitukset panssareilla elokuussa 1968. Tsekkoslovakian miehitys sai maan olympiakomitean lähettämään KOK:lle 2000 sanan julistuksen Neuvostoliiton, Bulgarian, DDR:n, Puolan ja Unkarin sulkemiseksi pois olympiakisoista. Myös erät länsimaat kehottivat boikotoimaan sellaisia urheilukilpailuja, joihin nämä viisi maata osallistuvat. Boikotit eivät kuitenkaan toteutuneet, eikä KOK edes käsitellyt Tsekkoslovakian julistusta.¹²⁶

Brundage pyrki kirjeessään vastustamaan boikottihankkeita, jotka uhkasivat syksyllä 1968 pidettäviä Meksikon kisoja. Hän kirjoitti: ”Vuonna 1956 ennen Melbournen kisoja maa toisensa jälkeen ilmoitti vetäytyvänsä kisoista kieltäytyen kilpailemasta hyökkääjiä vastaan. Suurin osa heistä tuli takaisin vetoamuksen jälkeen. Vetoamuksessa luki: ”Epätäydellisessä maailmassa ei ole koskaan mitään kansainvälisiä kilpailuja, jos osallistuminen urheiluun lopetetaan aina, kun ihmisyytlakeja rikotaan.” Unkarilaiset ja venäläiset olivat Melbournessa ja kisat onnistuivat.”¹²⁷ Hieman ennen kisojen alkua elokuussa 1968 Brundage selvensi tiedotteessaan KOK:n roolia maailmassa: ”Jokainen KOK:n jäsen vastustaa kaikenlaista sortoa urheilussa, mikä on perustavanlaatuinen asia olympialiikkeessä. Yhtä tärkeää on estää olympialiikettä käytettävästä työkaluna tai aseena muiden asioiden vuoksi. KOK ei pysty kovin paljon muuttamaan maailmaa, se voi olympiakisoissa vain näyttää poliitikoille esimerkkejä, joita ne voivat seurata. Eikö ole hyvä ylläpitää ja tukea olympiakisoja, yhtä sivistyneen yhteiskunnan kaikkein halvinta ja tehokkainta välinettä, ja yrittää laajentaa urheilun reilua peliä ja urheiluhenkä muille alueille.”¹²⁸

¹²⁵ Pohjois-Korean olympiakomitean tiedonanto 12.10.1968. Brundagen kirje KOK:n jäsenille, kansallisten olympiakomiteoiden jäsenille ja kansainvälisille lajiliitoille 18.3.1968, Paavo Honkajuuren Arkisto, KOK:n aineisto 1967-1968, SuA.

¹²⁶ Nygrén 1977, 128-129.

¹²⁷ Pohjois-Korean olympiakomitean tiedonanto 12.10.1968. Brundagen kirje KOK:n jäsenille, kansallisten olympiakomiteoiden jäsenille ja kansainvälisille lajiliitoille 18.3.1968, Paavo Honkajuuren Arkisto, KOK:n aineisto 1967-1968, SuA.

¹²⁸ Brundagen tiedote, Lausanne 27.8.1968. Paavo Honkajuuren Arkisto, KOK:n aineisto 1967-1968, SuA.

Mexicossa oli sisäisiä levottomuuksia ennen kisojen alkua. Kymmenen tuhatta opiskelijaa järjesti mielenosoituksia maan hallitusta vastaan protestoiden kisajärjestelyiden kalleutta ja sosiaalisten olojen surkeutta. Sotilaat hajottivat väkijoukot ja aiheutuneet mellakat vaativat 260 uhria 1200 loukkaantuneen lisäksi.¹²⁹

Martin Luther Kingin ja Robert Kennedyn murhat huhti- ja kesäkuussa 1968 aktivoivat mustia amerikkalaisia mielenosoituksiin. Urheilullisen mustan protestiliikkeen henkinen isä oli San Josen yliopiston sosiologian dosentti Harry Edwards, joka oli 1967 vaatinut Avery Brundagen erottamista KOK:n presidentin paikalta juutalais- ja neekerivastaisen asenteen vuoksi. Mexico Cityssä hänen johtamansa taistelun teemana oli ”olympialainen ohjelma ihmisoikeuksien puolesta”. Sanoma oli tarkoitus välittää koko maailmalle satojen miljoonien tv-katsojien kautta. Käytännössä tämä toteutui miesten 200 metrin palkintojen jaossa, jossa Tommie Smith ja John Carlos painoivat päänsä alas ja nostivat mustan nyrkkinsä ylös kansallishymnin alkaessa soida. Tempaus johti heidät kotimatkalle ja elinikäiseen kilpailukieltoon. Black Power -mielenosoitukset jatkuivat miesten 400 metrin ja 4x400 metrin viestien palkintojenjaossa, joissa Yhdysvaltain mustat mitalistit seisoivat baskerit päässä.¹³⁰ Black Power -liikkeen julkisuuden tavoittelu mustien aseman parantamiseksi Yhdysvalloissa jatkui seuraavissakin kisoissa, mutta sen jälkeen ei Yhdysvaltojen mustien mielenilmauksia ole kisoissa esiintynyt Yhdysvaltain poliittis-yhteiskunnallisen muutoksen vuoksi, mikä on johtanut mustan keskiluokan nousuun ja patriotismin tukemiseen.

Mexico City valittiin olympiaisännäksi KOK:n 60. istunnossa Baden-Badenissa lokakuussa 1963. Se tuli valituksi jo ensimmäisellä kierroksella saatuaan yli puolet annetuista äänistä. Muut ehdokaskaupungit olivat Detroit, Lyon ja Buenos Aires.¹³¹ Lokakuun 18. päivänä 1968 alkaneiden kisojen olympiatulen sytytti ensimmäistä kertaa nainen, aitajuoksija Enriqueta Basilio Solota. Mexico City sijaitsee 2240 metrin korkeudella meren pinnasta, mikä vaikutti kisojen tuloksiin, erityisesti keski- ja pitkänmatkan juoksuissa. Yhdysvallat oli suurvaltojen kamppailussa Neuvostoliittoa parempi ennen tasapäisesti kilpailleita Japania, Unkaria ja DDR:ää. Länsi- ja Itä-Saksa olivat ensimmäistä kertaa olympiakisoissa omilla joukkueillaan, joista Itä-Saksa osoittautui paremmaksi. Vuoristo-oloista johtuen monet Etelä-Amerikan ja Afrikan

¹²⁹ Kruse - Mende 1996, 137.

¹³⁰ Nygrén 1977, 125-127.

¹³¹ Siukonen 2012, 122; Nygrén 1977, 211.

maat saavuttivat ensimmäiset voittonsa. Olympiakisojen ensimmäiset doping-käryt tapahtuivat Mexicossa kolmen pyöräilijän ja yhden viisiottelijan jäätyä kiinni kielletyistä aineista, joita amfetamiini ja alkoholi olivat. Kromosomitestit olivat käytössä naisten sukupuolen varmistamiseksi.¹³²

Laajenevan organisaation ja kisojen kasvamisen vuoksi KOK oli järjestäytynyt viiteen komiteaan, jotka olivat 1) avustuskomitea, 2) kelpoisuuskomitea, 3) lainsäädäntö-, syrjintä- ja kansallisten olympiakomiteoiden ja hallitusten välisten suhteiden komitea, 4) olympiaohjelma-, kisojen toimitsijoiden ja järjestäjäkaupunkien nimityskomitea sekä 5) KOK:n jäsenyys-, organisaatiosuhde-, vuosikokous- ja kongressikomitea. Lainsäädäntö-, syrjintä- ja kansallisten olympiakomiteoiden ja hallitusten välisten suhteiden komitean puheenjohtajana toimi suomalainen Eric von Frenckell. Komitean piti käsitellä taloudellisia ja poliittisia suhteita, mutta komitea päätti keskittyä vain taloudellisten suhteiden ongelmiin, koska poliittisten suhteiden ongelmia käsiteltäessä oli vaara luoda sekaannuksia eri toimijoiden välille.¹³³

Brundage vastusti kaupallisuutta ja ammattilaisuutta. Hänen mukaansa ”olympiakisat ovat saavuttaneet ylevän asemansa saaden edukseen yleisön kunnioituksen ja arvonannon, koska ne ovat idealistinen amatööriiliike”.¹³⁴ Brundagen mielestä olympialiikkeen tehtävä oli antaa maailmalle ihanne. Olympialaiset olivat hänen mukaansa idealistinen yritys, jonka pohjana on amatööriyden ihanne. Virallisesti KOK vastusti ammattilaisuutta, mutta tosiasiallisesti valtion urheilijoita oli niin idässä kuin lännessäkin. 1970-luvun alussa KOK:n ongelmana olivat alppilajien ammattilaiset, jotka eivät kunnioittaneet olympiasääntöjä ja toivat mainokset ja sponsorit kisapaikoille. Brundage oli amatööriyden asialla niin kiihkeästi, että olisi ollut valmis lopettamaan talviolympialaiset kokonaan. Hänen mukaansa niiden aloittaminenkin oli virhe, koska ne eivät täyttäneet kisojen yhtenäisyysääntöä, jonka mukaan lajeja pitää olla mahdollisuus harrastaa joka puolella maailmaa.¹³⁵ Coubertin vastusti talvikisoja kahdesta syystä. Hänen mukaansa ne eivät ole maailmanlaajuiset, koska vähintään puolella maailman maista ei ole mielenkiintoa talviurheilua kohtaan ja toiseksi hänen

¹³² Arponen 1996, 218-219; Siukonen 2012, 122; Nygrén 1977, 130-131.

¹³³ KOK:n jäsenen Jose De J. Clarkin kirje kansallisten olympiakomiteoiden jäsenille 5.12.1968, Paavo Honkajuuren Arkisto, KOK:n aineisto 1967-1968, SuA.

¹³⁴ Avery Brundagen puhe KOK:n kokouksen avajaisistunnossa Amsterdamissa toukokuussa 1970. J.W. Rangellin Arkisto, Toiminta KOK:ssa + NOC eli Pohjoismaiset OK-kokoukset 1949-1971, kotelo 4, SuA.

¹³⁵ HS 4.4.1971. Avery Brundage tinkimätön loppuun saakka. Amatöörisäännöt ovat ja pysyvät – Talvikisat virhe. J.W. Rangellin Arkisto, Toiminta KOK:ssa, kotelo 6, SuA.

mielestä pitäisi olla olemassa vain yhdet kisat, ei kaksia olympiakisoja.¹³⁶ Olympialaiset autoivat maailman äärien yhdistymisessä, joka tapahtui Brundagen mukaan Melbournessa 1956. Toisaalta Brundage harmitteli kisojen jättimäistymistä televisioinnin ja lehdistön roolin kasvun myötä. Toimittajien määrä nousi toisen maailmansodan jälkeen moninkertaiseksi urheilijoiden määrään verrattuna.¹³⁷

¹³⁶ Avery Brundagen puhe KOK:n kokouksen avajaisistunnossa Amsterdamissa toukokuussa 1970. J.W. Rangellin Arkisto, Toiminta KOK:ssa + NOC eli Pohjoismaiset OK-kokoukset 1949-1971, kotelo 4, SuA.

¹³⁷ HS 4.4.1971. Avery Brundage tinkimätön loppuun saakka. Amatöörisäännöt ovat ja pysyvät – Talvikisat virhe. J.W. Rangellin Arkisto, Toiminta KOK:ssa, kotelo 6, SuA.

5. OLYMPIARAUHA JÄRKKY MÜNCHENISSÄ

Baijerin pääkaupunki München oli Detroitin, Madridin ja Montrealin kanssa hakenut vuoden 1972 olympiakisojen järjestämisoikeuksia. Päätös kisakaupungista tehtiin KOK:n 64. istunnossa Roomassa 26.4.1966. Ensimmäisessä äänestyksessä München sai 21, Madrid 16, Montreal 16, Leer yhden ja Lahti yhden äänen. Toisella kierroksella München tuli valituksi 31 äänellä Madridin 15 ja Montrealin 14 ääntä vastaan. Kisojen myöntäminen saksalaiselle kaupungille oli myös osoitus Länsi-Saksan rehabilitoimisesta kansainväliseen yhteisöön. Kisajärjestäjien tavoitteena oli luoda iloiset ja erilaiset kisat kuin Berliinissä oli ollut 36 vuotta aikaisemmin. Toisin kuitenkin kävi palestiinalaisten nationalistiterroristien iskettyä myös olympiakisoihin.¹³⁸

Kisojen puolivälissä tiistaina 5. syyskuuta kahdeksan arabiterroristia hyökkäsi kisakylässä Israelin urheilijoiden kimppuun, tappoivat kaksi ja ottivat yhdeksän panttivankia. He vaativat 200 poliittisen vangin vapauttamista Israelissa. Nämä olivat palestiinalaississejä ja vaatimus kohdistui Israelin hallitukseen. Myöhemmin terroristit esittivät viisikohtaisen uhkavaatimuksen, jossa keskeistä oli oikeus vapaaseen poistumiseen maasta lentoteitse israelilaisten panttivankien kanssa. Koko päivän kestäneiden neuvotteluiden tuloksena liittovaltion hallitus sai terroristit panttivankeineen lähtemään olympiakylästä helikoptereilla Fürstenfeldbruchin sotilaslentokentälle, joka sijaitsee noin 30 kilometriä Münchenistä länteen. Kuljetuskone oli heitä odottamassa siellä maastalähtöä varten. Helikopterin laskeuduttua syntyi tulitaistelu liittovaltion poliisien ja sotilaiden sekä terroristien välille. Terroristit räjäyttivät välittömästi helikopterin, jolloin sisällä olleet panttivangit, viisi terroristia ja yksi poliisi saivat surmansa. Terrorihyökkäyksessä kuoli yhteensä 17 henkilöä. Seuraavana päivänä täydellä olympiastadionilla pidettiin surmansa saaneiden Israelin joukkueen jäsenten muistojuhla. KOK antoi julkilausuman, jossa sanottiin: ”Olympiarauhaa on rikottu rikollisten terroristien murhahyökkäyksellä. Koko sivistynyt maailma tuomitsee kammoksuen tämän barbaarisen teon.” Panttivankidraaman aikana tiistaina 5. syyskuuta iltapäivällä KOK päätti keskeyttää kisat toistaiseksi. Monet tahot vaativat kisojen keskeyttämistä kokonaan, mutta KOK:n ja järjestäjien yhteisellä päätöksellä niitä jatkettiin keskiviikkona 6. syyskuuta.¹³⁹

¹³⁸ Kruse - Mende 1996, 147; Arponen 1996, 235; Nygrén 1977, 211; Siukonen 2012, 129.

¹³⁹ Nygrén 1977, 132-134.

Palestiinalaisen nationalismin nousun seurauksena Palestiinan vapautusjärjestön PLO¹⁴⁰:n ja Fatahin¹⁴¹ poliittinen ja sotilaallinen asema vahvistui Jordan-joen länsirannalla ja Jordaniassa. Palestiinalaisjärjestöjen ja Jordanian armeijan välille syttyi taisteluja kesällä 1970. Tämä uhkasi Jordanian kuningashuoneen asemaa ja kuningas Hussein päätti hyökätä palestiinalaississejä vastaan. Syyskuun 17. päivänä 1970 Jordanian armeija aloitti sodan, jota palestiinalaiset ovat myöhemmin kutsuneet ”mustaksi syyskuuksi”. Jordanian armeija pääsi sodassa voitolle ja Kairon sopimus 27. syyskuuta lopetti sodan Jordaniassa. PLO karkotettiin Jordaniasta ja Etelä-Libanoniin muodostui uusi ”Fatah-land”, jonne PLO:n toiminta keskittyi. Jordanian sisällissodan seurauksena palestiinalaisjärjestöt radikalisoituivat ja ryhtyivät harjoittamaan kansainvälistä terrorismia. Iskuja tehtiin Israelia, Jordaniaa ja länsimaita vastaan. Fatah perusti vuonna 1971 järjestön nimeltä Musta syyskuu, joka teki yhteistyötä PFLP:n¹⁴² kanssa. PFLP:llä oli yhteyksiä japanilaiseen Punaiseen armeijakuntaan ja saksalaiseen Bader-Meinhoffiin. Musta syyskuu -järjestön tarkoituksena oli ”saada maailma tuntemaan, että Palestiinan kansa on olemassa”. Münchenin hyökkäyksen lisäksi Musta syyskuu teki kymmeniä terrori-iskuja vuosina 1971 - 1973. PLO lopetti järjestön syksyllä 1973, tuomitsi kansainvälisen terrorismin ja keskitti toimintansa Israelin vastaisille rajoille. Israelin salainen palvelu Mossad kävi Münchenin terrori-iskun jälkeen maailmanlaajuisia salaista sotaa PFLP:n ja Mustan syyskuun jäseniä ja tukijoita vastaan.¹⁴³

Münchenin olympiakisojen aikana tapahtui useita poliittisia välikohtauksia. Länsi-Saksan kommunistisen nuorisoliiton sodanvastaisessa mielenosoituksessa loukkaantui noin kuusikymmentä henkilöä poliisien ja mielenosoittajien otettua kiivaasti yhteen. Englannin Irlannin politiikkaa protestoitiin maantiepyöräilyn aikana, kun kolme irlantilaisista naamioitui pyöräilijöiksi ja jakoi Englannin tuomitsevia lentolehtisiä. Kohua herätti pohjoiskorealainen ampuja Ho Jun Li, joka pienoiskiväärakilpailun voittonsa jälkeen kertoi maansa päämiehen Kim Il Sungin kehottaneen ajattelemaan ampuvansa maansa vihollisia. Miesten 400 metrin juoksun palkintojen jaossa yhdysvaltalaiset kulta- ja hopeamitalistit Vincent Matthews ja Wayne Collett keskustelivat kansallislaulun aikana keskenään tähtilipun kohotessa korkeimmalle. Mitalit he saivat

¹⁴⁰ Palestiinan vapautusjärjestö.

¹⁴¹ Arab. fath = voitto.

¹⁴² The Popular Front for the Liberation of Palestine.

¹⁴³ Juusola 2005, 148-149.

pitää, mutta Black Power -mielenosoitus johti heidän sulkemiseensa kisoista. KOK perusteli päätöstä olympiasääntöjen vaatimuksella perinteisen olympialaisen hengen kunnioittamisesta. Hopeamitalisti Collett puolusti käyttäytymistään sillä, että ei voinut yhtyä kansallishymnin valheellisiin sanoihin.¹⁴⁴

Münchenin kisoja uhkasi laaja 27 Afrikan maan boikotti, koska rotusortoa harjoittava Rhodesia¹⁴⁵ oli saanut olympiakutsun. Se oli osallistunut edellisen kerran Tokion olympialaisiin 1964 Brittiläisen Kansanyhteisön tunnuksin, mutta julistautunut itsenäiseksi marraskuun 11. päivänä 1965. KOK hyväksyi Rhodesian osallistumisen. Se käsitteli asiaa 71. istunnossaan Luxemburgissa syyskuussa 1971. KOK oli saanut 35 maalta kirjeen, jossa vaadittiin Rhodesian sulkemista pois Münchenistä maan urheiluelämässä harjoitettavan rotusyrjinnän vuoksi. KOK kuitenkin päätti yksimielisesti 16.9.1971, että Rhodesialla on oikeus osallistua seuraavan vuoden olympiakisoihin sillä edellytyksellä että se käyttää kisoissa Englannin kansallishymniä ja vanhaa Union Jack -lippuaan. Afrikan maat kuitenkin jatkoivat taistelua Rhodesian osallistumista vastaan. Muista maista afrikkalaisten puolella olivat Guyana, Jamaika, Pakistan ja Yhdysvaltojen joukkueen 18 urheilijaa. Myös sosialistiset valtiot olivat tässä rintamassa. Poliittisen ongelman keskelle joutuneet kisaisännät neuvottelivat KOK:n, YK:n, Afrikan yhtenäisyysjärjestön OAU:n¹⁴⁶ ja Afrikan urheiluneuvoston edustajien kanssa. KOK:n 73. istunnossa Münchenissä elokuussa neljä päivää ennen kisojen alkamista äänestettiin uudelleen Rhodesian osallistumisoikeudesta. Äänin 36 - 31 kolmen jäsenen äänestäessä tyhjää Rhodesian kisakutsu peruttiin. Rhodesian 44-henkinen olympiajoukkue oli jo kisapaikalla. Voitto Afrikalle -liike sinetöi voittonsa Lausannessa KOK:n 76. istunnossa kolme vuotta myöhemmin, kun Rhodesia erotettiin KOK:n jäsenyydestä.¹⁴⁷

Vuonna 1158 perustetun Münchenin olympiakisat alkoivat elokuun 26. päivä 1972. Ne olivat XX olympiadin kisat, joissa modernilla arkkitehtuurilla ja kisajulisteella haluttiin korostaa avaruusaikaa ja futurismia. Maita osallistui 121 eli enemmän kuin Mexico Cityssä neljä vuotta aikaisemmin ja urheilijoita 7 123, joista naisia oli ensimmäisen kerran yli tuhat. Münchenin osallistujamäärään yllettiin boikottikisojen jälkeen vasta Soulissa 1988. Myös lajeja oli enemmän kuin aikaisemmin, uusia olivat käsipallo ja

¹⁴⁴ Nygrén 1977, 127-128,135.

¹⁴⁵ Vuodesta 1980 lähtien Zimbabwe.

¹⁴⁶ The Organisation of African Unity, perustettu 1963, lakkautettu 2002, African Union (AU) 2002-.

¹⁴⁷ Nygrén 1977, 119-124.

paluun olympiaohjelmaan tehnyt jousiammunta. Purjehdukset järjestettiin Berliinin kisojen tapaan Kielissä ja kanoottipujottelut Augsburgissa. Kisojen menestynein maa oli Neuvostoliitto, joka voitti kultamitaleissa selvästi Yhdysvallat. Itä voitti lännen myös Saksojen kamppailussa, sillä DDR oli mitalitilaston kolmas ja isäntämaa neljäs. Ensimmäistä kertaa vannottiin puolueettomuuden edistämiseksi toimitsijavala, jonka vannoi Berliinin kisojen kouluratsastuksen voittaja Heinz Pollay. Kisat julisti avatuksi Saksan liittotasavallan liittopresidentti Gustav Heinemann ja olympiatulen sytytti keskipitkän matkan juoksija, niin kuin Berliinissä 1936, Günter Zahn.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Siukonen 2012, 129-130; Kruse - Mende 1996, 147; Hämäläinen 2004, 156-159; Arponen 1996, 235-236.

6. BOIKOTTEJA JA SUURVALTAPOLITIIKKA

6.1. AFRIKAN MAAT TOTEUTTAVAT UHKAUKSENSA MONTREALISSA

Vuoden 1976 Montrealin olympiakisoissa Afrikan maat toteuttivat laajamittaisen boikotin, jolla ne olivat kisoja uhanneet jo neljä vuotta aiemmin. Münchenissä syynä oli ollut Rhodesian osallistuminen, Montrealissa Uuden-Seelannin rugby-joukkueen kilpailumatka Etelä-Afrikkaan. Afrikan Yhtenäisyysjärjestö OAU ilmoitti mahdollisesta boikotista huhtikuussa 1976. OAU oli antanut suosituksen, jossa vaadittiin boikotoimaan Uutta-Seelantia sen vuoksi, että se harjoitti urheilullista yhteistyötä rasistisen Etelä-Afrikan kanssa. OAU esitti ulkoministerikokouksessa kesäkuussa 1976 KOK:lle uhkavaatimuksen Uuden-Seelannin poistamisesta Montrealin kisoista. Lisäksi OAU ilmoitti muidenkin kuin Afrikan maiden, kuten USA:n mustien urheilijoiden ja sosialististen maiden, liittyvän boikottiin. Kansainvälinen olympiakomitea taipui Münchenissä Rhodesian sulkemiseen kisoista, mutta Afrikan maiden vaatimukseen Uuden-Seelannin osanoton estämisestä KOK ei suostunut. Siten Montrealissa nähtiin olympialiikkeen siihen asti suurin boikotti, kun 28 Afrikan maata jäi pois Uuden-Seelannin osanoton vuoksi, lisäksi Afrikan ulkopuolisista maista boikottiin yhtyvät Irak, Sri Lanka ja Guyana. Lesotho jäi pois muista syistä. Afrikan maista ainoastaan Norsunluurannikko ja Senegal osallistuivat, kun vielä ensimmäisenä päivänä kilpailleet Egyptin ja Kameruninkin kilpailijat saivat käskyn lähteä kotimatalle.¹⁴⁹

Uuden-Seelannin olympiakomitean puheenjohtaja Cecil Cross sai ennen Montrealin kisojen alkamista Afrikan urheiluneuvoston pääsihteerin Jean-Claude Gangan ilmoituksen, että Afrikan maat vetäytyvät kisoista, ellei 1) Uusi-Seelanti lähde kotiin, 2) Uuden-Seelannin olympiakomitea tuomitse rugby-kiertuetta tai 3) Uuden-Seelannin hallitus tuomitse kiertuetta. Cross sanoi Uuden-Seelannin olympiakomitean vastustavan apartheid-politiikkaa kaikissa muodoissa ja pitävän politiikan tiukasti erossa urheilusta.¹⁵⁰ Uuden-Seelannin pääministeri Robert Muldoon sanoi, että poliittinen kiristys ei saa hallitusta sotkeentumaan urheiluun. Hänen mukaansa ”Uuden-Seelannin urheilujärjestöt voivat vapaasti solmia urheilusuhteita minkä tahansa valtion kanssa.”¹⁵¹

¹⁴⁹ Nygrén 1977, 145-148.

¹⁵⁰ HS 20.7.1976, 19.

¹⁵¹ HS 22.7.1976, 17.

Afrikan yhtenäisyysjärjestö perusteli Uuden-Seelannin toiminnan käyttämistä boikotoinnin perusteena sillä, että se oli lähettänyt Etelä-Afrikkaan rugby-joukkueen ja rugby oli Etelä-Afrikan suosituin urheilumuoto. Toiseksi Uusi-Seelanti oli lisännyt samana vuonna urheilusuhteita Etelä-Afrikkaan ja kolmanneksi maan hallitus oli ainoa hallitus, joka rohkaisee urheilusuhteita rotusortoa harjoittavaan valtioon. Boikotilla afrikkalaiset sanoivat puolustavansa inhimillisiä arvoja, mutta tavoitteena saattoi olla myös Afrikan yhtenäisyyden, yhteishengen ja kolmannen maailman aseman voimistumisen osoittaminen.¹⁵² Kolmas maailma ei hyväksynyt sitä, että KOK:n 68 jäsenestä yli puolet edusti Eurooppaa ja Pohjois-Amerikkaa¹⁵³.

Ranskalaislehti Le Figaro luonnehti afrikkalaismaiden poisjäämistä olympialaisista uudenlaiseksi terrorismin muodoksi. Kyseessä on halu tehdä olympialaisista poliittinen tuomioistuin. New York Daily News kirjoitti, että ”nykyisellään olympialaisista on tullut ulkoilma-YK”.¹⁵⁴ KOK:n puheenjohtaja lordi Killanin totesi, että ”olympiakisojen varsinainen uhka ei ole raha eikä lääkeaineet vaan kansalliskiihko ja maailmanpolitiikka.” Hän ehdotti ankaria rangaistuksia maille, jotka kieltäytyvät kisoista poliittisista syistä.¹⁵⁵

Afrikan maiden laajan boikotin lisäksi Montrealin kisoissa oli toinenkin kansainvälispoliittinen selkkaus. Taiwan joutui jäämään kisoista pois nimenkäyttökiistan vuoksi. Kanada ja Kiina olivat solmineet diplomaattisuhteet vuonna 1970 ja tämän jälkeen Kanada tunnusti vain Kiinan kansantasavallan. Taiwan käytti nimeä Kiinan tasavalta, jota Kanada ei hyväksynyt siksi, että se oli liian samankaltainen kuin Manner-Kiinan käyttämä nimi. KOK ei hyväksynyt Kanadan vaatimusta nimen muuttamisesta, mutta tässä kiistassa se taipui Kanadan hyväksi, kun Taiwan ei suostunut kompromisseihin.¹⁵⁶ Kanadan hallituksen mukaan taiwanilaiset olisivat voineet kilpailla vain Taiwanin edustajina. KOK moitti Kanadan hallituksen asennetta Taiwanin kiistassa. KOK:n mielestä kanadalaiset olivat sotkeutuneet asiaan, joka ei lainkaan kuulunut heille. Ulkoministeri Allan MacEachen ei hyväksynyt yksityisen järjestön puuttumista valtion asioihin. KOK uskoi Taiwanin kiellon osallistua kisoihin saaneen alkunsa Pekingistä. KOK:n johtajien mukaan se oli osa Kiinan kampanjaa

¹⁵² Nygrén 1977, 147.

¹⁵³ HS 20.7.1976, 19.

¹⁵⁴ HS 21.7.1976, 19.

¹⁵⁵ HS 19.7.1976, 17.

¹⁵⁶ Talonen 1997, 133-134.

palata olympialaisiin ja sulkea Taiwan ulos kisoista.¹⁵⁷ Ensimmäistä kertaa olympialaisten historiassa kisojen isäntämaa sulki pois KOK:n hyväksymän osanottajamaan¹⁵⁸.

Montrealille myönnettiin XXI olympiakisat Amsterdamissa vuonna 1970. Tätä ennen se oli hakenut kisoja vuosille 1940, 1944, 1956 ja 1972. Hakijoina olivat vuoden 1976 isäntäkaupungiksi Montrealin ohella vain seuraavien kisojen järjestäjät Moskova ja Los Angeles. Ratkaisevassa äänestyksessä Montreal voitti Moskovan äänin 41 - 28.¹⁵⁹ Poliittisten ongelmien lisäksi myös kisajärjestelyissä oli ongelmia. Rakennustyöläisten lakkoilu vuoden 1976 pitkän talven lisäksi viivytti stadionin valmistumista ja tietoliikenneteknikoiden lakkoilu vaaransi kisalähetysten näkymisen.¹⁶⁰ Lisäksi kisajärjestäjät vaativat Euroopan yleisradioliitolta aluksi suurempaa korvausta kuin mitä EBU halusi lähetyksistä maksaa. Neuvotteluissa lähetysoikeuksien hinta Eurooppaan puolittui ja sopimus syntyi. Lisäksi Kanadan hallitus takasi lakosta huolimatta kisojen televisionäkyvyyden.¹⁶¹ Kisajärjestelyissä oli myös taloudellisia vaikeuksia, kun alkuperäinen budjetti ylittyi moninkertaisesti ja veronmaksajat maksoivat kisoista aiheutuneita tappioita vuosikausia. Münchenin verilöylyn vuoksi turvallisuuteen jouduttiin panostamaan enemmän ja 16 000 poliisia, sotilasta ja turvamiestä takasi olympiarauhan. Stadion valmistui lopullisesti vasta seuraavana vuonna ja suljettiin sortumavaaran vuoksi vuonna 1991.¹⁶²

Boikottien vuoksi osallistujia oli aiempia kisoja vähemmän. Osallistujamaita oli 92, jota vähemmän oli ollut edellisen kerran 1960 Roomassa. Runsaan kuuden tuhannen urheilijan lisäksi paikalla oli lähes 9 000 median edustajaa, mikä oli viisinkertainen määrä Helsingin 1952 olympiakisoihin verrattuna.¹⁶³ Uusina lajeina olivat naisten soutu ja kori- ja käsipallo. Ensimmäistä kertaa kesäkisoissa olympiatulensytyttäjiä oli kaksi. Kuningatar Elisabeth II julisti kisat avatuiksi 17. heinäkuuta 1976.¹⁶⁴

Avajaismarssillakin kansainvälisen politiikan jännitteet tulivat esille, kun Libanonin joukkue vaati valkoisella banderollilla maahan rauhaa, yhtenäisyyttä ja vapautta.

¹⁵⁷ HS 9.7.1976, 20.

¹⁵⁸ HS 13.7.1976, 17.

¹⁵⁹ Nygrén 1977, 210-211.

¹⁶⁰ Kruse - Mende 1996, 159.

¹⁶¹ Hämäläinen 2004, 164-165.

¹⁶² Arponen 1996, 253.

¹⁶³ Arponen 1996, 253.

¹⁶⁴ Kruse - Mende, 1996, 159.

Rajanaapuri Israel muisti mustapoimuisella lipulla ja surunauhoilla edellisissä kisoissa menehtyneitä maanmiehiään. Neuvostoliiton liittovaltioiden itsenäisyyspyrkimykset tulivat esille myös Montrealin kisojen yhteydessä, kun Ukrainan olympiakomitea ja Vapaan Ukrainan maailmankongressi julkaisivat esitteen, jossa vaadittiin 50-miljoonaiselle kansalle itsenäistä osanotto-oikeutta olympiakisoihin. Tätä perusteltiin sillä, että Ukraina oli YK:n perustajajäsen, lukuisilla mitaleilla toisen maailmansodan jälkeisissä kesäkisoissa sekä ukrainalaisten suurella määrällä Neuvostoliiton Montrealin kisajoukkueessa. Neuvostovastainen propaganda ilmeni myös kisakylän esitteissä, joissa houkuteltiin Neuvostoliiton urheilijoita loikkaamaan länteen.¹⁶⁵ Montrealissa kolme itäblokin urheilijaa loikkasi länteen, Münchenissä 117 urheilijaa¹⁶⁶. Quebecin kansallismielisyys oli kisoissa taustalla, mutta muutama viikko ennen kisojen alkamista ranskankielinen ns. Belier-ryhmä osoitti mieltään Lausannessa vaatimalla Quebecin maakunnan kansallisten oikeuksien kunnioittamista ja oikeutta käyttää omaa lippua olympiakisoissa.¹⁶⁷

Doping-testaus oli ensimmäistä kertaa käytössä ja kahdeksan painonnostajaa hylättiin anabolisten steroidien käytön vuoksi¹⁶⁸. Urheilulliselta kannalta merkittävää oli sosialististen maiden erinomainen menestys, ne voittivat yli puolet jaossa olleista mitaleista¹⁶⁹. Kuubalainen juoksija Alberto Juantorena julisti Fidel Castron ihailua ja uskollisuutta kommunismille. Sosialistimaiden konemaisuutta ja ilottomuutta ilmensi kisojen paras urheilija, voimistelija Nadia Comaneci, joka synnytti suoranaisten nadiamanian.¹⁷⁰ Neuvostoliitto oli kisojen paras maa ennen DDR:ää, joka nousi mitalitilastossa jopa Yhdysvaltojen edelle¹⁷¹. Kisojen aikana nationalismi näkyi olympiastadionilla muun muassa 10 000 metrin juoksun jälkeen Suomen lippujen hulmutessa kunniakierroksella juoksuradan puolella¹⁷².

6.2. USA:N PRESIDENTTI CARTER JOHTAA MOSKOVAN KISOJEN BOIKOTTIRINTAMAA

¹⁶⁵ Nygrén 1977, 151-153.

¹⁶⁶ HS 1.8.1976, 26.

¹⁶⁷ Nygrén 1977, 151-153.

¹⁶⁸ Kruse - Mende 1996, 159.

¹⁶⁹ Vares 1997, 149.

¹⁷⁰ Vares 1997, 152.

¹⁷¹ Arponen 1996, 254.

¹⁷² Nygrén 1977, 151.

Kylmän sodan aikaisia Moskovan olympiakisoja varjosti laaja boikotti, joka johtui suurimmaksi osaksi Neuvostoliiton Afganistanin miehityksestä joulukuussa 1979. Afganistanin miehitystä edeltävinä vuosina maassa oli ollut levotonta, vallankaappauksia ja sisällissota. Afganistanin geopoliittinen asema oli muodostunut Neuvostoliiton puskurivaltioksi. Se oli jäänyt suurvaltojen välimaastoon 1950-luvulla, jolloin solmittiin ns. Bagdadin sopimus. Tällä sopimuksella pyrittiin patoamaan kommunismin leviäminen dominoteorian tavoin. Vuonna 1955 tehtyyn sopimukseen liittyivät Iran, Irak, Pakistan ja Turkki, mutta Afganistan halusi pitää kiinni liittoutumattomuudestaan ja jäi sopimuksen ulkopuolelle.¹⁷³

Afganistanissa oli monarkia vuoteen 1973. Kuningas Zahir Shah syrjäytettiin hänen ulkomaan matkan aikana armeijan vallankaappauksella ja maasta tuli tasavalta, jonka presidentiksi tuli entinen pääministeri Mohammed Daoud Khan.¹⁷⁴ Vuoden 1978 huhtikuussa maassa tapahtui kansandemokraattisen puolueen toteuttama ja Neuvostoliiton tukema vallankaappaus, jonka seurauksena Afganistanista tuli demokraattinen tasavalta¹⁷⁵. Tämä johti islamilaisen vastarintaliikkeen aktivoitumiseen ja sisällissota alkoi maassa keväällä 1979¹⁷⁶. Afganistanin hallitus lähetti avunpyyntöjä Moskovaan kevään, kesän ja loppuvuoden 1979 aikana kaikkiaan parikymmentä kertaa maan rauhoittamiseksi¹⁷⁷. Sisäisen valtataistelun seurauksena AKDP:n¹⁷⁸ puoluesihteerin, pääministerin ja puolustusministerin Hafizullah Amin syrjäytti presidenttinä toimineen Mohammed Tarakin syyskuussa 1979¹⁷⁹. Afganistan oli saanut talousapua aikaisemmin myös USA:lta ja Neuvostoliitossa oli pelkoa maan kääntymisestä länteen. Afganistanin valtion lentoyhtiö oli osittain amerikkalaisomistuksessa ja vastaanottanut lokakuun alussa uuden DC-10-matkustajakoneen. Neuvostoliitossa pidettiin mahdollisena, että Afganistanissa käy niin kuin Egyptissä 1970-luvun alussa; katkaisee yhteistyön Neuvostoliiton kanssa ja ryhtyy kehittämään suhteita Yhdysvaltoihin. Joulukuun 12. päivänä NATO¹⁸⁰-maiden hallitusten edustajat hyväksyivät Brysselissä Yhdysvaltain päätöksen keskimatkan ydinohjusten sijoittamisesta Eurooppaan. Samana päivänä hyväksyttiin politbyroon istunnossa Kremlissä salainen asiakirja, joka sisälsi Andropovin, Ustinovin ja

¹⁷³ Kulomaa 2011, 21-22.

¹⁷⁴ Kulomaa 2011, 28-29.

¹⁷⁵ Kulomaa 2011, 33-34.

¹⁷⁶ Kulomaa 2011, 43-45.

¹⁷⁷ Kulomaa 2011, 52.

¹⁷⁸ Afganistanin Kansan Demokraattinen Puolue.

¹⁷⁹ Kulomaa 2011, 39,56.

¹⁸⁰ North Atlantic Treaty Organization, Pohjois-Atlantin liitto, perustettu 1949.

Gromykon esittämät arviot ja toimenpiteet Afganistanin tilanteesta.¹⁸¹ Joulupäivänä 1979 Neuvostoliitto suoritti kuukausia kestäneen valmistelun jälkeen intervention ja vallankumousneuvosto ilmoitti valinneensa Babrak Karmalin uudeksi puoluejohtajaksi, presidentiksi ja pääministeriksi 28.12.1979¹⁸².

Afganistanin valtaus oli Neuvostoliiton ensimmäinen vaikutuspiirin laajennus sitten Tšekkoslovakian hallituksen syrjäyttämisen helmikuussa 1948. Carter oli tyrmistynyt Neuvostoliiton joulun 1979 jälkeisistä toimista Afganistanissa, vaikka merkkejä Neuvostoliiton lisääntyneestä läsnäolosta Afganistanissa oli ilmennyt jo syyskuussa 1979. Carter lähetti Bresneville presidenttikautensa jyrkkäsävyisimmän viestin, jossa hän totesi Afganistanin miehityksen uhkaavan rauhaa ja vaarantavan Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton keskinäiset suhteet ja olevan perustavalaatuinen ja pitkään vaikuttava käännekohta maiden suhteissa kaikkialla maailmassa. Carter pyysi Bresneviä vetämään joukot pois Afganistanista ja olemaan sekaantumatta Afganistanin ulkopoliittikkaan. Bresnev vastasi viestiin toistamalla valheellisen väitteen, että Afganistanin johtajat olivat pyytäneet apua aseistautuneita maahan tunkeilijoita vastaan. Bresnev lupasi Neuvostoliiton poistuvan maasta heti, kun miehitykseen johtaneet syyt olisivat poistuneet.¹⁸³

Yhdysvaltain kansallinen turvallisuusneuvosto käsitteli samassa kokouksessa sekä Iranin, jossa oli tapahtunut islamilainen vallankumous ja amerikkalaisia oli panttivankina, että Afganistanin tilannetta. Kongressijohtajien ja lehdistöavustajiensa kanssa Carter pyrki viestimään kansalaisille Neuvostoliiton toimien seurannaisvaikutuksista. Vastatoimenpiteitä suunniteltaessa Yhdysvaltain lähimpiä liittolaisia Euroopassa olivat Jugoslavia ja Romania, Lähi-idässä Pakistan ja muut muslimivaltiot. Päiväkirjaansa Carter kirjoitti tammikuun 3. päivä 1980, että tämä oli hänen presidenttikautensa vakavin tapahtuma ja lisää miehityksiä ja kumouksia on tulossa, ellei Neuvostoliitto myönnä haitanneensa kansainvälistä kehitystä. Mahdolliset vastatoimenpiteet tulivat tapahtumaan sotilaallisesti, taloudellisesti tai poliittisesti. Näistä Carter ei pitänyt sotilaallista vaihtoehtoa hyvänä, mutta presidentti tutki kansallisen turvallisuusneuvoston kanssa kaikki vaihtoehdot. Jäljelle jäivät seuraavat mahdolliset toimenpiteet: maailmanlaajuinen tuomitseminen, jatkuva julkisuus Neuvostoliiton rikoksesta, taloudelliset sanktiot ja epäsuora sotilaallinen tuki

¹⁸¹ Kulomaa 2011, 58-61.

¹⁸² Kulomaa 2011, 72-73,79-80.

¹⁸³ Carter 1995, 480-481.

Afganistanin vapaustaistelijaille. Osa näistä oli vaikea toteuttaa ja vaati suuria uhrauksia. Lisäksi osalla toimista oli suoria vaikutuksia Yhdysvaltain kansalaisiin. Näitä olivat normaalin kaupankäynnin keskeytys ja poisjääminen Moskovan vuoden 1980 kesäolympialaisista. Carter on kirjoittanut päiväkirjaansa 2. tammikuuta 1980 käyneensä pitkän keskustelun olympialaisiin osallistumisesta ja pitäneensä mahdollisena, että Yhdysvallat ei osallistu kisoihin. Asiasta annettiin tiedonanto, päätöstä poisjäämisestä ei vielä ollut tehty. Hän piti poisjäämistä hyvänä ideana, jos moni muukin maa tekee saman päätöksen. Carter arvioi, että tämä asia aiheuttaisi hänelle suurimman ongelman, vaikka olisi myös ankara isku Neuvostoliittoa vastaan. Paljon valmisteluja kisojen eteen oli tehty jo vuosia Neuvostoliitossa ja Yhdysvallatkin oli sitoutunut osallistumaan niihin. Siksi tämän prosessin keskeyttäminen oli Carterille hankalampaa kuin muut vastatoimenpiteet Afganistanin miehityksen vuoksi. Tammikuun 4. päivänä Carter on kirjoittanut päiväkirjaansa pitkän listan toimenpiteistä Neuvostoliittoa vastaan, ne ovat pääasiassa taloudellisia ja poliittisia. Listalla ei ole SALT¹⁸⁴ II –sopimuksesta luopumista, koska Carter piti sitä tärkeänä maailman rauhan säilymisen kannalta.¹⁸⁵

Neuvostoliitto perusteli interventiota maailmanlaajuisella propagandakampanjalla, jossa voimatoimia perusteltiin Afganistanin johtajien omalla pyynnöllä, ulkopuolisen aggression torjumisella ja huhtikuun vallankumouksen synnyttämän demokratian turvaamisella. Toimenpiteen ilmoitettiin myös perustuvan maiden väliseen YYA-sopimukseen sekä YK:n peruskirjan 51. artiklaan kollektiivisesta itsepuolustuksesta. Presidentti Carter tuli julkisuuteen 28. joulukuuta ja antoi tiedotusvälineille lausunnon, jossa hän totesi Neuvostoliiton toimien olevan uhka maailman rauhalle ja loukkaavan kansainvälistä oikeutta. Carter lähetti Breznevälle viestin, jossa vaadittiin joukkojen pikaista vetämistä Afganistanista. Breznev torjui arvostelun ja sanasota USA:n ja NL:n välillä jatkui. Yhdysvaltojen lisäksi noin viisikymmentä YK:n jäsenvaltiota vaati asian käsittelyä turvallisuusneuvostossa. Se ei onnistunut Neuvostoliiton käytettyä veto-oikeutta, mutta YK:n yleiskokouksen erityisistunto äänesti intervention vastustamista koskevasta päätöslauselmasta 14. tammikuuta 1980. Äänestystulos oli 104 - 18 Neuvostoliiton intervention tuomitsemisen puolesta.¹⁸⁶ Neuvostoliiton Afganistanin miehitys kesti lähes kymmenen vuotta ja päättyi 15.2.1989¹⁸⁷.

¹⁸⁴ Strategic Arms Limitation Talks.

¹⁸⁵ Carter 1995, 482-485.

¹⁸⁶ Kulomaa 2011, 82-84.

¹⁸⁷ Kulomaa 2011, 268.

Yhdysvaltojen osallistumisesta Moskovan olympialaisiin Carter kävi monia neuvotteluja neuvonantajensa, muiden poliittisten päättäjien ja urheilujohtajien kanssa. Hän ei halunnut vahingoittaa olympialiikettä, mutta näki mahdottomana olla neuvostoliittolaisten vieraana olympiakisoissa tilanteessa, jossa he olivat verisesti kukistaneet afgaanit. Carter toivoi dilemman ratkeavan ja Neuvostoliiton vetävän armeijansa pois Afganistanista. Suurlähettiläs Dobryninin viestit Moskovasta toistivat hyökkäyksen aiemmat perustelut. Tammikuun 20. päivänä Carter ilmoitti televisiossa Yhdysvaltojen boikotoivan Moskovan kisoja ellei Neuvostoliitto kuukauden kuluessa poistu Afganistanista. Ilmoitus annettiin myös Kansainväliselle olympiakomitealle ja muiden maiden hallituksille. Carter kertoi samalla Yhdysvaltain auttavan uuden kisapaikan löytämisessä ja osallistuvan siirrettyjen kisojen rahoitukseen ja järjestämiseen. Hän ilmoitti myös Yhdysvaltojen jäävän pois siinäkin tapauksessa, että muut maat eivät boikottiin yhdy. Hän tiesi, että päätös oli kiistanalainen ja herätti keskustelua, muttei sitä miten vaikeaa sen toteuttaminen tuli olemaan.¹⁸⁸

KOK:n 82. istunto pidettiin Lake Placidissa talviolympiakisojen yhteydessä 10.2. – 13.2.1980. USA:n ulkoministeri Cyrus Vance vaati kisojen avajaispuheessaan Moskovan kesäkisojen perumista tai siirtämistä pois Moskovasta. Puheensa lopuksi hän unohti avata kisat ja KOK:n presidentti Lordi Killanin avasi kisat seuraavana päivänä. Kokouksessa Yhdysvaltain olympiakomitea ehdotti, että kisat siirretään toiseen kaupunkiin, toiseen ajankohtaan tai perutaan kokonaan. Moskovan kisoihin oli kieltäytynyt osallistumasta 75 USA:n urheilijaa. KOK:n jäsenet olivat 100-prosenttisesti Yhdysvaltain olympiakomitean (USOC) kantaa vastaan ja KOK päätti yksimielisesti, että Moskovan kisat pidetään suunnitellusti. Kanada, Norja ja Malesia olivat ilmoittaneet, että eivät osallistu kisoihin. Useiden maiden hallituksia oli painostettu ja hallitukset olivat painostaneet kansallisia komiteoita, koska päätösvalta asiassa oli niillä. Saksalaisjäsen Willi Daume oli sitä mieltä, että boikotti ei paranna maailman tilannetta ja 90 prosenttia urheilijoista haluaa niihin osallistua. Kokouksessa ehdotettiin, että kansakuntien on kerrottava syy poisjäännille, esimerkiksi ”sodan vuoksi” tai ”force majeure”. Kreikan pääministeri Konstantin Karamanlis¹⁸⁹ oli ehdottanut, että Kreikan Olympiaan rakennetaan kisakeskus, jossa kisat voidaan pitää pysyvästi. Syynä

¹⁸⁸ Carter 1995, 491.

¹⁸⁹ Karamanlis toimi Kreikan pääministerinä vuosina 1955-1963 ja 1974-1980 sekä presidenttinä 1980-1985 ja 1990-1995. Hän oli vuoden 1963 vaalitappion jälkeen 11 vuotta maanpaossa Pariisissa ja arvosteli voimakkaasti Kreikassa vallassa vuosina 1967-1974 ollutta sotilasjuntaa. Konstantinos Karamanlis. <https://fi.m.wikipedia.org/wiki/Konstantin_Karamanlis>. [Luettu 31.3.2016].

ehdotukselle oli kisojen säilyminen ja poliittisen vaikutuksen lisääntyminen urheilussa. KOK erityiskomissio asetettiin tutkimaan Karamanlisin ehdotusta.¹⁹⁰

Yhdysvaltain presidentti Jimmy Carter vaati Neuvostoliiton Afganistanin miehityksen jälkeen olympiakisoja siirrettäväksi johonkin toiseen maahan tai kisojen ajankohdan muuttamista. Hänen mielestään Yhdysvaltain ja sen liittolaisten olisi boikotoitava kisoja. Olympiakomitean vuonna 1938 tekemän päätöksen mukaan kisojen siirto ei ollut olympiasääntöjen mukaista. Silloin päätettiin, että kisat voitiin pitää sotaa käyvässä maassa, jos kisoja ei järjestetty sota-alueella eivätkä urheilijat olleet vaarassa. Yhdysvaltain ulkoministeri Cyrus Vance yritti painostaa KOK:ta, mutta se ei taipunut. Lordi Killanin yritti pitää olympialiikettä yhtenäisenä neuvottelemalla jäsenmaiden kanssa.¹⁹¹ USA antoi Neuvostoliitolle takarajan, johon mennessä sen tuli vetäytyä Afganistanista. Neuvostoliitto ei huomionnut Yhdysvaltain vaatimuksia ja kun myös USA:n kansallinen olympiakomitea äänesti boikotin puolesta huhtikuussa 1980, olympiahistorian laajin boikotti toteutui.¹⁹²

Maaliskuun 5. päivänä Carter on kirjoittanut päiväkirjaansa Saksan liittokansleri Helmut Schmidin vierailusta Valkoisessa talossa. Carter oli pyytänyt Saksan apua Neuvostoliiton vastaisissa toimenpiteissä Afganistanin miehityksen vuoksi, mutta Schmidt lupasi Saksan ainoastaan liittyvän olympiaboikottiin, yhdessä Ranskan kanssa.¹⁹³ Koko kevään ajan Carter ja kongressi yrittivät vakuuttaa Yhdysvaltojen olympiakomiteaa ja olympiakomiteoita mahdollisimman monessa muussa maassa, että Moskovan kisoihin osallistuminen oli olympiasääntöjen reilun pelin -hengen vastaista. Presidentti ja hänen neuvonantajansa Lloyd Cutler käyttivät kaikkia mahdollisia keinoja taistelussa, jonka lopputulos oli hämärän peitossa. Olympiakomiteat olivat hallituksista riippumattomia organisaatioita, joiden jäsenet tekivät itsenäisiä päätöksiä. Carter ja monet muut maidensa johtajat ajoivat asiaansa televisiohaastatteluissa, puheissa ja vieraillemalla olympiakomiteoiden kokouksissa. Lopulta huhtikuun 22. päivänä 1980 Yhdysvaltain kansallinen olympiakomitea teki päätöksen murskaäänin olla lähettämättä joukkuetta Moskovan heinäkuussa 1980 alkaviin kesäolympialaisiin. Yhdysvaltain

¹⁹⁰ KOK:n 82. istunto, Lake Placid 10.2. - 13.2.1980. Lyberg Rolf, The IOC Sessions 1956-1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1, SuA.

¹⁹¹ Krüger 1999, 16,21-22.

¹⁹² Talonen 1997, 135.

¹⁹³ Carter 1995, 510.

johtamaan boikottirintamaan liittyi 62 maata, osa tosin salli urheilijoidensa kilpailla kisoissa olympialipun alla.¹⁹⁴

Kesäkuussa 1980 suurten teollisuusmaiden vuosittainen talouskonferenssi pidettiin Venetsiassa. Saksan liittokansleri Helmut Schmidtillä ja Presidentti Carterilla oli erimielisyyttä ennen kokousta Eurooppaan sijoitettavista Pershing 2 -ohjuksista, lisäksi Schmidt vastusti osia SALT II –sopimuksesta, jonka toteuttamisesta Carter ei halunnut luopua. Carter kirjoittaa päiväkirjassaan Schmidtin olleen vihainen Carterin ydinaseita koskevasta tiedonannosta, konferenssissa huonolla tuulella ja tämän tuoneen esille lukuisia epäkohtia maiden välisissä suhteissa. Heidän keskinäisessä tapaamisessa Schmidt totesi, että Saksa ei ole Yhdysvaltain 51. osavaltio ja syytti presidentin kabinettiin kuuluneiden Warren Christopherin ja Zbigniew Brzezinskin johtaneen hänet harhaan olympialaisten boikotoimisasiassa. Saksa kuitenkin piti lupauksensa eikä osallistunut Moskovan kisoihin, toisin kuin Ranska, joka lipesi länsimaiden boikottirintamasta maan olympiakomitean päätettyä kisoihin osallistumisesta. Ranskan ja Neuvostoliiton suhteet olivat paremmat kuin Yhdysvaltojen ja Saksan suhteet Neuvostoliittoon. Ranskan presidentti Valéry Giscard d'Estaing oli järjestänyt salaisen kokouksen Puolassa presidentti Bresnevin kanssa heti Neuvostoliiton Afganistaniin hyökkäyksen jälkeen. Sekä Schmidt että Giscard d'Estaing olivat maissaan vasemmistoryhmien painostamia Neuvostoliiton kritisoimisen vaimentamisessa.¹⁹⁵

Vuonna 1980 Euroopan olympiakomiteoiden kokous pidettiin Roomassa, jossa sovittiin periaatteista, joiden avulla kaikki Euroopan maat voisivat osallistua Moskovan kisoihin. Kokouksessa olivat lähes kaikki Euroopan jäsenmaat mukana ja siinä sovittiin, että osallistuvien maiden ei ole pakko käyttää kansallistunnuksia. Avajaistilaisuudessa oli mahdollista käyttää lipun sijaan kylttiä ja koko joukkueen osallistumisen sijaan avajaismarssin saattoi suorittaa yksi joukkueen jäsen. Sovittiin, että palkintoseremonioissa soitetaan olympiahymni tai muuta musiikkia kuin kansallislaulu eikä maan lippua nosteta salkoon. Tehdyt päätökset lähetettiin tiedoksi kaikkiin maihin, mutta silti osa Euroopan maista jäi kisoista pois. Tämän lisäksi Suomen olympiakomitea lähetti kirjeen kaikille maailman olympiakomiteoille ja pyysi niitä osallistumaan Moskovan kisoihin ja jättämään politikoinnin sivuun. Näiden toimenpiteiden lisäksi boikottia yritettiin estää siten, että toivottiin Euroopan

¹⁹⁴ Carter 1995, 535.

¹⁹⁵ Carter 1995, 546,548.

osallistuvien maiden edustajien käyvän taivuttamassa osallistumaan kisoihin niitä naapurimaita, jotka ilmeisesti olivat boikotoimassa. Yhdysvaltain presidentti Jimmy Carter lähetti vuonna 1980 kirjeen maiden hallituksille ja pyysi niitä jäämään pois Moskovan kisoista. Suomen hallitus, jonka ulkoministerinä silloin oli Paavo Väyrynen, oli vastannut Carterin kirjeeseen siten, että Suomessa osanotosta ei päätä maan hallitus vaan Suomen Olympiakomitea. Useimmissa muissakin maissa valta asiassa oli olympiakomiteoilla.¹⁹⁶

Boikottiin oli vaikuttamassa Afganistanin tapahtumien lisäksi myös Neuvostoliiton ihmisoikeusrikkomukset. Vuonna 1978 neuvostoliittolainen tiedemies, juutalainen toisinajattelija Anatoli Stsaranski tuomittiin 13 vuodeksi vankeuteen. Hänen vaimonsa Avital kiersi Euroopassa ja Yhdysvalloissa vaatimassa länsimaita boikotoimaan Moskovan olympiakisoja Neuvostoliiton ihmisoikeusloukkausten vuoksi. Carter ei tällöin hyväksynyt kisojen boikotoimista. Asia nousi kuitenkin uudelleen esille tammikuussa 1980, jolloin toinen toisinajattelija Andrei Saharov tuomittiin sisäiseen karkotukseen. Carter valitsi viralliseksi Yhdysvaltain boikotoinnin syyksi Afganistanin miehityksen, mutta osalle boikottiin liittyneistä maista syynä oli Saharovin kohtelu.¹⁹⁷

Merkittävimmät pois jääneet maat olivat USA, Kanada, Japani, Kiina, Etelä-Korea, Kenia, Liberia, Kongo sekä Euroopan maista Länsi-Saksa, Norja, Turkki, Liechtenstein ja Monaco¹⁹⁸. Iso-Britannian, Ranskan, Italian ja Australian urheilijat saivat osallistua kisoihin, mutta joutuivat kilpailemaan kansallislipun sijasta olympialipun alla, kuten 14 muunkin maan urheilijat. Kaiken kaikkiaan yli 60 maata oli poissa, osallistujamaita oli 81 eli osallistujamäärässä palattiin vuoden 1960 Rooman kisojen tasolle.¹⁹⁹ Boikottien myötä myös kisojen tv-näkyvyys oli lännessä minimissään. NBC tv-yhtiön poisjäännin seurauksena Moskovan kisat eivät massoja Yhdysvalloissa tavoittaneet ja myös muissa boikottimaissa tv-lähetyksiä vähennettiin alkuperäisistä suunnitelmista.²⁰⁰

KOK:n 83. kokous pidettiin Moskovassa 15.7. – 3.8.1980. Puheenjohtajavaali suoritettiin ennen kisojen alkua 16.7.1980. Kisassa oli viisi ehdokasta, joista Juan Antonio Samaranch valittiin ensimmäisellä kierroksella. Hän lupasi yrittää ratkaista suuret ongelmat, joita olympialiikkeellä silloin oli. N'Doye valittiin varapresidentiksi ja

¹⁹⁶ Kokkonen - Pyykkönen 2011, 25,27.

¹⁹⁷ Shaikin 1988, 26; Talonen 1997, 135.

¹⁹⁸ Talonen 1997, 136.

¹⁹⁹ Arponen 1996, 271; Krüger 1999, 22.

²⁰⁰ Talonen 1997, 136.

Killanin kunniapresidentiksi. Hän sanoi viimeisessä puheessaan, että presidenttiä ei pitäisi jatkossa valita kisojen aikana vaan kisoja seuraavassa istunnossa. Valkoinen Talo oli vaatinut, että USA:n lippu ei saa liehua Moskovassa, ohjetta päätettiin noudattaa. Kokouksessa monet KOK:n jäsenet kannattivat vain olympialipun ja –hymnin käyttöä kisoissa. Olympia-akatemiaan 20. kokoukseen Kreikassa oli osallistunut 150 henkilöä 47 maasta. Kokouksessa ehdotettiin, että Olympia Akatemia perustetaan joka maahan.²⁰¹

Moskovan 22. olympiadin kisojen järjestelykomitean presidentti Ignati T. Novikov informoi KOK:n jäseniä kisajärjestelyistä. Neuvostoliiton korkeimman neuvoston puhemiehistö oli antanut KOK:lle takuut kisojen onnistumisesta. Killanin ja Bresnev olivat tavanneet 7.5.1980 Moskovassa, jolloin Bresnev oli kertonut, että neuvostokansalaiset antoivat tukensa olympialiikkeelle ja että kisat luovat hyvää tahtoa ja ymmärrystä kansojen välille. Novikovin mukaan eräät piirit olivat hylänneet olympiaperiaatteet ja -traditiot sekä urheilijoiden toiveet ja yrittäneet kääntää Moskovan kisat epäonnistumiseksi ja aiheuttaa halkeaman olympialiikkeeseen. Hänen mukaansa taistelemalla boikotteja vastaan KOK on vahvistanut asemaansa. Osallistuminen oli hänen mielestään nyt kansainvälisten konfliktien aikana vielä tärkeämpää ja poisjääminen voisi johtaa katastrofaalisiin seurauksiin kansainvälisessä urheilussa. Novikov kertoi 80 maan hyväksyneen olympiakutsun. Kisojen aikana pidettiin 18 lajiliiton kongressi. Olympiatuli oli kulkenut 2800 mailin matkan Kreikasta Bulgarian, Romanian ja Neuvostoliiton halki Moskovaan.²⁰²

Kreikan ehdotusta tutkivan komission puheenjohtajana toimi ranskalainen Guirandoy - N'Diaye. Presidentti Killaninin ehdotus pysyvistä kisapaikasta tuli ensimmäisen kerran esille Montrealissa 1976 ja komissio asetettiin tutkimaan asiaa Prahan istunnossa 1977. Kreikan olympiakomitea oli vetänyt pois oman ehdotuksensa Kreikasta pysyvänä kisapaikkana, mutta pääministeri Konstantin Karamanlis ehdotti uudelleen Kreikkaa pysyväksi kisapaikaksi ja päätös uuden komission asettamisesta tehtiin Lake Placidissa 82. istunnossa 1980. Komissio oli tehnyt matkan Kreikkaan 25.4.1980, jolloin se oli matkannut pääministerin yksityiskoneella Ateenasta Andravidan sotilaslentokentälle ja jatkanut matkaa helikopterilla kolmeen ehdotettuun pysyvään kisapaikkaan. Nämä olivat Cylene, Katakolo ja Kafaya, jotka kaikki sijaitsivat Peloponnesoksen niemimaalla

²⁰¹ KOK:n 83. istunto, Moskova 15.7. - 3.8.1980. Lyberg Rolf, The IOC Sessions 1956-1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1, SuA.

²⁰² KOK:n 83. istunto, Moskova 15.7. - 3.8.1980. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

lähellä Olympiiaa. Komissio piti Kafayaa ideaalisena paikkana, joka oli kukkuloiden, järven ja meren reunustama 13,5 neliömailin alue. Lähellä oli Katalognen satama ja Andravidan lentokenttä, moottoritie alueelle oli rakenteilla. Lisäksi 37 mailia pitkällä rannikkokaistalla oli tilaa hotelleille. Komission jäsen Ericssonin mukaan komissio tutkii pitkällä tähtäimellä parasta ratkaisua. Maailman tulevaisuutta oli hänen mukaansa vaikea ennustaa ja siksi piti olla vaihtoehtoja, vaikka niitä ei käytettäisi 20-30 vuoteen. Lordi Exeterin mukaan nykyinen systeemi mahdollisti kisojen seuraamisen miljoonille ihmisille, kisoilla oli universaali luonne. Presidentti Killaninin mukaan asiaa on tutkittava tarkasti, ei kiirehdittävä ja kerättävä faktat. Hänen mukaansa Kreikassa oli myös kisojen vastustusta ja muitakin pysyviä paikkoja oli esitetty.²⁰³

11. olympiakongressin raportin esitteli Moskovan kokoukselle Willi Daume. Kongressi oli tarkoitus järjestää 20.9. - 4.10.1981 Baden-Badenissa Länsi-Saksassa. Pääaiheena kongressissa on olympiakisojen tulevaisuus. Käsiteltävänä tulevat olemaan sekä idän ja lännen väliset ristiriidat että etelän ja pohjoisen erot. Daumen mukaan olympialiikkeellä ei ole varaa kieltäytyä yhteistyöstä Unescon kanssa. Kongressissa on kolme teemaa, jotka ovat Varnan kongressin, joka pidettiin 1973, jälkeisten trendien analysointi, kansainvälisen urheiluyhteistyön tulevaisuus ja olympiakisojen tulevaisuus. Kongressin yhteydessä järjestetään myös Sport and Design, Kansainvälinen kehitysapu ja kansainvälinen Olympia-Akatemia –näyttelyt.²⁰⁴

Kisat myönnettiin Moskovalle Wienissä 23.10.1974. Moskovan ohella hakijana oli vain Los Angeles, jonka vuoden 1980 isäntäkaupunki voitti äänin 39 – 22.²⁰⁵ Tämä merkitsi sitä, että kisat sai ensimmäisen kerran järjestettäväkseen sosialistisen yhteiskuntajärjestelmän maa. Kisatapahtumia oli kaikkiaan viidessä kaupungissa; nykyisen Venäjän alueella Moskovan ohella Pietarissa, jossa järjestettiin jalkapallon alkusarjaotteluita, kuten myös Ukrainan Kiovassa ja Valko-Venäjän Minskissä. Tallinnassa pidettiin purjehduskilpailut. Tärkeimmät kisapaikat olivat 1956 rakennettu Lenin-stadion, joka uusittiin kisoja varten sekä 45 000 -paikkainen Euroopan suurin urheiluhalli Prospekt Mira.²⁰⁶ Sosialistisen järjestelmän ylivertauuden näyttämishalu näkyi myös loisteliaissa avajaisissa, joita oli valmisteltu tuhansien ihmisten voimin pari

²⁰³ KOK:n 83. istunto, Moskova 15.7. - 3.8.1980. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

²⁰⁴ KOK:n 83. istunto, Moskova 15.7. - 3.8.1980. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

²⁰⁵ Nygrén 1977, 211.

²⁰⁶ Kruse - Mende 1996, 169.

vuotta²⁰⁷. Neuvostoliitto panosti kommunistisen yhteiskuntajärjestelmänsä ylivoiman osoittamiseen, mikä näkyi myös kilpailuiden tuloksissa. Neuvostoliitto oli kisojen ylivoimaisesti paras maa 195 mitalilla, joista 80 oli kultaista. Muutkin sosialistiset maat menestyivät erinomaisesti, DDR oli mitalitilaston toinen 126 mitalilla ja Bulgaria kolmas. Neuvostoliitto ja DDR voittivat yli puolet jaossa olleista mitaleista. Tämä johtui osittain laajasta boikotista, mutta myös kisajärjestäjien epäurheilijamaisista keinoista tahallisine toimitsijavirheineen sekä yleisön ulkomaisten urheilijoiden suorituksia häiritsevistä käyttäytymisistä.²⁰⁸ Tuomarivirheitä tapahtui yleisurheilulajeista keihäänheitossa, kolmiloikassa, kiekonheitossa ja seiväshypyssä. Lisäksi arvostelulajeissa tuomarit suosivat neuvostoliittolaisia naisvoimistelijoita ja sortivat länsimaisia nyrkkeilijöitä.²⁰⁹ Kisoissa tehtiin 36 maailman- ja 74 olympiaennätystä²¹⁰. Kisojen kaikki 2100 doping-näytettä todettiin negatiivisiksi²¹¹. Kylmää sotaa käytiin myös kisojen päättäjaisissä, kun Washington vastusti Yhdysvaltain lipun nostoa salkoon olympiaprotokollan mukaan merkiksi seuraavasta isännyydestä²¹². Diplomaattisen selkkauksen välttämiseksi salkoon nostettiin Los Angelesin kaupungin lippu ja USA:n kansallislaulun tilalla kuultiin olympiahymni²¹³.

Kansainvälisen olympiakomitean presidentti Juan Antonio Samaranch totesi kisojen päätyttyä, että Moskovan kisat voimistivat olympialiikettä. Hänen mukaansa Neuvostoliiton 30 vuoden aikana antama panos kansainväliselle olympialiikkeelle on ollut merkittävä ja maahan on onnistuttu luomaan olympiahengen kehittymiselle suotuisat olosuhteet. Moskovan XXII olympialaisia hän kiitti loistavista järjestelyistä ja suuresta menestyksestä.²¹⁴ Samaranch valittiin Moskovassa lordi Michael Killaninin seuraajaksi KOK:n presidenttinä. Hän tuli valituksi Välimeren maiden, latinalaisen Amerikan ja sosialististen maiden edustajien äänillä²¹⁵. Länsi-Saksan Willi Daume, joka oli Münchenin 1972 olympiakisojen järjestelytoimikunnan puheenjohtaja, oli suosikki Killaninin seuraajaksi, mutta boikotti pudotti hänet pois presidenttipelistä²¹⁶. Killaninin kausi 1972 - 1980 oli boikottien ja protestoinnin aikaa. Idän ja lännen vastakkainasettelun lisäksi Afrikan maiden vaatimukset apartheid-politiikan

²⁰⁷ Arponen 1996, 271.

²⁰⁸ Arponen 1996, 271-272.

²⁰⁹ Vares 1997, 158.

²¹⁰ Spasski 1983, 34.

²¹¹ Arponen 1996, 271.

²¹² HS 19.7.1980, 35.

²¹³ HS 1.8.1980, 24.

²¹⁴ Spasski 1983, 38.

²¹⁵ UL 30.7.1980, 8.

²¹⁶ HS 18.7.1980, 21.

lopettamisesta ja suuremmasta vaikutusvallasta olympialiikkeessä johtivat moniin äänestyksiin KOK:ssa järjestön demokratisoimiseksi. Killanin toimi olympiakomitean varapuheenjohtajana vuosina 1968 - 1972, jolloin Avery Brundage oli puheenjohtaja. Killanin vastusti Brundagen päätöksiä ja jyrkkiä mielipiteitä lyömällä tarvittaessa nyrkkiä pöytään ja nimittämällä tätä fasistiksi.²¹⁷ Lordi Killanin, oikealta nimeltään Michael Morris, osoitti ymmärtämystä Afrikan maille ja hän yritti boikottien paineessa pitää olympialiikettä yhtenäisenä.²¹⁸ Killaninin mukaan poliitikkojen olympialaisiin sekaantumisesta ja boikoteista toipuminen veisi vuosia. Pahimpana takaiskunaan hän piti sitä, ettei hänen 8-vuotiskaudellaan yhtään naista valittu KOK:n johtajistoon.²¹⁹ KOK:n toimistonjohtajana Lausannessa oli kuitenkin ranskalainen Monique Berlioux, jonka asema vahvistui Killaninin kaudella²²⁰. Uusi presidentti Samaranch oli toiminut Katalonian parlamentin puhemiehenä, Espanjan parlamentin alahuoneen jäsenenä ja urheiluministerinä Francon kaudella ja sen loputtua siirtynyt Moskovaan Neuvostoliiton ja Mongolian suurlähettilääksi. Hänen kaudellaan olympialiike koki suuria muutoksia ammattilaisten vyöryessä olympian kentille.²²¹ Samaranch muutti olympialiikettä rohkeilla ja suurilla päätöksillä. Hän osasi vakuuttaa ihmiset ja sai heidät työskentelemään kanssaan. Hän oli diplomaatti, jonka kokemus ja suhteet maailman johtajiin olivat hyödyksi KOK:lle. Hänen aikanaan KOK loi suhteet YK:hon ja moniin muihin kansainvälisiin järjestöihin. Urheilijoiden asema KOK:ssa parani urheilijakomission myötä ja naiset otettiin mukaan KOK:n päätöksentekoon.²²² Samaranchin aikana KOK:n päätöksenteossa tapahtui selvä muutos. Ennen Samaranchin aikaa päätökset tehtiin KOK:n istunnossa, hänen tultuaan valtaan alustava työ tehtiin parissa kymmenessä komissiossa ja lopulliset päätökset hallituksen työvaliokunnassa. KOK:n suomalaisjäsenen Peter Tallbergin mukaan Samaranch veti rahan avulla mukaan kaikki kansallisia komiteoita myöten. Hän antoi Tallbergin arvion mukaan ”KOK:n jäsenille erilaisia tehtäviä niin, että he luulivat saaneensa jonkinlaisen aseman järjestössä”. Tallbergin mukaan Samaranch halusi olla urheilun paavi.²²³

Yhdysvalloissa pidettiin presidentinvaalit marraskuussa 1980. Carter oli demokraattisen puolueen ehdokkaana pyrkimässä toiselle kaudelle, mutta hänen kansansuosionsa

²¹⁷ UL 8.8.1984, 29.

²¹⁸ Krüger 1999, 22-23.

²¹⁹ HS 15.7.1980, 20.

²²⁰ HS 8.8.1984, 29.

²²¹ Krüger 1999, 22-23.

²²² Teronen - Vuolle 2014, 97.

²²³ Teronen - Vuolle 2014, 126-127.

väheni kovista ponnisteluista huolimatta tai niiden vuoksi. Neuvostoliittoa vastaan asetetut pakotteet, niiden joukossa olympiaboikotti, antoivat aseet oppositiolle ja osoittautuivat hänelle poliittisesti vahingollisiksi. Carter oli kuitenkin vakuuttunut päätösten oikeellisuudesta.²²⁴

6.3. YHDYSVALTAIN YLIVOIMAA LOS ANGELESIN MEMORIAL COLISEUMILLA

Vuoden 1984 kesäolympialaisten isäntäkaupungiksi oli lokakuussa 1977 ehdolla vain yksi ehdokas, Los Angeles, joka oli järjestänyt X olympiadin kisat vuonna 1932. Kaupunkilaiskomitea oli vuodesta 1939 tavoitellut kisojen saamista uudelleen Kaliforniaan, mutta vasta 1970 Yhdysvaltain olympiakomitea nimitti Los Angelesin viralliseksi ehdokkaakseen. Montrealin kisojen tappiot, boikotti ja mittavat turvallisuusjärjestelyt olivat vähentäneet kiinnostusta kisojen järjestämistä kohtaan. Päätös olympiasännästä tehtiin lopullisesti toukokuussa 1978. Los Angeles oli hakemuksessaan ilmoittanut järjestävänsä spartalaiset kisat, kaikkien aikojen halvimmat. Kisat tultaisiin järjestämään yksityisellä rahoituksella ja siten, että järjestelykomitea vastasi tappioista. Olympiasääntöjen mukaan isäntäkaupunki vastaa järjestelykustannuksista. Olympiakomitean presidentti Michael Killanin ilmoitti maaliskuussa 1978, että Los Angelesin kaupungilla pitää olla vastuu taloudesta. Neuvottelut KOK:n ja Los Angelesin välillä jatkuivat elokuun loppuun 1978. Los Angelesin kaupunginjohtaja Tom Bradley nimitti 7-jäsenisen delegaation neuvotteluihin KOK:n kanssa. Tästä muodostui yksityisen järjestelykomitean, Los Angeles Olympic Organizing Committee (LAOOC), ydin. Järjestelykomitean suunnitelmana oli jakaa talousvastuut USA:n olympiakomitean kanssa, mutta kansainvälinen olympiakomitea hylkäsi ehdotuksen, koska se oli olympiasäännön numero neljä vastainen. Kuukausien neuvotteluiden jälkeen 18. heinäkuuta 1978 Bradley suositteli Los Angelesia vetäytymään kisaisännyydestä. KOK oli vaikeassa tilanteessa vaihtoehtoisten kisaisäntien puuttuessa ja aloitti neuvottelut uudelleen järjestelykomitean kanssa. Lopputuloksena oli se, että olympiasäännöstä numero neljä poikettiin ja KOK:n hallitus hyväksyi sopimuksen 31.8.1978. Kansainvälinen olympiakomitea, Yhdysvaltain

²²⁴ Carter 1995, 553.

olympiakomitea ja Los Angelesin kaupunki allekirjoittivat lopullisen sopimuksen 20. lokakuuta 1978.²²⁵

Los Angelesin XXIII kesäolympialaiset heijastivat isäntämaan ideologiaa ja poliittista järjestelmää niin kuin olivat aiemmin tehneet vuoden 1936, 1964 ja 1980 olympialaiset. Niistä tuli kapitalistiset kisat, mikä oli järjestelytoimikunnan tavoitteenakin. Se pyrki järjestämään laadukkaat kisat ja maksimoimaan voiton. Lähtökohta kisojen rahoituksessa oli täysin erilainen kuin Moskovassa neljä vuotta aiemmin, jolloin valtio oli investoinut arviolta yhdeksän miljardia dollaria kisojen järjestämiseen. Los Angelesin järjestelykomitea hankki rahoituksen yritysten sponsoroinnilla, tv-oikeuksista ja lipunmyynnillä. Olympiatulen 11-viikkoinen soihtuviesti Amerikan halki oli myös kaupallistettu, sen kuljettamiseen saattoi osallistua maksamalla siitä 3000 \$ kilometriltä. Youth Legacy Kilometers -rahat tosin menivät urheilun edistämiseen yhdysvaltalaisille nuorisjärjestöille kautta maan. Kreikkalaiset eivät hyväksyneet rahankeräystä soihtuviestillä, joka oli aiempien kisojen yhteydessä lähtenyt Olympiasta kisapaikalle, nyt Olympian pormestari Spyros Fotimos esti olympiatulen soihtuviestin lähtemisen Kreikasta. Hän mukaansa ”olympiatuli ei ole dollarin merkki” ja ilmoitti, että sen ”ylikaupallistuminen on päätetty estää”. Kreikan sosialistinen hallitus ja maan olympiakomitea tuomitsivat myös amerikkalaisten viestin toteutustavan. Olympiatuli kuitenkin saapui New Yorkiin 8. toukokuuta 1984 ja ensimmäisen osuuden kantajina olivat Jesse Owens ja Jim Thorpe. Viesti aloitti 3000 mailin kulkunsa maan halki ja ilmensi americanaa, amerikkalaista nationalismia. Olympialaisesta symbolista, soihdusta, tuli amerikkalainen symboli viestin aikana.²²⁶

Kaksi ja puoli tuntia ennen viestin lähtöä New Yorkista Neuvostoliiton olympiakomitea ilmoitti boikotoivansa Los Angelesin kisoja. Päätöksen oli tehnyt maan olympiakomitea, jonka puheenjohtaja Marat Gramov oli kommunistisen puolueen keskuskomitean entinen propagandapäällikkö. Tiedotteessa painotettiin, että poisjäännin syynä oli urheiluun liittyvät asiat ja että Yhdysvaltain politiikka pakotti heidät jäämään pois kisoista. Gramov oli kolme viikkoa ennen tiedotetta ilmoittanut, että Neuvostoliitto ei koskaan boikotoi kisoja vaan kannattaa olympiasääntöjä ja olympiatraditioita. Hänen mukaansa Neuvostoliitto osallistuu kisoihin, joissa olympiasääntöjä täysin noudatetaan. Lisäksi hän oli huolissaan anti-sovjet hysteriaasta, joka vaaransi neuvostourheilijoiden

²²⁵ Shaikin 1988, 38-41.

²²⁶ Shaikin 1988, 42-43,45-47.

turvallisuuden ja häiritsi urheilijoiden harjoituksia ja suorituksia. Tämä johtui Ban the Soviets Coalition -nimisestä järjestöstä, joka oli perustettu sen jälkeen, kun Neuvostoliiton hävittäjä oli ampunut alas korealaisen matkustajakoneen syyskuussa 1983. Sen tavoitteena oli estää Neuvostoliiton osallistuminen Los Angelesin olympiakisoihin. Se pyrki vaikuttamaan tavoitteensa toteutumiseen lähettämällä uhkailukirjeitä Neuvostoliiton olympiakomitealle ja kansalaisadresseja Reaganin hallinnolle ja kongressille sekä pyysi KOK:ta estämään Neuvostoliiton osallistumisen. Kalifornian osavaltio oli äänestänyt pyynnöstä Reaganin hallinnolta kieltää NL:n urheilijoiden astuminen Yhdysvaltoihin. Reagan, kongressi ja kalifornialaiset kuitenkin toivottivat 1983 tekemällään yksimielisellä päätöksellä kaikkien maiden urheilijat olympialaisiin.²²⁷

Presidentti Jimmy Carter oli tehnyt päätöksen boikotoida Moskovan kisoja ja tätä ei politbyroo ollut unohtanut. Neuvostoliiton boikotoinnin motiivina saattoi tosiasiaassa olla kosto, vaikka tiedotteissa propagandisesti viitataan olympiasääntöjen rikkomiseen ja turvallisuuteen. Neuvostoliiton diplomaatti oli todennut järjestelykomitean puheenjohtajalle Peter Ueberrothille, että ”Kutsutte meitä joskus karhuksi, tällä kertaa voitte kutsua meitä elefantiksi, koska me emme unohda”. Neuvostoliiton hyökkäykset Los Angelesin kisoja vastaan jatkuivat koko olympiadin ajan. Kritiikin kärkenä olivat urheilun ja liiketoiminnan yhdistäminen; Los Angelesin savusumu, liikenne ja rikollisuus; urheilijoiden harjoitusolot, majoitusmaksut ja ylikaupallistuminen sekä televisioyhtiöiden vaikutus kilpailuaikatauluihin. Suurvaltasuhteissa koettiin jääkausi 1983, kun Yhdysvallat miehitti Grenadan, Neuvostoliitto pudotti Korean Airin lennon KAL007 ja NATO toi Pershing II -ohjukset Länsi-Saksaan. Tämä johti Geneven aseriisuntaneuvotteluiden päättymiseen. Neuvostojohdossa tapahtui muutoksia alkuvuodesta 1984, kun Konstantin Tsernenkosta tuli presidentti Juri Andropovin kuoltua. Tsernenko oli Breznevinkin läheinen ystävä ja näki läheltä tuskan, jonka Moskovan kisojen boikotti hänelle aiheutti. Kritiikki Los Angelesin kisoja kohtaan voimistuikin Tsernenkon valtaan nousun myötä. Lopullinen päätös neuvostoboikotista ilmoitettiin siis 8. toukokuuta 1984.²²⁸

Tämän jälkeen Neuvostoliiton propagandakone yllytti muita maita liittymään boikottiin. Itä-Euroopan sosialistiset maat liittyivät vastaboikottiin kahta poikkeusta lukuun

²²⁷ Shaikin 1988, 47-52,71.

²²⁸ Shaikin 1988, 52-56.

ottamatta. Nämä olivat Romania ja Jugoslavia, joiden ulkopoliittinen asema oli erilainen muihin Varsovan liiton maihin verrattuna. Romanialla oli Moskovasta riippumaton ulkopoliittikka ja tiukka sisäinen kuri, jolla se pyrki estämään Unkarin ja Tshekkoslovakian tapahtumat. Se ei sallinut ulkomaisia sotajoukkoja maahansa. Lisäksi Romanialla oli diplomaattiset suhteet Israeliin. Romanialaisten olympiamatka mahdollistui siten, että järjestelykomitea ja KOK maksoivat kustannuksista molemmat kolmasosan. Itä-Euroopan maiden lisäksi Neuvostoliitto pyrki saamaan boikottirintamaansa Afrikan ja Aasian maita. Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton turvallisuuskomitea KGB lähetti KuKluxKlanin nimissä kirjeitä parille kymmenelle Afrikan ja Aasian maalle. Niissä ilmoitettiin ”kisojen olevan vain valkoisille”, ”olemme pakottaneet Neuvostoliiton ulos” ja ”emme salli myöskään apinoiden osallistumista”. Afrikan mailla olisi ollut useita aikaisempien kisojen tyyppisiä perusteita boikotoida kisoja, kuten Etelä-Afrikan kansallisen rugby-joukkueen pelit USA:ssa ja Zola Buddin²²⁹ osallistuminen Iso-Britannian joukkueessa. Afrikan maiden politiikka oli kuitenkin muuttunut osallistumisen suhteen; nyt ne korostivat osallistumisella itsenäisyyttään ja käyttivät urheilua välineenä poliittiselle vaikuttamiselle. Neuvostoliiton vastaboikottiin liittyi yhteensä 15 maata, Iran, Albania ja Libya boikotoivat muista syistä.²³⁰ Neuvostoliiton boikottirintamaan kuuluivat Itä-Euroopan sosialistisista maista Bulgaria, DDR, Puola, Tshekkoslovakia ja Unkari, Aasian maista Afganistan, Laos, Mongolia, Pohjois-Korea ja Vietnam, Afrikan maista Etiopia, Angola ja Ylä-Volta sekä Kuuba ja Etelä-Jemen²³¹. Libyan boikotoinnin syy oli kolmen lehtimiehen viisumianomuksen hylkääminen²³².

Kiina palasi kolmannen kerran olympiakisoihin, se oli ollut mukana jo edellisissä Los Angelesin kisoissa 1932 ja osallistui myös Helsingin vuoden 1952 olympialaisiin. Osallistumisen mahdollisti Kiinan luomat diplomaattisuhteet Yhdysvaltoihin sekä Mao Zedongin kuoleman jälkeen tehdyt poliittiset uudistukset. KOK:n presidentti Michael Killanin oli sitoutunut tavoitteeseen saada Kiinan kansantasavalta mukaan olympiaperheeseen. Hänellä oli myös paremmat suhteet maahan ja sen johtajiin kuin edeltäjällään Avery Brundagella oli ollut. KOK pyrki neuvotteluilla saamaan aikaiseksi

²²⁹ Zola Budd oli eteläafrikkalainen kestävyysjuoksija, joka oli juossut maailmanennätyksen 5000 metrillä tammikuussa 1984. Ennätystä ei kuitenkaan hyväksytty, koska Etelä-Afrikka oli suljettu kansainvälisen yleisurheilutoiminnan ulkopuolelle. Budd vaihtoi Britannian kansalaisuuteen ja saattoi näin osallistua Los Angelesin olympialaisiin. Shaikin 1988, 59.

²³⁰ Shaikin 1988, 56-60.

²³¹ HS 29.7.1984, 64.

²³² HS 28.7.1984, 23.

Kiinan kansantasavallan ja Taiwanin yhteisjoukkueen, mutta se hanke epäonnistui. Kansainvälinen olympiakomitea hyväksyi Kiinan kansantasavallan edustamaan kiinalaisia olympialaisissa marraskuussa 1979. Kiinan kansantasavalta ei enää vastustanut Taiwanin osallistumista ehtona omalle osallistumiselle, mutta vaati sitä muuttamaan nimeään, lippuaan ja kansallislauluaan. Molemmat Kiinat osallistuivat Los Angelesin kisoihin, kun Taiwan suostui 1981 KOK:n ja Kiinan vaatimukseen ja esiintyi kisoissa nimellä Kiinan Taipei.²³³

Puheenjohtaja Samaranch käsitteli boikotteja KOK:n 88. yleiskokouksessa Los Angelesissa. Hänen mukaansa urheilu ja olympialiike maksavat jälleen kerran korkean hinnan poliittisen jännityksen ajoittaisesta kasvusta maailmassa. Hän vetosi olympiaperheen jäseniin, jotta ne aloittaisivat taistelun sen puolesta, että urheilun hyväksikäyttö poliittisessa valtapelissä saataisiin lieventymään. Samaranchin mukaan urheilun jatkuva kasvu poliittisena välineenä luo vain uusia edellytyksiä kansainvälisille ristiriidoille. Boikotista kärsivät hänen mukaansa ennen muuta urheilijat ja olympialiike.²³⁴

XXIII olympiadin kisat Kalifornian Los Angelesissa alkoivat heinäkuun 28. päivänä 1984²³⁵. Moskovan olympiakisojen järjestäjät eivät osallistuneet kisojen avajaisseremonioihin, jossa heidän olisi pitänyt luovuttaa olympialippu järjestäjille. Näin 60-vuotinen perinne lipun luovuttamisesta katkesi.²³⁶ Olympiatulen sytytti Memorial Coliseum -päästadionilla kymmenottelun Rooman kisojen voittaja Rafer Johnson ja kisat avasi Yhdysvaltain presidentti Ronald Reagan.²³⁷ Avajaisohjelma oli Hollywood-tyyppisine esityksineen vaikuttava. Ohjelma oli alun perin tilattu Disney-yhtiöltä, mutta järjestelytoimikunnan voitonmaksimointitavoitteen mukaisesti tuottaja vaihdettiin halvempaan. Avajaisissa nähtiin muun muassa yleisön muodostavan maailman maiden liput katsomoon, Yhdysvaltain historia -teemaan sopivia musiikkiesityksiä 3000 esittäjän voimin ja astronautin lento stadionin portilta juhla kentälle. Tapahtuma tavoitti 2,5 miljardia katsojaa kaikkialla maailmassa ja sen tavoitteena oli luoda tunnelma, joka kestäisi koko kisojen ajan.²³⁸ Romanian joukkue sai avajaisissa osakseen pitkät raikuvat suosionosoitukset ja huutomyrskyn. Presidentti

²³³ Shaikin 1988, 63-65.

²³⁴ HS 26.7.1984, 27.

²³⁵ Siukonen 2012, 159.

²³⁶ HS 23.7.1984, 21,26.

²³⁷ Siukonen 2012, 159.

²³⁸ Shaikin 1988, 43-45; Kruse - Mende 1996, 180.

Reagan nousi seisomaan ja taputti käsiään. Myös kaksi muuta sosialistista maata Jugoslavia ja Kiina olivat yleisön suosikkeja.²³⁹ Reagan kommentoi avajaisten päättymisen jälkeen Neuvostoliiton boikottia seuraavasti: ”Koko maailman kannalta olisi ollut parasta, että Neuvostoliitto olisi osallistunut kisoihin. Uskon, että he ovat todellisia häviäjiä.”²⁴⁰

Boikoteista huolimatta osallistujamaiden määrä oli ennätysellinen, 140²⁴¹. Joukkueiden koossa oli huomattavia eroja, USA:n joukkue oli suurin 597 urheilijalla, Bangladesh osallistui yhdellä urheilijalla²⁴². Urheilijoiden kokonaismäärä oli 6797, joista naisten osuus oli kasvanut jo noin neljännekseen. Olympiasääntöihin kuuluvia amatöörivaatimuksia oli muutettu siten, että ammattilaiset saattoivat kisoihin osallistua, jos kansainvälinen lajiliitto sen hyväksyi. Ammattilaisista jalkapalloilijat esiintyivät ensimmäisinä olympialaisissa Los Angelesissa, tennisammattilaiset Soulessa 1988 ja koripalloammattilaiset Barcelonassa 1992.²⁴³ Erillistä kisakylää ei tällä kerralla rakennettu, vaan urheilijat asuivat kolmessa eri puolella kaupunkia sijaitsevassa ylioppilaskylässä, joista kauimmainen sijaitsi 150 kilometrin päässä Los Angelesista Santa Barbaran kaupungissa²⁴⁴.

Kisojen ylivoimaisesti menestynein oli isäntämaa, joka voitti 174 mitalia, joista kultaisia oli 83, mikä on edelleen olympiaennätys. Tämä selittyy kahden urheilun supervallan Neuvostoliiton ja DDR:n poissaololla ja Yhdysvaltain panostuksella muuhun kuin pelkkään osallistumiseen. Itä-blokin boikottirintamasta poissa ollut Romania oli mitalitilastossa toisena ja Kiina neljäntenä Länsi-Saksan jälkeen.²⁴⁵ Maailmanennätyksiä tehtiin 13 ja olympiaennätyksiä saman verran kuin Moskovassa eli 74²⁴⁶. Katsojamäärä kilpailuissa oli 5,8 miljoonaa eli vähän enemmän kuin Moskovassa, jossa oli viisi ja puoli miljoonaa²⁴⁷. Montrealissa katsojia oli 3,2 miljoonaa²⁴⁸. Los Angelesin kisojen kritiikki kohdistui lehdistössä amerikkalaisyleisön yltiöisänmaallisuuteen ja televisiointiin, joka oli hyvin USA-keskeistä. Tuomarien

²³⁹ HS 30.7.1984, 27.

²⁴⁰ HS 30.7.1984, 29.

²⁴¹ Hämäläinen 2004, 180.

²⁴² Shaikin 1988, 65.

²⁴³ Hämäläinen 2004, 180,189,196.

²⁴⁴ Spasski 1983, 88-89.

²⁴⁵ Siukonen 2012, 159.

²⁴⁶ Siukonen 2012, 160.

²⁴⁷ Arponen 1996, 271,289.

²⁴⁸ HS 16.8.1984, 31.

puolueellisuutta epäiltiin naisten voimistelussa.²⁴⁹ Neuvostoliitto kohdisti kisojen aikaisessa propagandakampanjassa kritiikkinsä amerikkalaiseen nationalismiin ja ylivoimaan kilpailuissa²⁵⁰. Puoluelehti Pravda raportoi kisojen sujuneen ”kansalliskiihkon ja ylellisen kaupallisen turmeltuneisuuden hengessä”. Se syytti Yhdysvaltain hallitusta olympialaisten valjastamisesta ”poliittisten päämäärien” hyväksi. Pravda muistutti olympiamitalien arvon laskusta sosialististen maiden puuttuessa kisoista, Los Angelesin ilman saastumisesta sekä hintojen rajusta noususta kaupungissa. Pravdan mukaan ”politiikan ja kaupallisuuden savusumu on verhonnut kaupungin”.²⁵¹ Moskovassa järjestettiin Los Angelesin kisojen jälkeen sosialististen maiden omat kilpailut, Ystävyys -84 -kisat. Niihin osallistui 2000 urheilijaa 40 maasta, länsimaista Italia, Itävalta, Kanada, Ranska, Ruotsi ja Tanska.²⁵²

Olympialiikkeen kannalta Los Angelesin kisat muodostuivat käännekohdaksi kisojen rahoitusjärjestelyiden osalta. Kisoilla oli omat sponsorit, yli 40 yksityistä yritystä, jotka sijoittivat kisoihin 500 miljoonaa dollaria²⁵³. Televisio-oikeuksista maksettiin enemmän kuin aikaisemmin. Amerikkalainen ABC-yhtiö maksoi tv-oikeuksista 225 m\$, japanilainen NHK-yhtiö 43 m\$ ja Eurovisio 19,8 m\$. ABC osti myös oikeuden laatia kilpailuiden lähetysohjelman.²⁵⁴ Järjestelytoimikunnan alkuperäinen tuottotavoite oli 513 miljoonaa dollaria ja voitto 15 miljoonaa dollaria. Lopulliset tuotot olivat 718 m\$ ja voitto 222 m\$. Olympiajärjestelyihin osallistui noin 50 000 vapaaehtoista.²⁵⁵ Kisoja pidettiin hyvin järjestettyinä ja ne olivat taloudellisesti voitolliset. Niissä oli eniten katselijoita, osallistujamaita ja urheilijoita kuin missään aikaisemmissa kisoissa.

6.4. LORDI KILLANIN BOIKOTTIEN KESKELLÄ

KOK:n 78. täysistunnossa Montrealissa 13.7.1976 Killanin totesi, että Varnan vuoden 1973 kongressin tuloksena oli syntynyt tiiviimpi yhteistyö Kansainvälisen olympiakomitean, lajiliittojen, kansallisten olympiakomiteoiden sekä kisojen järjestelykomiteoiden välille. Varnan kongressin mottona oli ollut ”Sport for a World of Peace”. Killanin totesi, että olympialiike on kärsinyt ja kärsii politiikasta. Killanin

²⁴⁹ Vares 1997, 165,167.

²⁵⁰ Shaikin 1988, 62.

²⁵¹ HS 30.7.1984, 29.

²⁵² HS 19.8.1984, 41.

²⁵³ Siukonen 2012, 157.

²⁵⁴ Spasski 1983, 87-88.

²⁵⁵ Shaikin 1988, 66-67.

muistutti puheessaan myös, että olympiakisat ovat urheilijoita, eikä politiikkaa ja rahaa varten.²⁵⁶

Vuoden 1977 täysistunto pidettiin Prahassa, Tšekkoslovakiassa. Vuoden 1981 Baden-Badenin kongressi oli suunnitteilla ja johtuen toistuvista boikottiuhista ja Afrikan maiden Montrealissa toteuttamasta boikotista sen teemaksi suunniteltiin ”olympiakisojen tulevaisuus ja olympialiike, erityishuomio lisääntyviin poliittisiin vaikutuksiin”. Prahan kokouksessa keskeisiä aiheita olivat kisojen sijoittuminen ja myöntäminen, kisojen lajiohjelma sekä urheilu ja politiikka. Kisojen järjestämiskysymyksessä suosittiin yksi maa ja yksi kaupunki -mallia sekä yhtä kisakylää. KOK:lle oli tehty ehdotuksia myös kisojen kierrättämisestä vain kisat jo järjestäneiden kaupunkien välillä sekä niiden järjestämisestä yhdessä vakiopaikassa. Urheilua ja politiikkaa koskevassa puheen osassa Killanin totesi seuraavaa: ”Olympiakisojen tavoite on tuoda urheilijat yhteen riippumatta ideologisista eroista sekä eri maiden hallitusten eroavaisuuksista. Urheilijoita täytyy suojella, jotta heitä ei käytetä hallitusten instrumentteina. KOK:n tavoite ei ole levittää oikeiston, vasemmiston eikä keskustan politiikkaa vaan löytää yhteisiä nimittäjiä, jotka tuovat urheilussa yhteen erilaiset näkemykset, jotka johtuvat poliittisista ja historiallisista syistä. Vastustamme alistamista, urheilun käyttöä kansallisen vallan lisäämisessä, mutta ei luonnollisessa kansallisen ylpeyden kasvattamisessa.”²⁵⁷

KOK:n 80. istunto pidettiin Ateenassa, Kreikassa toukokuussa 1978. Killanin puhui yleiskokoukselle 16.5.1978 Olympia-Akatemiasta, Tunisian urheiluhallinnosta, politiikasta, tiedonvälityksestä sekä vuoden 1984 kisojen hakuprosessista. Killanin oli puhunut koko kautensa ajan sitä vastaan, että urheilua käytettäisiin poliittisiin tarkoituksiin ja tukenut sitä, että poliitikot avustaisivat maidensa urheilun kehittämistä. Tiedonvälityksen lisääntyessä Killanin painotti urheilijoiden roolin muuttuvan ja heidän olevan esimerkkejä, joiden on noudatettava olympiasääntöjä. Vuoden 1984 kisoja oli hakenut vain yksi kaupunki, Los Angeles, joka oli viimeisessä äänestyksessä voittanut New Yorkin USA:n viiden kaupungin keskinäisessä kilvassa. Killanin pohti puheessaan hakijakaupunkien vähäisyyttä ja arveli sen johtuvan siitä, etteivät ne halunneet sekaantua politiikkaan. Monet poliittiset tapahtumat ja ongelmat olivat koskeneet myös olympialiikettä hakua edeltäneiden vuosien aikana. Lisäksi Killanin totesi, että vaikka

²⁵⁶ Lord Killanin's Speeches From 1972 to 1981, 69,72. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, SuA.

²⁵⁷ Lord Killanin's Speeches From 1972 to 1981, 73-76. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, SuA.

hakijoita olisi vain yksi, se ei automaattisesti kisoja saa vaan siitäkin äänestetään. Montreal oli tarjoutunut varapaikaksi, jos Los Angelesia ei valita.²⁵⁸

Vuoden 1979 istunnossa Montevideossa, Uruguayssa huhtikuussa 1979 Killanin toi julki huolensa KOK:n jäsenmäärän kasvusta ja sen aiheuttamista ongelmista. Samoin olympiakisojen kasvaminen yhä suuremmaksi tapahtumaksi aiheutti Killaninin mukaan ongelmia myös kansallisissa olympiakomiteoissa ja lajiliitoissa. Hän ilmoitti KOK:n haluavan läheistä yhteistyötä hallitusten kanssa, muttei sanelupolitiikkaa, joka vie KOK:lta itsenäisyyttä. KOK oli aloittamassa yhteistyöneuvottelut UNESCO:n kanssa. KOK, kansainväliset lajiliitot ja kansalliset olympiakomiteat osallistuivat edustajineen ensimmäisen kerran UNESCO:n kokoukseen kesäkuussa 1979.²⁵⁹

KOK:n 82. istunto pidettiin Lake Placidin talviolympiakisojen aikana helmikuussa 1980. Avajaispuheessa 9. helmikuuta 1980 lordi Killanin käsitteli jälleen, niin kuin oli koko puheenjohtajakautensa ajan joutunut tekemään, politiikan ja urheilun ongelmallista suhdetta. Hän muisteli aikaa, jolloin kisat myönnettiin Moskovalle ja Lake Placidille eli lokakuuta 1974. Tuolloin kahdelle supervallalle myönnettyjä kisoja oli tervehditty keskinäisen ymmärryksen symbolina. Sen jälkeen hän valitteli maailmanpoliittisen tilanteen muuttumista ja totesi, että maailman poliittiset ongelmat ovat hallitusten eikä KOK:n vastuulla. Hän totesi myös, että hallitukset ovat yrittäneet käyttää nykyaikaista olympialiikettä poliittisiin tarkoituksiin. Hän kielsi kieltäneensä politiikan tunkeutumisen olympialiikkeeseen ja uskoi, että sitä saadaan rajoitettua. Esimerkkeinä ongelmista, joita KOK oli kohdannut hän mainitsi Saksan ja Kiinan kysymykset sekä rotusyrjinnän Etelä-Afrikassa ja Rhodesiassa. Hänen mukaansa myös urheilu oli joutunut kohteeksi, kun poliittisia, diplomaattisia ja taloudellisia mittareita käytettiin ratkottaessa vastakkaisten ideologioiden paremmuutta. Killanin sanoi: ”Vastakkaisten puolien johtajien pitää yhdessä ratkoa erimielisyydet, jotta toiselta holokaustilta vältytään. Älkää käyttäkö olympiakisoja jakamaan maailmaa vaan yhdistämään sitä – älkää käyttäkö urheilijoita poliittisten ongelmien ratkaisuun.” Killanin toi esille sen, että KOK oli oman osansa tehnyt ja yrittänyt ratkoa ongelmat urheilulliselta kannalta sekä tuomalla ihmiset yhteen. Nationalismin nousu oli näkynyt monissa kisoissa ja sen hän arveli jatkuvan myös tulevaisuudessa sekä seremonioissa että kentällä. Siihen liittyen hän painotti olympiasääntöä numero yhdeksän, jonka

²⁵⁸ Lord Killanin's Speeches From 1972 to 1981, 79-82. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, SuA.

²⁵⁹ Lord Killanin's Speeches From 1972 to 1981, 91-92. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, SuA.

mukaan ”olympiakisat ovat kilpailu yksilöiden eikä maiden välillä”. Monet Afrikan maat olivat vaatineet yhtäläisiä äänioikeuksia kuin ns. vanhat jäsenmaat. Killanin totesi presidenttinä olleensa tukemassa näitä kehittyviä vähempien etuoikeuksien maita.²⁶⁰

Killanin palasi samoihin aiheisiin kuin Lake Placidissa myös Moskovan kesäolympialaisia ennen pidetyssä 83. istunnossa. Avajaispuheessa 14.7.1980 hän totesi vuoden olleen traumaattinen ja oli syvästi pahoillaan niiden urheilijoiden puolesta, jotka eivät poliittisen sanelun tai omantunnon vuoksi voineet osallistua kisoihin. Hän piti urheilijoita hallinnon uhreina. Killaninin mukaan on ponnisteltava tulevana vuosina urheilun ja olympialiikkeen epäpolitisoinniseksi. Hänen mukaansa kisoissa on ollut liian paljon sovinismia, lipun heilutusta ja kansallislauluja, mutta joutuneensa vähemmistöön tässä asiassa. Joitakin ratkaisuja monimutkaiseen poliittiseen ongelmaan oli jo löytynyt. Olympiakomitean eri organisaatioiden välillä oli säännöllisesti kokouksia ja suhteet UNESCO:on olivat hyvät. Lisäksi oli syntynyt ymmärrys, kuinka eri ryhmät olympialiikkeessä ja valtiolliset organisaatiot täydentävät toisiaan ja pystyvät kehittymään yhdessä. KOK:lla oli kontaktit kahden supervallan johtajan kanssa ja nämä kontaktit olivat auttaneet selvittämään selkeästi politiikan ja urheilun keskinäiset suhteet. Ongelma syntyy ainoastaan silloin, kun urheilua käytetään poliittisena aseena. Tilanne oli kesällä 1980 niin vakava, että Killaninin mukaan KOK:lle oli tehty ehdotus odottaa pölyn laskeutumista ja lykätä vuoden 1988 kisojen myöntämistä vuodelle eteenpäin, vuoteen 1982. Oli ollut epäilyksiä, että kisat oli myönnetty Moskovalle ja Los Angelesille niiden poliittisen järjestelmän vuoksi, mutta Killanin kielsi tämän Moskovan puheessaan.²⁶¹

11. Olympiakongressi pidettiin Baden-Badenissa, Länsi-Saksassa syyskuussa 1981. Killanin käsitteli olympialiikettä ravistelleita boikotteja ja sanoi, että: ”On aina riski, koska politiikkaa on aina urheilussa, että poliitikot määräävät maailman urheilijoita.” Moskovan boikotista erityisesti hän totesi seuraavaa: ”Emme tajunneet, että olympialiike ja erityisesti kilpailijat uhrattiin pahantahtoisten ja valmistelemattomien, Moskovan kisoja sabotoimaan pyrkineen, USA:n presidentin toimien vuoksi. Killaninin mukaan Carterin yritys epäonnistui ja hän uskoi, että kaikki tuomitsivat yrityksen, joka ei saanut enää koskaan toistua. ”Kamppailun ultranationalismia ja sovinismia kohtaan pitää jatkua”, julisti Killanin. Muita esille tulleita asioita kongressissa olivat

²⁶⁰ Lord Killanin's Speeches From 1972 to 1981, 101-103. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, SuA.

²⁶¹ Lord Killanin's Speeches From 1972 to 1981, 107-111. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, SuA.

amatöörisääntöjen muuttaminen, KOK:n organisaatioiden tiivistynyt yhteistyö, yhteistyö hallitusten ja UNESCO:n kanssa, kisojen hakeminen ja järjestäminen, kisoja vaivaava gigantismi, tv-tulot ja Lausannen pääkonttorin, Chateau of Vidyn, tilaongelmat sekä puuttuva olympiamuseo, joka oli ollut aikaisemmassa toimipaikassa MonReposissa.²⁶²

6.5. SAMARANCH JA MUUTOKSEN VUODET 1981-1983

6.5.1. KOK VAHVISTAA RAKENTEITAAN JA YHTENÄISYYTTÄÄN BADEN-BADENISSA, ROOMASSA JA NEW DELHISSÄ

KOK:n 84. kokous pidettiin XI olympiakongressin yhteydessä Baden-Badenissa 29.9. – 2.10.1981. Suomalainen Pirjo Häggman ja venezuelalainen Flor Iseca-Fonseca valittiin KOK:n ensimmäisiksi naisjäseniksi 2.10. 1981. Samaranch käsitteli puheessaan amatöörisääntöjä ja ihmetteli, miksi parhaat urheilijat ovat mm-kisoissa, mutta eivät olympiakisoissa. Sveitsi oli antanut KOK:lle virallisen aseman kansainvälisenä organisaationa 15.9.1981 alkaen. Samaranch kertoi kokoukselle komissioiden uudelleenjärjestäytymisestä. KOK oli maksanut ensimmäistä kertaa jäsenten kokouskulut. Etelä-Afrikan tilanteesta Samaranch oli sitä mieltä, että maan urheilijoiden pitäisi päästä kisoihin. Kreikan ehdotusta tutkiva komissio kertoi päätöksensä: kaikilla kaupungeilla pitäisi olla mahdollisuus järjestää kisat eli kiertävä kisaisännyys. Kreikan pääministeri toivoi 1996 kisoja Kreikkaan.²⁶³

Urheilijat otettiin mukaan KOK:n päätöksentekoon vuoden 1981 Baden Badenin yli tuhannen hengen kongressissa, jonne oli kutsuttu 38 olympiaurheilijaa. Kutsutut urheilijat ja parikymmentä valmentajaa pitivät ensin muutamia yhteiskokouksia, mutta urheilijat eivät halunneet valmentajia kokouksiin mukaan. Samaranch valitsi urheilijajoukon puheenjohtajaksi suomalaisen Peter Tallbergin, joka oli silloin ainoa olympiakisoihin urheilijana osallistunut KOK:n jäsen. Kongressin päätöspäivänä urheilijoista loppupuheenvuoron saivat käyttää brittijuoksija Sebastian Coe, saksalainen miekkailija Thomas Bach, norjalainen hiihtäjä Ivar Formo, kenialainen juoksija Kip

²⁶² Lord Killanin's Speeches From 1972 to 1981, 115-125. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, SuA.

²⁶³ KOK:n 84. kokous, Baden-Baden 29.9. - 2.10.1981. Lyberg Rolf, The IOC Sessions 1956-1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1, SuA.

Keino, bulgarialainen soutaja Svetla Ocetova ja neuvostoliittolainen jääkiekkomaalivahti Vladislav Tretjak. Tallberg totesi Baden Badenissa kiitospuheessaan urheilijoille, että ”tämä on nyt se tärkein pilari olympialiikkeessä”. Vielä samana vuonna ennen joulua Samaranch teki päätöksen urheilijakomission perustamisesta. Samaranch valitsi Peter Tallbergin komission puheenjohtajaksi ja hänen lisäksi komissioon tuli yhdeksän jäsentä. Baden Badenin kuuden puhujan lisäksi ensimmäiseen komissioon valittiin KOK:n ensimmäinen naisjäsen Pirjo Häggman sekä seuraavien kisojen isäntämaista yhdysvaltalainen aitajuoksija Edwin Moses ja jugoslavialainen alppihiihtäjä Bojan Krisaj. Tallberg oli urheilijakomission puheenjohtajana koko Samaranchin kauden ajan, kaikkiaan 21 vuotta. Urheilijoiden asema KOK:ssa virallistettiin vuosituhannen lopussa, jolloin Samaranch teki päätöksen KOK:n rakenteesta. Jäseniä on korkeintaan 115, joista enintään 70 on niin sanottuja itsenäisiä jäseniä. Heidän lisäksi valitaan 15 jäsentä kansallisista komiteoista, kansainvälisistä urheiluliitoista ja aktiiviurheilijoista. Nykyisin urheilijakomissio koostuu kahdeksasta kesälajien ja neljästä talvilajien urheilijasta. Lisäksi KOK:n puheenjohtaja voi valita korkeintaan kolme jäsentä tasapainottamaan komission koostumusta. Urheilijat valitsevat nykyisin itse puheenjohtajansa, jona toimi Tallbergin jälkeen kaksi kautta ukrainalainen seiväshyppääjä Sergei Bubka ja hänen jälkeensä namibialainen pikajuoksija Frank Fredericks ja saksalainen miekkailija Claudia Bokel. Urheilijakomissio kokoontuu nykyisin normaalisti kaksi kertaa vuodessa. Ainoana komissiona sillä on yhteiskokous KOK:n hallituksen kanssa. Päätösvaltaa sillä ei ole, mutta yleensä sen antamat lausunnot ja esitykset hyväksytään KOK:n hallituksessa.²⁶⁴

KOK:n 85. kokous pidettiin Roomassa 27.5. - 29.5.1982. Avajaispuheessaan Samaranch kertoi kokouksen olevan KOK:n kuudes kokous Italiassa ja viides Roomassa. Hän muisteli Italiassa pidetyn olympiakisat vuosina 1956 ja 1960 ja kertoi tullessa valituksi KOK:n jäseneksi 1966 Roomassa 65. istunnossa. Samaranchin mukaan Baden-Badenin kongressi oli ollut toivon ja innovaation sekä toiminnan ja edistyksen kongressi, joka antoi uutta virtaa olympialiikkeeseen. Roomassa oli ensimmäistä kertaa mukana naisjäseniä kokouksessa, jotka oli äänestetty jäseniksi Baden-Badenissa 1981. Urheilijakomissio oli luotu Baden-Badenin kongressin jälkeen. Samaranch totesi Kansainvälisen olympiakomitean, lajiliittojen ja kansallisten olympiakomiteoiden johtavan maailman urheilua olympiasääntöjen mukaan. Näiden kolmen unioni on Samaranchin mukaan KOK:n ainoa vahvuus. Missio Baden-Badenista oli kisojen

²⁶⁴ Teronen - Vuolle 2014, 87-91,99.

parempi organisointi ja kisojen arvostuksen ja suosion hyödyntäminen. Puheessaan Samaranch toivoi unionin vahvistamista ja säilyttämistä. Hänen tavoitteenaan oli kaikkien olympialiikkeen komponenttien integrointi. Hän painotti henkilökohtaisten yhteyksien luomista ongelmien ratkaisemiseksi ja välttämiseksi. Komissioiden ja työryhmien määrää ja jäsenten tietoisuutta koko liikkeen vastuualueesta oli lisätty. Samaranchin mukaan YK:n julistus sitoo kaikki kansat kunnioittamaan olympiakisoja. KOK:n tavoitteena oli fair play-periaatteen levittäminen kaikkialle, taiteen ja urheilun, kulttuurin ja urheilun liitto ja kansallisten urheilumuseoiden perustaminen. Samaranchilla oli viesti myös massamedian edustajille: ”Urheilu ja olympialiike ei olisi ilman teitä nykyisessä asemassa, KOK pyrkii luomaan hyvät olosuhteet työskentelylle ja ottaa vastaan ehdotuksia ja kritiikkiä.”²⁶⁵ Neuvostoliiton olympiakomitea oli lähettänyt Samaranchille 22.4.1982 kirjeen koskien Los Angelesin 1984 kisoja. Kirjeessä käsiteltäviä aiheita ovat turvatakuut, majoitusjärjestelyt ja poliittiset demonstraatiot.²⁶⁶

Montrealin ja Moskovan kisojen boikotit johtivat KOK:ssa väliaikaisen olympiakisojen suojelukomitean perustamiseen. KOK:n 85. kokouksessa Roomassa 27.-29.5.1982 se esitteli jäsenille julkilausumaehdotuksen, joka esiteltiin YK:n yleiskokoukselle. Ehdotuksessa julkilausuma muotoiltiin siten, että se aiheuttaisi mahdollisimman vähän poliittisia vaikeuksia siitä YK:ssa keskusteltaessa. Julkilausumassa kerrottiin olympialiikkeen tavoitteet, joita olivat: a) edistää fyysisten ja moraalisien ominaisuuksien kehittymistä, b) kasvattaa nuorisoa urheilun avulla ymmärtämään toisiaan ja rakentaa parempaa ja rauhallisempaa maailmaa, c) levittää olympiakäytäntöjä ympäri maailmaa ja luoda kansainvälistä hyvää tahtoa ja d) tuoda urheilijat neljän vuoden välein yhteen olympiakisoissa. Siinä haluttiin korostaa myös kansainvälisten urheiluyhteyksien roolia maailman rauhan rakentamisessa. Olympiakisojen haluttiin säilyvän olympialiikkeen tavoitteiden ja päämäärien juhlan ja osallistujamäärän niissä haluttiin olevan mahdollisimman suuri. Lisäksi julistettiin, että jäsenvaltioiden on tunnustettava ja suojeltava olympiakisat, taattava urheilijoiden ja virkailijoiden vapaus ja vältettävä kaikenlaista syrjintää ja olympiakisojen käyttöä muihin kuin olympialiikkeen määrittämiin tarkoituksiin. Lopuksi todettiin jäsenvaltioiden velvollisuus kunnioittaa kansallisten olympiakomiteoiden statusta ja tehtäviä. YK:n

²⁶⁵ KOK:n 85. kokous, Rooma 27.5. - 29.5.1982. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

²⁶⁶ KOK:n 85. kokous, Rooma 27.5. - 29.5.1982. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istunnot 85-87 1982-84, kotelo 1.1, SuA.

julistus -luonnos hyväksyttiin KOK:n 85. kokouksessa Roomassa.²⁶⁷ Olympiakisojen suojelukomission puheenjohtaja oli Richard W. Pound. Hän esitteli KOK:n kokoukselle luonnoksen deklaraatiosta YK:n yleiskokoukselle. Luonnoksessa KOK:n status oli kansainvälinen, ei-valtiollinen organisaatio. Siinä lueteltiin YK:n ja KOK:n yhteiset tavoitteet ja se oli muotoiltu vähemmän provokatiiviseksi ja oli hallitusten muotoilema julistus. Deklaraation hyväksyminen oli tavoitteena seuraavassa YK:n yleiskokouksessa (1982 tai 1983).²⁶⁸

KOK:n 86. kokous pidettiin New Delhissä 26.3. – 28.3.1983. Samaranch puhui New Delhissä 1983 olympialiikkeen tilasta. Hän kertoi, että viimeisen kolmen vuoden aikana on vahvistettu linkkejä KOK:n, lajiliittojen ja kansallisten komiteoiden välillä. Sekä kesälajien liitto että KOK:n jäsenmaiden maanosaliitot on perustettu. KOK:lla oli tv-sopimusten myötä paremmat resurssit, uusi pääkonttori oli rakenteilla ja olympiasolidarisuusohjelman kautta tukea kanavoitiin jäsenmaille. Matka- ja majoituskustannuksia oli tarkoitus maksaa Sarajevon ja Los Angelesin kisoihin osallistuvien maiden urheilijoille, mikä helpottaa kehitysmaiden osallistumista. Uusina komissioina olivat aloittaneet lääketieteellinen komissio ja ohjelmakomissio, jonka tehtävänä oli sopeuttaa olympiaohjelma vastaamaan nykyajan urheilua. KOK:n rakenteita oli muutettu siten, että johtokuntaa oli laajennettu, olympiasääntöjä ja maanosien edustusta muutettu, uutta pääkonttoria koskevia hallinnollisia muutoksia tehty ja lisäksi kansainvälinen välitystuomioistuin oli perustettu. Samaranch tiedotti myös KOK:n valmistelemasta YK:n julistuksesta, jolla pyrittiin suojelemaan olympiakisojen asemaa.²⁶⁹

Kokouksessa esitettiin KOK:n komissioiden, joita on parikymmentä, raportteja vastuualueeltaan. Urheilijakomissio vaati lajiohjelman modernisointia, naisten osallistumisen lisäämistä ja kritisoi sitä, että ammattilaisuussääntöjä tehtäessä komissiota ei kuultu. Olympialiikekomission raportin esitti Richard W. Pound, joka kertoi komissiossa olevan yhteensä 27 jäsentä, yhdeksän KOK:sta, lajiliitoista ja kansallisista komiteoista. Suojelukomission raportti sisälsi YK-julistusasioita. YK:n julistus ei ollut saanut vielä riittävästi tukea YK:n jäsenmailta. Komissio lopetti työnsä

²⁶⁷ KOK:n 85. kokous, Rooma 27.5. - 29.5.1982. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istunnot 85-87 1982-84, kotelo 1.1, SuA.

²⁶⁸ KOK:n 85. kokous, Rooma 27.5. - 29.5.1982. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

²⁶⁹ KOK:n 86. kokous New Delhi 26.3. - 28.3.1983. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

tähän kokoukseen. Solidaarisuuskomissio kertoi kansallisten komiteoiden avustamisesta. KOK lupasi maksaa Los Angelesiin kuusi urheilijaa ja kaksi johtohenkilöä, Sarajevoon kaksi urheilijaa ja yhden johtohenkilön. Kelpoisuuskomissio, jonka vastuulla oli urheilijoiden osallistumisoikeusasiat, raportoi säännön numero 26 muuttamisesta ja KOK:n ja lajiliittojen sääntöjen yhdenmukaistamisesta. Kokouksessa kritisoitiin ammattilaisuusmääritelmää, mutta muiden lajien paitsi jalkapallon ja jääkiekon ammattilaisuussäännöt hyväksyttiin.²⁷⁰

KOK:n urheilijakomissio julkaisi lehdistötiedotteen Lausannessa 21. marraskuuta 1983. Julkaisun syynä oli politiikan tunkeutuminen olympianäyttämölle. Kahdet perättäiset boikottikisat olivat estäneet lukuisten urheilijoiden osallistumisen olympiakisoihin. Tiedotteen luonnostellut Edwin Moses oli yksi heistä. Komissio totesi tiedotteessa urheilijoiden haluavan korjata harjoittelunsa sadon ja kilpailla ilman poliittista painostusta tai vaikutusta. Komissio vaati olympiasääntöjen noudattamista ja kaikkien kansallisten olympiakomiteoiden kutsumista kisoihin. Valtioiden kansalliset edut ja ideologioiden vastakkainasettelu olivat jyränneet olympiasäännöt 1976 ja 1980, kärsijöinä olivat monet boikotoineiden maiden urheilijat. Urheilijakomission vetoomuksesta huolimatta niin kävi myös Los Angelesissa 1984.²⁷¹

6.5.2. PRESIDENTTI REAGAN LUPAA OLYMPIASÄÄNTÖJEN NOUDATTAMISTA LOS ANGELESISSA

KOK:n johtokunta ja kansalliset olympiakomiteat pitivät kokouksen Baden-Badenin kongressin yhteydessä 21.9.1981. Kokouksessa käsiteltiin jäsenten ehdotuksia, joita olivat maanosakomiteoiden perustaminen, tripartite-komissioiden laajennus, yhteydenpidon lisääminen kansallisten komiteoiden ja järjestelykomiteoiden välillä ja tv-tulojen jako KOK:lta kansallisille komiteoille. KOK:n presidentti korosti puheessaan kansallisten komiteoiden tärkeyttä. Puheessaan hän totesi KOK:n koostuvan kansallisista komiteoista, joiden kanssa KOK:lla on jatkuvat neuvottelut käynnissä. Hänen mukaansa kansallisten komiteoiden asema maissaan vaihtelee. Tulevista muutoksista olympialiikkeessä hän mainitsi olympiasolidaarisuusohjelman uudistuksen,

²⁷⁰ KOK:n 86. kokous New Delhi 26.3. - 28.3.1983. Lyberg Rolf, The IOC Sessions 1956-1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1, SUA; Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

²⁷¹ Urheilijakomission lehdistötiedote 21.11.1983, Lausanne. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - istunnot 85-87 1982-84, kotelo 1.1, SuA.

joka koski erityisesti kehitysmaita. KOK oli hakenut Sveitsissä kansainvälisen organisaation statusta. Tripartite-komissiota, joka luotiin edellisen presidentin aikana, hän piti tärkeänä olympialiikkeen vaikeuksien voittamisessa, tavoitteena oli olympialiikkeen yhtenäisyys. Samaranchin mukaan urheilu valloittaa maailmaa joka päivä ja tässä olympialiikkeellä oli tärkeä rooli.²⁷²

Los Angelesissa pidettiin KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous 20.1.1983. Yhdysvaltain presidentti Ronald Reagan piti tervetuliaispuheen kokoukselle. Hänen mukaansa Los Angelesin seuraavan kesän olympialaisissa olympiasääntöjä noudatetaan. Hän vertasi tulevia kisoja edellisiin Los Angelesissa pidettyihin ja totesi muutoksia vuoden 1932 kisoihin olevan se, että osallistujamaita ja naisten lajeja oli nyt enemmän. Reaganin mukaan olympiakisat olivat nähneet sodat, poliittiset kiistat ja muutokset. Kokouksessa Los Angelesin kisojen ongelmina nähtiin korkeat osallistumiskustannukset pienille jäsenmaille, olympiasääntöjen rikkominen ja yksityinen järjestelykomitea. Myös puheenjohtaja Samaranch puhui Los Angelesiin kokoontuneille johtokunnan ja kansallisten komiteoiden jäsenille. Hän kertoi Baden-Badenin kongressin jälkeen tapahtuneista muutoksista: yhteyksiä KOK:n organisaatioiden välillä oli vahvistettu, komissioiden määrä oli kasvanut huomattavasti ja kansallisten komiteoiden jäseniä oli mukana komissioissa. Puheenjohtaja oli valinnut joihinkin kysymyksiin erityisasiantuntijoita. Samaranch oli vierailut 80 jäsenmaassa, hänen tavoitteenaan oli käydä seuraavan kahden vuoden aikana kaikissa 150 jäsenmaassa. Baden-Badenin kongressin päätösjulistuksen tavoitteena oli Samaranchin mukaan KOK:n itsenäisyyden säilyttäminen. Se tarkoitti taloudellista itsenäisyyttä, joka toteutuu olympiakisojen tv-oikeuksien myynnillä; poliittista itsenäisyyttä, joka saavutetaan YK:n julistuksen avulla, sopimuksilla lajiliittojen kanssa ja kansallisten komiteoiden autonomialla sekä hallinnollista itsenäisyyttä, joka toteutuu olympiasolidaarisuusohjelman ja sovittelutuomioistuimen perustamisen avulla. Samaranch totesi KOK:n ottaneen ratkaisevan askeleen modernisoitumisen ja yhteistyön tiellä. Maavierailuillaan Samaranch oli usein korostanut yhteyttä taiteen ja urheilun välillä ja urheilumuseoiden perustamisen tärkeyttä.²⁷³

²⁷² KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous, Baden-Baden 21.9.1981. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden välisten tapaamisten pöytäkirjat 1981-88, kotelo 2.4, SuA.

²⁷³ KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous, Los Angeles 20.1.1983. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden välisten tapaamisten pöytäkirjat 1981-88, kotelo 2.4, SuA.

Mongolian edustaja Damdinin mukaan Samaranchin kaudella yhteydenpito kansallisiin komiteoihin oli lisääntynyt huomattavasti. Hän kuitenkin kritisoi sitä, että Los Angelesin kisajärjestelyissä olympiasääntöjä ei ollut noudatettu eikä turvatakuita myönnetty. Kokouksessa todettiin, että olympiasolidaarisuusohjelmassa tukea oli myönnetty sadalle kansalliselle komitealle. Deklaraatio olympiakisojen suojelemisesta oli tulossa käsittelyyn seuraavassa YK:n yleiskokouksessa. Päätettiin, että kaikki kansalliset komiteat yrittävät saada maidensa hallitusten hyväksynnän julkilausumalle. Kokouksessa tehtiin sopimus KOK:n ja lajiliittojen välillä kansallisten komiteoiden itsenäisyyden säilyttämisestä. Se tehtiin KOK:n suojelemiseksi jäsenmaissa ulkoiselta häirinnältä.²⁷⁴

6.6. OLYMPIALIIKKEEN KRIISIVUOSI 1984

6.6.1. KREIKKALAISET VASTUSTAVAT LOS ANGELESIN SOIHTUVIESTIÄ

Samaranch puhui Sarajevossa KOK 87. kokouksen avauspäivänä 5.2.1984. Hän kertoi vuoden 1983 olleen täynnä tapahtumia ja kokouksia. Tammikuussa 1983 oli ollut kokous Los Angelesissa KOK:n johtokunnan, LAOOC:n ja kansallisten komiteoiden kanssa. Johtokunnalla oli vuoden aikana neljä kokousta, New Delhissä maaliskuussa, Lausannessa touko-kesäkuussa lajiliittojen kanssa, Helsingissä elokuussa ja Lausannessa marraskuussa. Samaranch oli pitänyt jäseniä ajan tasalla kirjeillä ja Olympic Review -lehden avulla. Hän oli vierailut kolmen vuoden aikana 116 maassa ja vuoden 1984 loppuun mennessä oli tarkoitus vieraila 146 maassa. KOK:n aktiviteetit olivat laajentuneet viisinkertaisiksi, ongelmien ratkaisu tapahtui paikallisella tasolla ja asiantuntijoita käytettiin apuna. Puhe käsitteli KOK:n rahoitusta, tv-oikeuksien myyntiä Calgaryn ja Soulin kisoihin, uuden pääkonttorin rakentamista, olympiasääntöjen muutoksia, olympiaohjelmaa, massaurheilua, Fair Play ja Violence in Sport -teemoja ja Olympilex (kansainvälinen olympiapostimerkinäyttely Lausannessa 1985) ja Sismo '84 (kansainvälinen televisiosymposiumi Lausannessa marraskuussa 1984) -näyttelyitä. Carl Diem -instituutin kanssa oli aloitettu projekti Pierre de Coubertinin koko

²⁷⁴ KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous, Los Angeles 20.1.1983. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden välisten tapaamisten pöytäkirjat 1981-88, kotelo 2.4, SuA.

elämäntyyön rauhan puolesta tutkimiseksi. Olympiakirjastoon oli lisätty olympiatutkimuskeskus, mikä voi johtaa kansainvälisen urheilu- ja olympiayliopiston perustamiseen, Lausannen yliopistossa valmisteltiin jo olympismin oppituolin perustamista. Samaranch kertoi hyvästä yhteistyöstä lajiliittojen ja kansallisten komiteoiden kanssa. Kesä- ja talvilajien liitot oli perustettu ja KOK:n ja paikallistason väliin oli luotu alueelliset organisaatiot. Samaranchin mukaan kansallisten komiteoiden maanosaliitot helpottavat ongelmien ratkaisussa ja tulevaisuudessa tv-sopimukset mahdollistavat suuremman tuen kansallisille komiteoille. Samaranch kertoi yhteyksien ja yhtenäisyyden vahvistamisesta olympialiikkeessä viimeisen neljän vuoden aikana ja KOK:n toimintakentän laajenemisesta.²⁷⁵

KOK:n 87. kokouksessa Sarajevossa Los Angelesin kisojen järjestelytoimikunta (LAOOC) esitteli raporttinsa 23. olympiadin kisoista Los Angelesissa 28.7. - 12.8.1984. Raportti käsitteli muun muassa turvallisuuskysymyksiä, kulttuuriohjelmaa, lääketieteellisiä kysymyksiä sekä seremonioita, majoitusta ja akkreditointia. Ensimmäinen doping-laboratorio oli avattu marraskuussa 1983 Kalifornian yliopiston yhteyteen (UCLA). Kisat Los Angelesille oli myönnetty vuonna 1978 ja niitä oli valmisteltu vuodesta 1979. Järjestelytoimikunnan puheenjohtajan Peter Ueberrothin mielestä yksityinen järjestelyorganisaatio oli vain väliaikaisratkaisu olympialiikkeen vaikeuksien aikana, mutta hänen mielestään he olivat saavuttaneet menneiden kisojen arvokkuuden ja perinteet. Kisojen kaupallisuutta oli kritisoitu, mutta Ueberroth puolustautui toteamalla, että yrityksiä oli mukana 10 % verrattuna Lake Placidin määrään. Olympiasääntöjä oli noudatettu, mainontaa ei ollut stadionilla, muilla suorituspaikoilla eikä taivaalla, eikä soihtuviestiä ollut käytetty mainontaan. Kreikkalaiset KOK:n jäsenet Nissiotis ja Filaretos vastustivat soihtuviestin käyttöä rahankeruuseen, olympiatulen kuljetus maksoi 3000 USD/kilometri. Ueberroth vastasi, että kisat ja olympiatuli oli suojeltava, soihtuviestissä ei ollut mainontaa ja rahat menivät paikallisille seuroille ja organisaatioille olympismin opettamiseen. Nissiotis kertoi kreikkalaisten vastustavan LAOOC:n järjestämää soihtuviestiä ja Los Angelesin kaupunginjohtaja Bradleyn oli tarkoitus matkustaa Ateenaan neuvottelemaan Sarajevon kisojen jälkeen. Samaranch pyysi kuitenkin Ueberrothia, Nissiotisia ja Filaretosia

²⁷⁵ KOK:n 87. kokous Sarajevo 5.2. - 6.2.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istunnot 85-87 1982-84, kotelo 1.1, SuA; Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

ratkaisemaan viestiä koskevat ongelmat Sarajevossa. KOK:n neuvostoliittolaisjäsen Alexander oli huolissaan turvallisuusasioista.²⁷⁶

6.6.2. ”EMME KILPAILE KENENKÄÄN KANSSA EMMEKÄ PYRI YLIVALTAAN MAAILMASSA”

KOK:n 88. kokous pidettiin Los Angelesissa 25.7. – 26.7.1984. Samaranch piti avauspuheen KOK:n 88. istunnolle. Hän kertoi, että Sarajevon kokouksen jälkeen tummia pilviä alkoi kertyä taivaalle Los Angelesin kisoja ajatellen. Hänen mukaansa olympialiikkeen yhtenäisyys oli säilytettävä ja katse suunnattava tulevaisuuteen. Los Angelesin kokouksessa KOK:lla oli mahdollisuus valita uusia jäseniä ja keskustella alkavan olympiadin toimintaohjelmasta. Hänen mukaansa olympialiikkeen yhteydet olivat lisääntyneet kansainvälisiin ja ei-valtiollisiin organisaatioihin, jotka toimivat urheilun parissa, kuten Unesco, ICSSPE, vammaisurheilujärjestö ja urheilua kaikille – järjestö. Pariisissa oli järjestetty muutama viikko aikaisemmin KOK:n 90-vuotisjuhlat. Samaranch totesi kokoukselle, että KOK:lla on ensimmäistä kertaa historiassa jotain omaa, se tulee toimeen omillaan ja kohta uusi pääkonttori ja museo kertomassa sen historiasta. Seuraavat neljä vuotta tulevat olemaan elintärkeitä olympismille ja olympialiikkeelle. Lopuksi hän sanoi, että ”KOK:lla on pitkä historia, suuruutemme tänään on seurausta monien sukupolvien työstä.”²⁷⁷

Kokouksessa käsiteltiin raportti ei-osallistuvista maista. Presidentti Samaranch oli huolissaan kisoista ja valitti, että urheilijat olivat joutuneet kärsimään. Jäsen Touny kommentoi toteamalla, että politiikka oli ollut aina kisoissa vuodesta 1896 lähtien. Jäsen Wajid Ali halusi yhtenäisyyttä olympiaperheeseen ja jäsen Nissiotis sanktioita maille, jotka eivät osallistu. Jäsen Rieckehoff totesi, ettei ennen ollut vastaavassa tilanteessa tehty mitään ja vaati ylimääräistä kokousta. Jäsen Cross sanoi, että ongelma on ihmisissä, joiden kanssa KOK:n on toimittava. Jäsen Arroyo vaati, ettei boikotoiville maille myönnetä jatkossa kisoja. Jäsen Carraro sanoi, että viimeisissä kolmissa kisoissa yli puolet jäsenmaista oli ollut poissa. Kreikan Filaretos totesi KOK:n olevan voimaton poliittisen ja hallituksellisen väliintulon edessä ja vaati osallistumisvahvistusta

²⁷⁶ KOK:n 87. kokous Sarajevo 5.2. - 6.2.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

²⁷⁷ KOK:n 88. kokous Los Angeles 25.7. - 26.7.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

jäsenmailta kuusi kuukautta ennen kisojen alkua. Jäsen Smirnov selitti Neuvostoliiton boikottia, jonka syynä oli hänen mukaansa olympiasääntöjen rikkominen ja poliittinen propaganda Neuvostoliittoa vastaan. Neuvostoliitto oli jo maksanut kaksi miljoonaa Yhdysvaltain dollaria tv-oikeuksista ja majoituksesta. Jäsen Staubo huomioi, että ei-osallistuvista maista oli mukana toimitsijoita. Jäsen Aleksander totesi KOK:n onnistuneen vähentämään boikotoivien maiden määrää. Jäsen Heintze kertoi, että huhtikuussa 1984 oli ollut vielä lukuisia ratkaisemattomia asioita, joista LAOOC ja hallitus eivät olleet antaneet takeita. Kokous päätti, että KOK:n ylimääräinen kokous pidetään Lausannassa 1.-2.12.1984.²⁷⁸

LAOOC:n raportin mukaan kolmelle libyalaiselle ei ollut myönnetty viisumia. KOK maksoi ensimmäistä kertaa urheilijoiden matka- ja majoituskustannuksia vuoden 1984 kisoihin, Sarajevoon ja Los Angelesiin. Kokouksessa käsiteltiin KOK:n uusia rahoituslähteitä, joita olivat kaupallistamisohjelma, johon kuuluivat muun muassa olympiakolikat, videoprojektit ja solidaarisuusohjelma kehitysmaissa (matkat, majoitus ja välineet), tv-sopimukset sekä ISL-yhteistyö, johon kuului muun muassa olympiatunnuksen markkinointi. Jäsenehdotuksena oli ehdotettu arabian kieltä viralliseksi kieleksi. Ehdotus pysyvästä kisapaikasta tuli taas esille, sillä Konstantin Karamanlis oli lähettänyt jälleen tarjouksen Kreikasta pysyvänä kisapaikkana, KOK päätti tutkia asiaa.²⁷⁹

KOK 88. istunto pidettiin Los Angelesin boikottikisojen yhteydessä. Samaranch puhui avajaisseremoniassa boikotista ja sen seurauksista olympialiikkeelle sekä toimenpiteistä niiden välttämiseksi tulevaisuudessa. Hän sanoi, että muutamat olympiakomiteat ovat nähneet olevan mahdotonta lähettää urheilijoitaan 1984 kisoihin, pääasiassa turvallisuussyistä. Kolmannen kerran peräkkäin osa jäsenmaista oli jäänyt pois kisoista. Hänen mukaansa oli monia syitä, miksi urheilijat ovat joutuneet jäämään kisoista pois. Samaranch totesi painokkaasti, että poisjääntipäätökset aiheuttavat harmia olympialiikkeelle eikä nykyinen käytäntö ole hyväksyttävää. Urheilijat kärsivät Samaranchin mukaan poisjäänneistä eniten ja siksi KOK oli perustanut urheilijakomission antaakseen heille forumin tuoda näkemyksiään esille. Samaranchin mukaan urheilijoiden kärsimyksen lisäksi nämä ”negatiiviset toimet tuhoavat

²⁷⁸ KOK:n 88. kokous Los Angeles 25.7. - 26.7.1984. Lyberg Rolf, The IOC Sessions 1956-1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1, SuA.

²⁷⁹ KOK:n 88. kokous Los Angeles 25.7. - 26.7.1984. Lyberg Rolf, The IOC Sessions 1956-1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1, SuA.

edistykseen, jonka edeltäjämme ovat luoneet”. Hän sanoi myös, että ”boikotointi tuo poliittiset elementit urheiluun, eikä tarjoa mitään pätevää ratkaisua kansainvälisten suhteiden jännittyneeseen tilanteeseen.” Urheilu ja olympismi joutuivat maksamaan kovan hinnan poliittisen jännityksen purkautuessa maailmassa. Samaranch kertoi kokoukselle, että KOK oli yrittänyt muuttaa tehtyjä boikotointipäätöksiä viimeiseen hetkeen asti. Se ei ollut onnistunut, mutta kisoissa oli silti ennätysosanotto, koska monet maat olivat mukana ensimmäistä kertaa. Urheilun asemasta maailmassa Samaranch sanoi seuraavasti: ”Urheilu on yksi harvoista mahdollisuuksista maailmassa, jonka avulla voimme voittaa eroavaisuutemme. Vain ihmisten kontaktien kautta voidaan erot voittaa ja keskustelu avata, ehkä sitä maailmamme kaipaa nyt eniten. Urheilun pitäminen panttivankina luo vain uusia konflikteja, joiden vuoksi menetämme yhden suurimmista mahdollisuuksista tavata ystävällisissä merkeissä ja etsiä keskinäistä ymmärrystä. Tosiasiassa panoksena ei ole urheilun tai olympismin tulevaisuus vaan ihmiskunnan.” Lisäksi hän toivoi, että olympialiike tunnustettaisiin ei-poliittiseksi vapaaehtoiseksi järjestöksi ja että sen sääntöjä kaikki kunnioittaisivat. Samaranchin sanoin: ”Kansallisten olympiakomiteoiden ja kansallisten urheilujärjestöjen pitää työskennellä läheisessä yhteistyössä hallitustensa kanssa ja pitää yllä hyviä suhteita niihin, toisaalta hallitusten pitää hyväksyä sääntömme ja perinteemme ja kunnioittaa itsenäisyyttämme ja autonomiaamme. Tämän päivän maailma voidaan karkeasti jakaa kahteen radikaalisti erilaiseen poliittiseen systeemiin, jotka molemmat ovat kehittäneet oman urheiluorganisaationsa, joiden määrääminen on mahdotonta. Olympiakomitean tehtävä on rakentaa siltaa näiden maailmojen välille ja tarjota niiden urheilijoille samanlaiset mahdollisuudet ja olosuhteet niin, että ne voivat harjoitella ja kilpailla olympialipun alla. Yksi olympialiikkeen tavoitteista on kouluttaa nuoria urheilun avulla ymmärtämisen ja ystävyyden ilmapiirissä ja siten auttaa rakentamaan parempi ja rauhallisempi maailma.” Samaranch totesi, että kisojen jälkeen KOK:n pitää aloittaa jälleenrakennustyö. Kansallisten komiteoiden tärkein tehtävä on hänen mukaansa organisoida urheilijoiden edustus olympiakisoissa ja KOK:n on tutkittava kaikki mahdolliset keinot tämän toteutumiseksi. Olympialiike on Samaranchin mukaan yksi aikakautemme suurimmista yhteiskunnallisista voimista. Paroni Pierre de Coubertinin jälkiä seuraten KOK on suunnannut toimintansa pitkän tähtäimen ohjelmiin, jotka ovat huippu-urheilijoiden lisäksi tarkoitettu kaikille, jotka jakavat olympiaihanteet riippumatta heidän iästään tai fyysisestä suorituskyvystä. Puheensa lopuksi Samaranch kertoi KOK:n jatkavan yhteistyötä kansallisten olympiakomiteoiden kanssa, pääasiassa olympiasolidarisuusohjelman kautta. KOK:n laajasta toimintakentästä hän toi esille

maanosakilpailut, alueelliset kilpailut, massaurheilutapahtumat, kuntourheilun, vammaisurheilun, urheilumuseot ja taidenäyttelyt. Hän totesi, että ”emme kilpaile kenenkään kanssa emmekä pyri ylivaltaan maailmassa”. Hän luovutti olympialipun ikuisesti Los Angelesin kaupungintalolle.²⁸⁰

24. olympiadin kisojen järjestelytoimikunnan puheenjohtajan Roh Tae Woo puhui Los Angelesin kokouksessa Soulin 1988 kisajärjestelyiden tilanteesta. Kisat oli myönnetty Soulille Baden-Badenissa syyskuussa 1981 ja järjestelykomitea SLOOC oli perustettu marraskuussa 1981. Koko Korean kansa on Woon mukaan ollut valmisteluissa mukana. Korean kansalliskokous oli perustanut olympialaisten tukikomitean, jossa on 30 jäsentä, auttamaan olympiavalmisteluissa. Myös hallitus oli perustanut tukikomitean, joka koostuu ministereistä ja jonka puheenjohtajana on pääministeri. Yksityiset kansalaiset olivat perustaneet omia komiteoitaan avustamaan valmisteluissa, myös muualla asuvat korealaiset. Järjestelytoimikunta (SLOOC) oli lanseerannut 1988 kisoille tunnuslauseen, joka on ”yhteisymmärrys ja edistys”. 24. olympiadin kisojen järjestelytoimikunnan pääsihteeri Sang-Ho Cho raportoi kokoukselle tarkemmin kisajärjestelyistä. Hänen mukaansa rakennustyöt olivat käynnissä. Oli arvioitu, että kaiken kaikkiaan tarvitaan 33 kilpailupaikkaa ja 69 harjoittelupaikkaa, ja niistä 16 täysin uutta kilpailupaikkaa piti rakentaa. Sadan tuhannen katsojan päästadion oli tarkoitus avata 29.8.1984, toinen kilpailukompleksi oli jo avattu (uinti, baseball, voimistelu, nyrkkeily, koripallo). Kansallisen urheilukompleksin rakennus oli alkanut huhtikuussa 1984, se sijaitsee neljän kilometrin päässä päästadionilta ja sisältää velodromin, salin painonnostoon, miekkailuun ja voimisteluun sekä uimahallin. Alueella on myös olympiapuisto, olympiakylä ja lehdistökeskus, kompleksi oli määrä olla valmis 1985, olympiakylä ja lehdistökeskus 1988. Rakennustyöt myös muilla kilpailupaikoilla olivat alkaneet (purjehdus, ratsastus, judo, painonnosto, lentopallo ja tennis). Kaikkien kilpailupaikkojen oli määrä olla käytössä 10. Aasian kisoissa syys-lokakuussa 1986. Alustava ohjelma oli hyväksytty toukokuussa 1984 Lausannessa KOK:n johtokunnan ja lajiliittojen kokouksessa, lopullinen ohjelma on valmis lokakuussa 1984. Tv-sopimusneuvottelut olivat käynnissä. Kulttuuriohjelman tavoitteena on edistää ystävyyttä ja keskinäistä ymmärrystä erilaisten ihmisten ja kulttuurien keskuudessa. Monet urheilujohtajat ovat vierailleet Soulissa kilpailupaikoilla ja kaikki kansalliset komiteat olivat sinne tervetulleita. Diplomaattisten suhteiden puuttuminen ei ollut este

²⁸⁰ KOK:n 88. kokous Los Angeles 25.7. - 26.7.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

osallistua kisoihin, Koreakin oli osallistunut kilpailuihin maissa, joiden kanssa sillä ei vielä ollut normaaleja, muodollisia suhteita. Cho totesi, että KOK:n tärkein rooli maailmanrauhan säilyttämisessä oli luoda foorumi vuoropuhelulle ja viestinnälle urheilutapahtumien avulla maille, joilla on keskenään erilainen poliittinen järjestelmä. Hänen mukaansa järjestelyt edistyvät hienosti ja aikataulussa ja olympiasäännöt on huomioitu. Hän sanoi, että ”pystymme luomaan positiivisen tulevaisuuden olympiakisoille, olympismille ja kaikille nuorille urheilijoille maailmassa. Uskomme, että tunnuslauseella ”sopuointu ja edistys” pystymme tekemään 1988 kisoista todellisen manifestaation olympialiikkeelle.”²⁸¹

6.6.3. KIISTELY LOS ANGELESIN BOIKOTTIKISOJEN YMPÄRILLÄ JATKUU

Mexico Cityssä pidettiin 9.11.1984 KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous. Kokouksessa keskusteltiin edellisen kesän Los Angelesin kisoista ja erityisesti niiden boikotoinnista. Pakistanin olympiakomitean mukaan Los Angelesin kisoissa oli lukuisia ongelmia, kuten yksityinen järjestelykomitea, lipunmyynti, avajaisseremoniat ja voitonjako. KOK:n neuvostoliittolaisjäsen Gramovin mukaan kisoissa oli poliittisia ongelmia, joita ei aikaisemmin ollut. Näitä olivat sovinnainen propaganda, olympiasääntöjen loukkaus ja kaupallisuus. Hänen mukaansa Valkoisen talon organisoiman Neuvostoliiton vastaisen kampanjan seurauksena urheilijoiden turvallisuus oli vaarassa. Neuvostoliiton olympiakomitea toivoi, ettei seuraavissa kisoissa ole ongelmia ja että Los Angelesin kisojen ongelmista keskusteltaisiin jäsenmaiden ja lajiliittojen kanssa tavoitteena olympiasääntöjen täysi kunnioittaminen. KOK:n yhdysvaltalaisjäsen eversti Miller puolustautui Neuvostoliiton komitean syytöksiä vastaan ja sanoi, että Los Angelesin kisoja koskevasta sopimuksesta oli syntynyt väärinymmärryksiä. Hänen mukaansa USA:n olympiakomitea oli mukana sopimuksessa KOK:n ja järjestelytoimikunnan välillä ja oli vastuussa mahdollisista tappioista, joita esimerkiksi edellisissä kisoissa Montrealissa ja Lake Placidissa oli syntynyt. Millerin mukaan voitot olivat tulleet yksityisiltä yrityksiltä, televisioteollisuudesta ja yksityishenkilöiltä ja myös Moskovan järjestelykomitea oli saanut taloudellista tukea amerikkalaisilta yrityksiltä ja televisioteollisuudesta. Miller

²⁸¹ KOK:n 88. kokous Los Angeles 25.7. - 26.7.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

totesi, että termi kaupallistuminen oli mainittu useasti ja nähty epätoivottavana ilmiönä, mutta siitä oli tullut osa olympiakisoja kuten olympiatulen sytytys tai kyyhkysten vapauttaminen, lisäksi jatkuvat isot tappiot tuhoaisivat olympialiikkeen. Iso-Britannian olympiakomitea antoi täyden tukensa Los Angelesin kisoille, se oli ollut valmis tukemaan kisoja taloudellisestikin ja oli hyväksynyt KOK:n ja LAOOC:n välisen sopimuksen.²⁸²

Neuvostoliiton olympiakomitea kysyi Soulin 1988 kisojen järjestelytoimikunnalta, miten USA:n joukkojen ja CIA:n läsnäolo vaikuttaa kisoihin. Puheenjohtaja Roh Tae Woo vastasi, että amerikkalaisotilaat ovat Länsi-Saksassa ja Koreassa, mutta politiikka ei ole mukana olympiakisoissa. Lisäksi Neuvostoliiton komitea halusi tietää, mikä oli järjestelytoimikunnan mielipide niiden 40 maan osallistumisesta, joihin Korealla ei ole diplomaattisia suhteita. Tähän puheenjohtaja Roh vastasi, että diplomaattisuhteiden puuttuminen ei ole syy osallistumattomuuteen ja että kisat ovat avoimet kaikille jäsenmaille.²⁸³

Olympiakisojen tulevaisuutta yritettiin turvata jäsenmaiden yhteisellä julistuksella. KOK:n jäsen Vazques Raña kertoi, että oli ollut vaikeuksia löytää YK:n yleiskokouksen julistukseen oikeita sanamuotoja, jotka kaikki jäsenmaat voisivat hyväksyä. Erityisesti DDR kritisoi, että heidän näkemyksiään ei riittävästi huomioitu. Djiboutin komitea totesi deklaraation heijastavan enemmistön mielipidettä, ei yksimielisyyttä. Vazques Raña sanoi, että deklaraatio ei edusta jäsenmaiden tarkkoja mielipiteitä eikä ole kuviteltavissa, että kaikki jäsenmaat voisivat sen hyväksyä. Se on hyväntahdon julistus olympialiikkeen ja olympiakisojen tukemiseksi.²⁸⁴

KOK oli tehnyt syksyllä 1984 yhteistyösopimukset UNESCO:n²⁸⁵, WHO:n²⁸⁶ ja ICSSPE:n²⁸⁷ kanssa. Unescon fyysisen koulutuksen ja urheilun hallitusten välisessä

²⁸² KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous, Mexico City 9.11.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden välisten tapaamisten pöytäkirjat 1981-88, kotelo 2.4, SuA.

²⁸³ KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous, Mexico City 9.11.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden välisten tapaamisten pöytäkirjat 1981-88, kotelo 2.4, SuA.

²⁸⁴ KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous, Mexico City 9.11.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden välisten tapaamisten pöytäkirjat 1981-88, kotelo 2.4, SuA.

²⁸⁵ United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö).

²⁸⁶ World Health Organization (Maailman terveysjärjestö).

komiteassa (ICPES) oli 30 edustajaa valtioiden urheilujärjestöistä. KOK ja ICPES (International Charter for Physical Education and Sport) allekirjoittivat Pariisissa lokakuussa 1984 suosituksen, jonka tavoitteena oli kansallisten komiteoiden itsenäisyys, hallitusten tuki kansallisille urheiluliikkeille ja osallistuminen kansainvälisiin urheilutapahtumiin. Unesco oli perustanut tätä varten rahaston. KOK:n presidentti J.A. Samaranchin ja Unescon pääsihteerin Amadou-Mahtar M'Bow tapasivat 18.9.1984 Lausannessa. Tapaamisessa päätettiin yhteistyöstä Urheilua kaikille –ohjelmassa, erityisesti kehitysmaissa. KOK ja Unesco päättivät järjestää koulutusohjelman kansallisella tasolla urheilujohtajille. Yhteistyössä Unescon ja KOK:n kanssa olevien kansainvälisten organisaatioiden urheiluun liittyviä toimia päätettiin tukea ja käynnistää projekteja valtiollisten organisaatioiden kanssa. Yhteistyösopimukseen KOK:n ja Unescon välillä kuului myös maailmanlaajuisten urheiluun liittyvien julistusten tukeminen, urheilumuseoiden ja olympia-akatemioiden perustamisen avustaminen, olympiaideaalien mukaisten taidenäyttelyiden organisointi ja säännöllinen tietojenvaihto KOK:n ja Unescon ohjelmista sekä kutsut kokouksiin ja konferensseihin. Yhteistyötä KOK:n ja Unescon välillä toteuttamaan päätettiin perustaa pysyvä työryhmä.²⁸⁸

Presidentti Samaranch puhui kokousedustajille 9.11.1984. Hän käsitteli puheessaan Los Angelesin kisoja, joita boikotit olivat häirinneet, sekä olympialiikkeen tulevaisuutta. Hänen mukaansa Los Angelesin kisat olivat olleet valtavan hyvät ja kiistämätön menestys. Olympialiikkeen yhtenäisyyttä oli järkytetty ennen kisoja ja kisojen jälkeen. Samaranch kertoi KOK:n tehneen kaiken välttääkseen jakautumisen, joka oli arvioitu epätodennäköiseksi. Kriisi ei ollut Samaranchin mielestä olympialiikkeen tekemä vaan aiheutui kansainvälisestä poliittisesta tilanteesta. Hänen mukaansa olympialiikkeen tulevaisuus riippuu paljon kisojen onnistumisesta ja on ikkuna, jonka kautta liikettä arvioidaan. Los Angelesin kisojen tulokset ja osallistujamäärät olivat todiste onnistumisesta. Kansallisten komiteoiden liitto (ANOC) oli kieltäytynyt pitämästä kokousta Los Angelesin intohimottomassa ilmapiirissä. KOK:n istunto keskittyi Los Angelesissa vain kisoihin ja ensimmäinen ylimääräinen kokous päätettiin pitää 1.-2.12.1984 Lausannessa, sen tavoitteena on keskustella syistä ja seurauksista liittyen vaikeuksiin, joihin olympiakisat ovat vuosikymmenen aikana joutuneet ja löytää niihin

²⁸⁷ International Council of Sports Science and Physical Education (Urheilutieteiden ja fyysisen koulutuksen kansainvälinen neuvosto), perustettu Pariisissa 1958, pääkonttori Berliinissä.

²⁸⁸ KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous, Mexico City 9.11.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden välisten tapaamisten pöytäkirjat 1981-88, kotelo 2.4, SuA.

sopivat lääkkeet. Teemana Lausannessa on olympiakisojen tulevaisuus. Samaranch pyysi puheessaan kansallisilta komiteoilta neuvoja ja mielipiteitä Lausannen kokoukseen 1.-2.12.1984. Samaranchin mukaan kansallisten komiteoiden tehtävä on organisoida ja varmistaa maan osallistuminen kisoihin ja huolehtia parhaat mahdolliset olosuhteet urheilijoille. Poisjääntien tavoitteet ja syyt pitää hänen mukaansa selvittää, mutta noitavainoon KOK ei tälläkään kertaa lähde vaan sen pitää sopeutua vastuullisempaan ja positiivisempaan asenteeseen. Samaranch julisti, että ”olympiakisat eivät kuulu lajiliitoille, kansallisille komiteoille, KOK:lle, olympialiikkeelle vaan ihmiskunnalle, jolle olemme velkaa ja tilivelvollisia”. Liikkeen rakenne oli suunniteltu välttämään vaarat, jotka ympäröivät useimpia kansainvälisiä hallinnollisia organisaatioita. Riippumattomuus takasi KOK:n menestyksen. Riippumattomuus ja yhtenäisyys oli pitänyt KOK:n yleisön ja vastakohdista huolimatta auttanut solmimaan yhteistyösopimukset kansainvälisten organisaatioiden, kuten esimerkiksi UNESCO:n, OMS:n, ICSSPE:n ja Carl Diem -instituutin, kanssa. Samaranch: ”meidän pitää säilyttää ja vahvistaa itsenäisyyttämme ja yhtenäisyyttämme. Meidän pitää nyt taistella Soulin kisojen puolesta niin kuin teimme Moskovan ja Los Angelesin kisojenkin puolesta ja kunnioittaa tekemäämme sopimusta Soulin kaupungin kanssa. Panoksena on luotettavuutemme urheilullisella ja kansainvälisellä tasolla. Olen kiitollinen, että kesälajien liitto päätti yksimielisesti pitää Soulin kisapaikkana seuraavissa kisoissa. Jos kansainvälinen tilanne ei heikenny 24. olympiadin kisat Soulissa ovat ikimuistoiset. Olympinen ja maailmanlaajuinen urheiluliike olisi paremmin asemoitunut kohtaamaan kansainvälisen tilanteen aiheuttamia paineita, joita on ollut paljon viime vuosien aikana, jos voisimme luottaa YK:n deklaraatioon koskien olympiakisojen kunnioittamista. Olympiasolidaarisuusohjelma on ollut todellinen menestys ja sitä laajennetaan edelleen. KOK on toteuttamassa kaupallisen ohjelman, joka takaa säännöllisen ja merkittävän tulon koko olympialiikkeelle. Muistutan teitä, että olympialiike on elossa ja terve sekä jatkuvassa muutoksessa. Olympiasääntöjä uudistetaan tällä hetkellä täydellisesti.” Lopuksi Samaranch totesi, että ”kuluva olympiadi on elintärkeä liikkeellemme. Olen varma, että voimme astua 3. vuosituhannele luottavaisina.”²⁸⁹

²⁸⁹ KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous, Mexico City 9.11.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden välisten tapaamisten pöytäkirjat 1981-88, kotelo 2.4, SuA.

6.6.4. LAUSANNESSA TEEMANA OLYMPIALIIKKEEN TULEVAISUUS

Lausannessa pidettiin 1.12. - 2.12. 1984 KOK:n 89. istunto, joka oli KOK:n historian ensimmäinen ylimääräinen istunto. Edellinen istunto oli pidetty Los Angelesin kisojen yhteydessä heinäkuussa 1984. Syynä jäsenten ylimääräiseen kokoontumiseen oli olympialiikkeen tila ja tulevaisuus kolmen kesäkiaboikotin jälkeen. Avauspuheessaan Samaranch toi esille vuoden aikana pidettyjen lukuisten kokousten määrän. Vuosi oli siinä suhteessa ollut poikkeuksellinen, istuntoja oli ollut kolme, hallituksen kokouksia viisi ja eri komissioiden kokouksia lähes 70. Samaranch oli tyytyväinen Los Angelesin kisoihin ja käänsi vaikeudet voitoksi toteamalla ongelmien antaneen mahdollisuuden näyttää olympialiikkeen vahvuus. Hän kävi läpi liikkeen historiaa ja totesi sen rakenteen mahdollistaneen selviytymisen paremmin kuin enemmistö muista kansainvälisistä hallitustenvälisistä organisaatioista. Hän painotti itsenäisyyden merkitystä järjestön vahvuutena. Myös erityinen jäsenten rekrytointikäytäntö oli ollut vaikuttamassa siihen, että KOK oli vanhimpia olemassa olevia kansainvälisiä järjestöjä. Hän mainitsi liikkeen laajentamisen keinona säilyttää sen elinvoimaisuus. Liikkeen suurin ongelma oli ollut edeltävinä vuosikymmeninä eräiden jäsenmaiden osallistumattomuus olympiakisoihin. Hän korosti kansallisten olympiakomiteoiden oikeutta päättää kisoihin osallistumisesta. Kansalliset hallitukset olivat käyttäneet niille kuuluvaa valtaa. Tämä vahingoitti poisjääneiden maiden urheilijoita ja maiden asemaa eri urheilujärjestöissä. Lisäksi myös kisoja seuraava yleisö kärsi boikoteista. Samaranch painotti myös tässä puheessaan olympiasääntöjen merkitystä ja niiden noudattamisen tärkeyttä. KOK ei ollut taipunut Moskovan ja Los Angelesin järjestelykomiteoiden vaatimusten edessä. Hän totesi myös ajan olevan kypsä suurille muutoksille ja saattaa säännöt vastaamaan ympäröivää todellisuutta. Lopuksi hän korosti KOK:n jäsenten merkitystä olympialiikkeen toimivuudessa ja olympiahengen ylläpidossa. Isäntämaa ja Lausannen kaupunki saivat erikoiskiitokset yhteistyön toimivuudesta. Lausanne oli tullut tunnetuksi olympiakaupunkina. Olympialiikkeen tulevaisuus riippui Samaranchin mukaan vain sen jäsenistä ja siitä löytävätkö he parhaan suunnan tulevaisuuteen.²⁹⁰

Samaranch ruoti puheessaan olympialiikkeen tilaa vaikeiden vuosien jälkeen. Lausannen kokous oli KOK:n 3. kokous vuonna 1984, johtokunta oli kokoontunut viisi kertaa, komissioilla oli ollut noin 70 kokousta ja lisäksi vuoteen oli mahtunut tv-

²⁹⁰ Samaranchin avauspuhe 89. istunnossa Lausannessa 1.12.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - istunnot 88-90 1984-85, kotelo 1.2, SuA.

symposiumi. Syynä lukuisiin kokouksiin olivat vuosien 1976, 1980 ja 1984 vakavat ongelmat. Samaranchin mukaan olympialiikkeen rakenne oli luotu sellaiseksi, että se kestää paremmin kuin muut kansainväliset organisaatiot, riippumattomuus oli sen kestävyden takeena. KOK:lla oli erityinen rekrytointimetodi ja se oli yksi vanhimmista kansainvälisistä organisaatioista. Boikoteista Samaranch totesi, että osallistumattomuus on olympiasääntöjen vastaista, yleisö kärsii poissaoloista ja boikottimaiden asema urheilujärjestöissä vaarantuu. Olympiasääntöjä piti hänen mielestään jatkuvasti parantaa ja liikkeen riippumattomuus säilyttää, myös sisäisesti. Samaranch oli keväällä Neuvostoliiton boikotti-ilmoituksen jälkeen pyytänyt jäseniltä ehdotuksia KOK:n vahvistamiseksi. Niitä oli tullutkin lukuisasti. Ehdotuksissa näkökantoja oli ollut paljon: muutokset olivat joko liian nopeita tai hitaita ja KOK liian moderni tai antiikkinen. Samaranch painotti jäsenten valinnan merkitystä ja heidän velvollisuuksiaan olympialiikettä kohtaan. Hän sanoi myös, että lajiliittojen ja kansallisten komiteoiden näkökannat uudistuksissa huomioidaan. Lopuksi hän kiitti Lausannen kaupunkia ja nimitti sitä Olympiakaupungiksi.²⁹¹

Sveitsin olympiakomitean puheenjohtaja Raymond Gafner kertoi puheessaan Sveitsin liittoneuvoston antaneen KOK:lle maassaan erityisaseman 1980-luvulla. Hän luetteli muutoksia, joita olympialiikkeessä oli tapahtunut edeltäneen kymmenen vuoden aikana. Niitä olivat KOK:n läheisemmät suhteet kansallisiin olympiakomiteoihin, kansallisten komiteoiden tehokkuus ja itsenäisyys, solidaarisuusohjelma, tv-oikeuksien tuomat mahdollisuudet KOK:lle toteuttaa periaatteitaan ja Baden-Badenin kokouksen seurauksena kansainvälisten lajiliittojen ja kansallisten olympiakomiteoiden läheisemmät suhteet KOK:hon. Hän sanoi myös, että KOK:n jäsenten on ajateltava koko olympialiikkeen etua. Liittoneuvoston jäsen Delamuraz puhui Sveitsin valtion edustajana. Hän kertoi, että KOK:n saama ei-valtiollinen organisaatio -status tarkoitti maailmanlaajuisuutta, humanisuutta, poliittista vaikuttavuutta ja edustavuutta. Hän toivoi, että maa, kantoni ja kaupunki tarjoavat hyvät olosuhteet KOK:n mission suorittamiseksi. Missio oli hänen mielestään tärkeä maailmalle, koska KOK oli maailmaa yhdistävä voima. Olympialiikkeen oli ratkaistava sisäisen koheesion ongelma, jotta KOK:n tavoitteena oleva yhdistyminen ja vapaus toteutuisi.²⁹²

²⁹¹ KOK:n 89. kokous Lausanne 1.12. – 2.12.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istunnot 85-87 1982-84, kotelo 1.1, SuA.

²⁹² KOK:n 89. kokous Lausanne 1.12. – 2.12.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istunnot 85-87 1982-84, kotelo 1.1, SuA.

Kokouksessa käytiin keskustelua toimenpiteistä, joihin KOK:n tulisi ryhtyä, jotta boikoteilta jatkossa vältyttäisiin. Jäsen Nebiolo vakuutti kaikkien lajiliittojen tukevan KOK:ta. Jäsen Hodlerin mielestä jäsenmaille ei pitäisi määrätä sanktioita poisjäämisistä. Jäsen Vasques-Rañan mukaan kansalliset komiteat olivat olympiaideaalien takana. Nebiolo ehdotti, että kisoihin ei valita virkailijoita maista, jotka eivät osallistu. Presidentti Samaranch kertoi 60 jäsenen lähettäneen ehdotuksensa toimenpiteistä, jotka KOK:n on tulevaisuudessa tehtävä boikottien välttämiseksi. Kansalliset komiteat ja lajiliitot eivät halunneet sanktioita ei-osallistuville maille. Jäsen Filaretos ehdotti, että ilmoittautuminen tapahtuisi 6-8 kuukautta ennen kisoja, eikä maille, jotka eivät osallistu, anneta KOK:n hyväksyntää yhden olympiadin ajaksi eikä myöskään solidaarisuustukea. Jäsen Arroyo vaati sanktioita poisjääville maille. Jäsen Kiyokawa vaati ammatillaisuussääntöjen tarkistamista ja nationalismin ja kaupallisuuden uudelleenarviointia. Jäsen Cross kertoi, että jäsenet Andrianov ja Smirnov olivat lähettäneet kirjeen ja kritisoineet sitä, että Los Angelesin kaupunki ei rahoittanut kisoja. Hän vaati anteeksipyyntöä Neuvostoliiton KOK-jäseniltä. Presidentti Samaranchin mukaan johtokunta ei myöskään hyväksynyt kirjettä. Jäsen Ramirez-Vasquez sanoi, että olympialiike on pysyvämpi kuin poliittiset konfliktit. Jäsen Andrianov väitti, että USA:n hallinto on kahdeksan vuotta yrittänyt tuhota olympialiikettä. Jäsen Carlgren oli sitä mieltä, että suurin ongelma tulevaisuudessa on doping eikä osallistuminen. KOK:n entisen presidentin Killaninin mielestä kaikki on tehtävä, jotta urheilijat osallistuvat. Hänen mielestään Rhodesian poissulkeminen oli ollut väärin, Moskovan ja Los Angelesin kisoihin osallistuneet maat on huomioitava ja kritiikki Los Angelesin sovinismia vastaan oli oikeutettua. Yhteydet UNESCO:on ovat hänen mielestään hyvä asia, mutta olympiakisojen suojelu YK:n antaman julistuksen kautta ei. Kokouksessa ehdotettiin myös, että kutsut tulisivat jatkossa KOK:lta eikä järjestelykomitealta.²⁹³

Kip Keino oli lähettänyt KOK:lle Kehitysmaat olympialaisissa –otsikoidun vetoimuksen, jossa hän toivoi, että urheilua, erityisesti olympiakisoja, ja politiikkaa ei saa sekoittaa. Afrikan maat olivat boikotoineet 1976 kisoja ja osa Afrikan maista oli poissa myös 1980 Moskovan kisoista. Niiden urheilijat olivat Keinon mukaan kärsineet boikoteista eniten. Afrikan maat olivat monista puutteista ja vaikeuksista huolimatta kiinnostuneet olympiakisoista ja jotta he saisivat mahdollisuuden osallistua kisoihin, politiikan ei pitäisi Keinon mielestä vaikuttaa olympialaisiin. Olympiakomitean

²⁹³ KOK:n 89. kokous Lausanne 1.12. – 2.12.1984. Lyberg Rolf, The IOC Sessions 1956-1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1, SuA.

neuvostoliittolaisjäsenet Andrianov ja Smirnov olivat lähettäneet kirjeen Samaranchille 19.10.1984. Sen aiheena oli osallistumattomuus olympiakisoihin. Heidän mukaansa oli vaarana olympialiikkeen hajaantuminen, jonka syynä oli politiikka ja USA. Kirjeessään he käyvät läpi kolmien edellisten kisojen historian ja niiden boikotoinnin syyt: 1976 syy oli ollut Etelä-Afrikan tukeminen ja rotusyrjintä, 1980 USA oli organisoinut boikottiliikkeen ja 1984 kisat olivat olleet yksityisten yritysten rahoittamat, mikä oli Neuvostoliiton mielestä olympiasääntöjen vastaista. Lisäksi LAOOC:lla ei ollut yhteyksiä hallitukseen, USA harjoitti sovunistista propagandaa ja oli järjestänyt anti-sovjet -kampanjan neuvostoliittolaisurheilijoita vastaan. Heidän mukaansa monia olympiasääntöjä oli kisoissa rikottu. Andrianov ja Smirnov luettelivat kirjeessään useita syitä epänormaaliin tilanteeseen olympialiikkeessä. Niitä olivat poliittinen interventio urheiluun, taistelu rotusyrjintää vastaan, olympiasääntöjen epätäydellisyys ja järjestelykomitean rakenteen epäselvä määrittely. Lisäksi kansalliset olympiakomiteat eivät pystyneet vaikuttamaan kisakaupungin valintaan, missä piti heidän mielestään huomioida kansainvälinen tilanne ja poliittinen ilmasto hakijamaissa. He vaativat yhteistyötä YK:n ja UNESCO:n kanssa, minkä lisäksi kansallisten komiteoiden pitäisi alkaa yhteistyö hallitusten kanssa. Kisapaikan valinta oli heidän mielestään avaintekijä boikottien välttämiseksi, siksi he ehdottivat tarkempia vaatimuksia hakijakaupungeille ja kansallisille komiteoille suurempaa roolia kisapaikan valinnassa. Järjestelykomitea ei saanut heidän mukaansa olla yksityinen ja hallitusten ja viranomaisten rooli piti olla määritelty järjestelyissä. Olympiakisoihin osallistumisen Andrianov ja Smirnov olisivat pitäneet vapaaehtoisena. Olympiasääntöjen muutos ja säännöistä poikkeaminen kuuluivat neuvostoliittolaisjäsenien mielestä täysistunnolle eikä presidentille ja johtokunnalle.²⁹⁴

Kokouksen yhteenvedona todettiin seuraavaa: olympiasääntöjä pitää kunnioittaa, päätöksiä, jotka aiheuttavat vastakkainasettelua, ei pidä tehdä, isäntämaata on estettävä käyttämästä kisoja poliittisen järjestelmänsä tai ideologiansa glorifioimiseen, poliittisten tai uskonnollisten tapahtumien järjestäminen pitää kieltää koko isäntäkaupungin alueella, kisat pitäisi myöntää vain maille, joiden kisoihin kaikki jäsenmaat osallistuvat, kaikkien lajiliitojen pitää sulkea Etelä-Afrikka pois organisaatiostaan, kaikille

²⁹⁴ KOK:n 89. kokous Lausanne 1.12. - 2.12.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istunnot 88-90 1984-85, kotelo 1.2, SuA.

kansallisille olympiakomiteoille annetaan edustus KOK:ssa ja järjestäjille annetaan kompensatiota, jos maa jää pois kisoista, vaikka on ilmoittautunut.²⁹⁵

²⁹⁵ KOK:n 89. kokous Lausanne 1.12. - 2.12.1984. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istunnot 88-90 1984-85, kotelo 1.2, SuA.

7. KYLMÄN SODAN VIIMEINEN NÄYTÖS

7.1. VUODET 1985-1988

7.1.1. KOK:N SÄÄNTÖMUUTOKSET TUOVAT AMMATILAISET OLYMPIA-AREENOILLE

KOK:n 90. kokous pidettiin Itä-Berliinissä 4.6. – 6.6.1985. Samaranch käsitteli Itä-Berliinin istunnon avauspuheessa samoja teemoja kuin edellisinä vuosina vuosikokouspuheissaan. Hän toivoi KOK:n sääntöjen uudistamista, mutta peruseriaatteiden pitäisi pysyä ennallaan. Sääntöjen on vastattava todellisuutta. Samaranch sanoi, että KOK:n tehtävänä oli ihmisten yhdistäminen. Kansallisista tunnuksista luopumista oli useasti ehdotettu, mutta Samaranchin mukaan kansalliset tunnukset helpottavat identiteettien tunnistamista ja urheilijat haluavat niitä. Lisäksi Samaranch käsitteli puheessaan YK-deklaraatiota ja painotti jälleen kerran olympialiikkeen yhtenäisyyttä. ”Olympiarenkaat symboloivat rauhaa, ystävyyttä ja toivoa.” DDR:n valtionpäämies Eric Honecker piti myös tervetuliaispuheen KOK:n 90. kokouksen osanottajille. Hän käsitteli puheessaan Coubertinin ideaaleja, DDR:ää urheiluvaltiona, rauhanaatetta, Berliiniä rauhan kaupunkina, Saksan historiaa ja aseiden riisuntaa.²⁹⁶

Samaranch kertoi, että päätösehdotus olympiakisojen suojelemisesta oli lähetetty YK:lle. Hän oli tavannut KOK:n varapresidentin kanssa YK:n pääsihteerin Javier Perez de Cuellarin ja toivoi, että seuraavassa KOK:n kokouksessa on mahdollista esittää konkreettinen ehdotus julkilausumasta. Samaranch totesi, että olisi hyvä, jos jäsenet olisivat yhteydessä hallituksiinsa ja ulkoministereihin tukeakseen päätöstä, joka olisi hyvin tärkeä olympialaisiin osallistumisen maksimoimiseksi. Jäsen Smirnov ilmoitti Neuvostoliiton olympiakomitean tukevan YK:n päätöstä.²⁹⁷ Vasta vuosina 1993 ja 1994

²⁹⁶ KOK:n 90. kokous Itä-Berliini 4.6. - 6.6.1985. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istunnot 88-90 1984-85, kotelo 1.2, SuA.

²⁹⁷ KOK:n 90. kokous Itä-Berliini 4.6. - 6.6.1985. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

YK hyväksyi kolme päätöslauselmaa, joissa tunnustettiin olympismin arvot ja sen myötävaikutus paremman ja rauhanomaisemman maailman rakentamisessa²⁹⁸.

Kansainvälinen olympia-akatemia -komissio ilmoitti, että 26 akatemiaa on perustettu jäsenmaihin ja 15 akatemiaa oli perusteilla. Kelpoisuus-komission työlliställä oli olympiasääntöjen uudistaminen. Komission mukaan amatööri-sana oli poistettu säännöistä jo vuonna 1974. Muiden lajien olympiasäännöistä oli päästy yksimielisyyteen, mutta jalkapallon, jääkiekon ja tenniksen asemasta neuvottelut olivat vielä kesken. Sääntömuutos-komissiossa oli ehdotettu, että jäsenmailla olisi neljä kuukautta aikaa vastata olympiakutsuun. Tämä ehdotus hyväksyttiin. Olympiakomitean jäsenten enimmäisikärajaa päätettiin nostaa 72 vuodesta 75 vuoteen. Arabia hyväksyttiin työkieleksi. Olympiakomitean jäsenten tutustumisvierailut hakijakaupungeissa päätettiin sallia. Lääketieteellinen komissio tiedotti, että 14 doping-laboratoriota oli toiminnassa, veridoping oli päätetty kieltää.²⁹⁹

Willi Daume esitti kelpoisuuskomission raportin, joka käsitteli olympiasääntöjen muuttamista. Hän mukaansa urheilu oli kehittynyt yli kaikkien vanhojen sääntöjen. Olympialaiset ovat osa suurta liiketoimintaa tv-oikeustulojen vuoksi ja siksi tärkeä kysymys on, kuinka rahat käytetään. Sääntö numero 26 koski urheilijoiden osallistumisoikeutta kisoihin eli se oli ns. amatöörisääntö. Komissio työskenteli nyt sääntöjen sopeuttamiseksi nykyaikaan. Daumen mukaan valta ja oikeus ovat kaksi vastakkaista napaa. Hänen mukaansa valta on tavallisesti vahvempi kuin oikeus eikä sataprosenttista tasa-arvoa ja mahdollisuuksia urheilussa koskaan ole. Aikaisempina vuosikymmeninä amatööriyhenteet oli ollut vaikea saavuttaa, vaikka niitä vaadittiin toteutettaviksi dokumenteissa ja puheissa uudelleen ja uudelleen. Monet urheilun periaatteet oli hylätty tekopyhyiden ilmapiirissä. Ideologinen muuri oli kasvanut näiden sääntöjen takia, esimerkiksi idän ja lännen välillä. Daumen mukaan yleisö kaikkialla maailmassa kritisoi pysyvien sääntöjen ja tuomioiden aikaa, mikä oli aina epäedullista KOK:n imagolle. Esimerkkejä löytyi Thorpesta Schranziin. Daume oli tyytyväinen, että oli onnistuttu hävittämään 1800-luvun luokat. Sitä hän piti humanitäärisenä saavutuksena. Olympialiikkeen tehtävä oli tarjota idoleja ja ihanteita nuorille ympäri maailman. Daume kertoi, että lajiliitot olivat lähettäneet kelpoisuussäännöt KOK:lle,

²⁹⁸ The Samaranch Years 1980 – 2001, 9. Peter Tallbergin Arkisto, 1968-2001, kotelo nro 38, SuA.

²⁹⁹ KOK:n 90. kokous Itä-Berliini 4.6. - 6.6.1985. Lyberg Rolf, The IOC Sessions 1956-1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1, SuA.

mutta lajien välillä sääntöehdotuksissa oli eroja. Olympiakisoissa ja muissa kisoissa oli hänen mukaansa oltava samat kelpoisuussäännöt ja lajiliittojen oli niistä päätettävä. Työskentely tai opiskelu huippu-urheilun ohella ei voinut enää olla säännöissä määritettynä idässä eikä lännessä. Daumen mukaan tarvittiin sopimus lajiliittojen kanssa. Baden-Badenin kongressin jälkeen oli ollut keskusteluja kaikkien olympialajien liittojen kanssa, 25 liiton kanssa oli solmittu sopimus ja KOK oli hyväksynyt lajiliittojen kelpoisuussäännöt. Jalkapallo, jääkiekko ja tennis olivat vielä sopimuksen ulkopuolella, neuvottelut niiden säännöistä olivat käynnissä. FIFA oli määritellyt uuden pelaajaluokan, olympialuokan, johon kuuluivat alle 23-vuotiaat pelaajat. Jääkiekossa Sarajevossa oli ollut protesteja ammattilaisliigoissa pelaavien vuoksi. IHF:lla oli 20 vuoden ammattilaisuusikäraja, olympialaisiin tulisi ehkä 21 vuoden minimi-ikäraja. Kansainvälinen tennisliitto ITF halusi parhaat pelaajat olympialaisiin, koska Los Angelesin tennisturnaus oli epäonnistunut. ITF halusi olympialaisiin kaikki pelaajat, jotka kuuluivat kansalliseen tennisliittoon, ilman ikärajoja. Tenniksen ongelmana olivat agentit, mutta tenniksestä voi tulla olympialaji, jos se hyväksyy kelpoisuussäännöt ja olympiasäännöt. Olympiasääntöjen mukaan urheilijoilla ei saa olla sopimusta kaupallisten yritysten kanssa, ainoastaan kansallisen liiton tai muun virallisen organisaation kanssa ja tähän KOK etsii ratkaisua ITF:n kanssa. Lopuksi Daume totesi, että 160 olympiamaata eroavat toisistaan elämäntyylyltään, poliittisilta uskomuksiltaan ja asenteiltaan, maailmankatsomukseltaan, sosiologialtaan, taloudelliselta järjestelmältään, urheilustandardeiltaan, filosofialtaan, tahdonvoimaltaan ja suuntautumiseltaan. Hänen mukaansa KOK:n täytyi löytää ratkaisu, jonka kaikki maat voivat hyväksyä, ja siihen liittyi myös joidenkin olympiaperinteen mukaisten arvojen uudelleenmuotoilu. Daume uskoi, että ”liikumme oikeaan suuntaan”.³⁰⁰

KOK:n 91. kokouksessa Lausannessa 12.10. – 17.10.1986 käsiteltiin seuraavien kisojen isäntämaan Korean tilannetta. Koreoiden välillä oli käyty useita neuvotteluja vuosina 1984 ja 1985 kisojen jakamisesta etelän ja pohjoisen kesken. Kolmikantaneuvottelut käytiin KOK:n, Pohjois-Korean ja Etelä-Korean välillä. Neuvottelutuloksena oli hyväksytty kesäkuussa 1986, mutta Pohjois-Korea halusi vielä lisää lajeja. Heinäkuun 1986 neuvotteluissa kaksi lajia oli luvattu Pohjois-Korealle, neuvotteluja jatkettiin elokuussa. Jousiammunta ja pöytätennis olisi järjestetty Pohjois-Koreassa. Neuvottelut olivat Lausannen kokouksen aikaan vielä kesken. KOK:n vuosikokous hyväksyi

³⁰⁰ KOK:n 90. kokous Itä-Berliini 4.6. - 6.6.1985. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1, SuA.

Lausannessa muiden lajien paitsi tenniksen osallistumiskelpoisuussäännöt, tennisammattilaisten mahdollisesta pääsystä olympia-areenoille päätetään vuonna 1987. KOK:n päätös merkitsi sitä, että olympialiike oli menossa kohti kaikille ammattilaisille avoimia kisoja.³⁰¹

KOK:n 92. kokous pidettiin Istanbulissa 9.5. – 12.5.1987. Kansainvälinen Olympia-Akatemia –komissio tiedotti, että 35 akatemiaa oli perustettu ja 14 oli perusteilla. Kreikkalainen John Ketseas ja saksalainen Carl Diem olivat ehdottaneet Olympia-Akatemian perustamista jo vuonna 1949. Se perustettiin vuonna 1961. Kelpoisuuskomissio kertoi tenniksen palaavan olympiaohjelmaan, ammattilaisuussäännöt oli hyväksytty johtokunnassa. Asiasta nousi jäsenten kesken suuri keskustelu, koska ammattilaiset olympialaisissa oli Coubertinin ideaalin vastaista. Lopullinen päätös tenniksen säilymisestä ohjelmassa tehdään Soulin kisojen jälkeen. Koreoiden neuvottelut kisojen jakamisesta olivat edelleen käynnissä, Pohjois-Korea oli vaatinut kahdeksan lajia sekä avajais- ja päättäjäisseremonioita järjestettäväksi pohjoisessa. KOK ei tehnyt Istanbulissa päätöstä asiassa.³⁰²

KOK:n 93. kokouksessa Calgaryssa 9.2. – 11.2.1988 KOK käsitteli syyskuussa 1988 alkavien Soulin olympialaisten järjestelytilannetta. Etelä- ja Pohjois-Korealla oli kisojen jakamisesta vielä yksi neuvottelu. Ilmoittautumisaikaa kisoihin oli tammikuuhun 1988, mutta vielä oli jäsenmailla mahdollisuus osallistua. Kipling kirjoitti, että ”itä on itä ja länsi on länsi eivätkä ne koskaan kohtaa” - kohtasivat kuitenkin Souliissa 1988.³⁰³

KOK:n 94. kokouksessa Souliissa 13.9. – 16.9.1988 Kansainvälinen Olympia-Akatemia –komissio tiedotti, että 17 KOK:n jäsentä oli osallistunut kesällä 1988 28. Olympia-Akatemian istuntoon Kreikassa. Akatemioita oli perustettu jäsenmaihin yhteensä 43. Kongressi -90 -komissio ilmoitti, että Tokion 1990 kongressi oli päätetty peruuttaa. Syynä oli KOK:n 100-vuotiskongressi, joka pidetään 1994 Pariisissa. Kaksi kongressia neljän vuoden välein oli KOK:lle liian kallista. Kaupallistamisohjelmassa oli suunnitteilla kolikko-ohjelma ja TOP-sponsoriohjelman uudistaminen. Vanhoista sponsoreista kahdeksan yhdeksästä halusi jatkaa ja lisäksi hankitaan viisi-kuusi

³⁰¹ KOK:n 91. kokous Lausanne 12.10. - 17.10.1986. Lyberg Rolf, The IOC Sessions 1956-1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1, SuA.

³⁰² KOK:n 92. kokous Istanbul 9.5. - 12.5.1987. Lyberg Rolf, The IOC Sessions 1956-1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1, SuA.

³⁰³ KOK:n 93. kokous Calgary 9.2. - 11.2.1988. Lyberg Rolf, The IOC Sessions 1956-1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1, SuA.

sponsorია lisää. Kokouksessa jäsenet eivät halunneet stadionin yläpuolelle mainontaa. Apartheid-komissio oli käynyt neuvotteluja Etelä-Afrikan tilanteesta ja ilmoitti seuraavansa tilanteen kehittymistä. KOK:n apartheidin vastainen julistus annettiin 21.6.1988 Lausannassa. Soulin kokouksessa Samaranchille myönnettiin jatkokausi.³⁰⁴

Olympialiikkeen neuvosto informoi jäseniä UNESCO-yhteistyösopimuksesta, jonka tavoitteena oli olympiaperiaatteiden opetus, kehitysmaiden ja kehittyneiden maiden välisen eron pienentäminen osallistumisessa urheiluun, urheilua kaikille -ohjelmaan osallistumisen lisääminen ja hallinnollisten ja ei-hallinnollisten organisaatioiden kokouksen järjestäminen koskien kehitysmaiden urheilua.³⁰⁵

7.1.2. APARTHEID-POLITIikka ESILLÄ WIENIN KOKOUKSESSA

KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokouksessa Soulessa 25.4.1986 Samaranch korosti jälleen kansallisten komiteoiden tärkeyttä KOK:n organisaatiossa. Hänen mukaansa kansallisten komiteoiden merkitys oli kasvamassa ja niillä piti olla hyvät suhteet maidensa hallituksiin urheilun kehittämisen helpottamiseksi. Presidentin mielestä 1984 kisojen menestyksen vuoksi olympialiike oli vahvempi kuin koskaan. Soulin 1988 kisoihin oli vielä yli kaksi vuotta aikaa, mutta 152 maata oli jo ilmoittautunut niihin. Siellä oli tarkoitus järjestää myös Aasian kisat syksyllä 1986. Presidentti Samaranch kiitti kansallisia komiteoita yhteistyöstä liikkeen vahvuuden ja yhtenäisyyden luomisessa, kansallisten komiteoiden jatkuvalla tuella rauha ja veljeys olivat säilyneet monia vuosia.³⁰⁶

KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokouksessa 6.12.1988 Wienissä käsiteltiin Apartheid-politiikkaa. YK:n apartheidin vastaisen erityiskomitean puheenjohtaja kertoi kokoukselle YK:n ohjelmasta apartheidia vastaan. Se oli alkanut vuodesta 1963 ja monia aktiviteetteja Etelä-Afrikan mustien auttamiseksi oli suoritettu. ICAAS (International Campaign Against Apartheid Sport) oli kansainvälinen kampanja,

³⁰⁴ KOK:n 94. kokous Soul 13.9. - 16.9.1988. Lyberg Rolf, The IOC Sessions 1956-1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1, SuA; Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - istunnot 91 ja 93-95 1986-89, kotelo 1.3, SuA.

³⁰⁵ KOK:n 94. kokous Soul 13.9. - 16.9.1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - istunnot 91 ja 93-95 1986-89, kotelo 1.3, SuA.

³⁰⁶ KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous, Soul 25.4.1986. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden välisten tapaamisten pöytäkirjat 1981-88, kotelo 2.4, SuA.

joka oli suunnattu apartheid-urheilua vastaan. Etelä-Afrikka suljettiin pois olympiakisoista vuodesta 1964 ja kokonaan pois olympialiikkeestä vuonna 1970. Etelä-Afrikka oli tehnyt monia yrityksiä palata olympialiikkeeseen silottelemalla rassistista politiikkaansa ja hyödyntämällä aggressiivisesti kansainvälisiä mielenosoituksia. YK:n komitean ja KOK:n tapaaminen järjestettiin vuonna 1979 ja silloin tehtiin selvitys koskien kansainvälistä konventtia apartheid-urheilua vastaan. Konventti oli nyt todellisuutta, yli sata maata oli ratifioinut sen. Apartheid aiheutti kansainvälisessä urheilussa epäyhtenäisyyttä, koskien oikeaa suhtautumistapaa apartheidiin. Kesäkuussa 1988 KOK piti historiallisen kokouksen Lausannessa, jossa se lähetti selvän viestin Etelä-Afrikkaan, että sen on hylättävä apartheid olympiaperheeseen pääsemiseksi. KOK:lla oli erityinen apartheid-komissio, jonka johdossa oli Keba Mbaye.³⁰⁷

7.1.3. OLYMPIA-AKATEMIAT OLYMPIA-AATETTA PUOLUSTAMASSA

Olympiakongressit johtivat Kansainvälisen Olympiainstituutin perustamiseen Berliiniin vuonna 1938 Carl Diemin aloitteesta. Se siirrettiin Kreikkaan toisen maailmansodan aikana. Kreikan Olympiakomitea ehdotti lokakuussa 1939 Kansainvälisen Olympia-akatemian (International Olympic Academy) perustamista. Se päätettiin perustaa, mutta vasta KOK:n Rooman kokouksessa vuonna 1949. Saksan ja Kreikan arkeologisten kiistojen vuoksi perustaminen siirtyi vuoteen 1961. Keskeisiä henkilöitä Olympia-akatemian taustalla ja perustamisessa olivat Coubertin, Diem sekä Kreikan olympiakomitean puheenjohtaja John Ketseas. Kreikan olympiakomitea on järjestänyt Olympian laaksossa vuodesta 1961 vuosittain kokouksen, joissa on käsitelty olympismia koskevia aiheita. Alueelle on rakennettu luentosali, hallintorakennukset, kirjasto, museo ja urheilualue.³⁰⁸

Brundage lausui Olympia-akatemian kolmannessa kokouksessa heinäkuussa 1963: "Olympiaurheilusta ei voi koskaan tulla poliittinen ase, tämä olisi liikkeen loppu. Voitot eivät ole näyte poliittisen järjestelmän paremmuudesta verrattuna toiseen järjestelmään.

³⁰⁷ KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous, Wien 6.12.1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden välisten tapaamisten pöytäkirjat 1981-88, kotelo 2.4, SuA.

³⁰⁸ Through its lectures 1961-1998. Müller 1998, 11-21. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, SuA.

Coubertin halusi luoda onnellisempia ja parempia kansalaisia muovaamalla heidän luonnettaan, ja lisäksi edistää kansainvälistä ystävyyttä ja rauhaa tulevaisuutta.³⁰⁹

Olympia-akatemian heinäkuun 1981 kokouksessa IOA:n vuosien 1977-1986 presidentti Nikolaos Nissiotis käsitteli puheessaan boikoteista johtunutta olympialiikkeen kriisiä. Hän totesi, että ideologisella, vallankumouksellisella kriisillä on puhtaasti poliittiset tavoitteet ja olympia-aatteella ja politiikalla on perustellut yhteydet. Hänen mukaansa olympia-arvojen edistämisen puute antaa mahdollisuuden manipuloida olympiakisoja, joiden yksi vakavimmista ongelmista on sovinistinen nationalismi. Riittävä olympiahenki pystytään Nissiotiksen mukaan luomaan olympia-arvojen edistämiseksi.³¹⁰

Kansallisia olympia-akatemiaita on perustettu vuodesta 1976 alkaen, ensimmäiset USA:han, Japaniin ja Taiwaniin. Vuonna 1984 niitä oli parissa kymmenessä maassa, mutta vuonna 1998 niiden määrä oli jo yli sata. Niiden tavoitteena on olympia-ateen levittäminen monin eri keinoin.³¹¹

7.2. HARMONIAA JA EDISTYSTÄ SOULISSA 1988

Korean sodassa 1950 - 1953 tuhottu kaupunki Soul järjesti kylmän sodan aikakauden viimeiset kesäolympialaiset. Korealaisille kisat olivat talous- ja kulttuurisaavutusten näyteikkuna Kiinan ja Japanin sortotoimien ja vuosikymmenien jälleenrakennuksen jälkeen.³¹² Idän Phoenix City valittiin vuoden 1988 olympiakaupungiksi KOK:n Baden-Badenin kokouksessa 30. syyskuuta 1981. Toinen hakija oli Japanin Nagoya, jonka Soul voitti äänin 52 – 27.³¹³ Etelä-Korealla ei ollut tuolloin diplomaattisia suhteita sosialistisiin valtioihin ja maassa oli sisäisiä levottomuuksia.³¹⁴ Presidentti Chun Doo Hwan ja maan hallitus olivat vallassa armeijan tuella. Presidenttiä vastaan osoitettiin mieltä useissa kaupungeissa 1986. Maan toisinajatteliijoita oli vankiloissa yli tuhat.

³⁰⁹ III Summer Session of the IOA, 7.7. - 24.7.1963. Müller 1998, 39. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, SuA.

³¹⁰ 21st IOA session 5.7. - 20.7.1981. Müller 1981, 190-191. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, SuA.

³¹¹ Through its lectures 1961-1998. Müller 1998, 11-21. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, SuA.

³¹² Shaikin 1988, 76-77.

³¹³ International Olympic Committee vote history. <<http://www.aldaver.com/votes.html>>. [Luettu 12.9.2014].

³¹⁴ Arponen 1996, 310.

Presidentti Chun joutui muuttamaan politiikkaansa demokraattisemmaksi Washingtonin painostuksen, maan opposition ja Filippiinien Ferdinand Marcosin hallinnon kaatumisen vuoksi. Oppositio vaati maan perustuslain muuttamista, mutta presidentti halusi siirtää uudistukset olympialaisten jälkeiseen aikaan, jolloin kansa olisi yhtenäisempi ja yksimielisempi. Kesäkuussa 1987 Chun nimesi Roh Tae Woon DJP:n (Democratic Justice Party) presidenttiehdokkaaksi, mistä seurasi laajoja mielenosoituksia. Roh lupasi uudistuksia ja uhkasi vetäytyä presidenttiehdokkuudesta, jos Chun ei hyväksy reformipakettia, joka sisälsi poliittisten vankien vapauttamisen sekä lehdistölle ja oppositiolle lisää vapauksia. Seurasi veretön vallankumous, jossa uudistukset hyväksyttiin ja eteläkorealaiset ryhtyivät yhtenä kansana olympiakisojen järjestämiseen.³¹⁵

Pohjois-Korean propagandakoneisto vaati vuodesta 1985 lähtien kisojen jakamista Korean pohjois- ja eteläosan kesken. Pohjois-Korea väitti KOK:n sallivan ja Etelä-Korean hyväksyvän jaetut kisat. Etelä-Korean hallitus ja järjestelykomitea SLOOC kuitenkin vastustivat Pohjois-Korean vaatimuksia ja kisojen jakaminen oli silloisten olympiasääntöjen vastaista. KOK tarjosi Pohjois-Korealle muutamien lajien järjestämistä. Nämä olivat jousiammunta ja pöytätennis, joiden lisäksi pyöräilyn maantieajo ja jalkapallon alkusarjan otteluita sekä joitakin kulttuuritapahtumia olisi järjestetty Pohjois-Koreassa. Pohjois-Korea hyväksyi tarjouksen, mutta vaati KOK:lta täyttä yhteisisännöintitilatusta sekä lisää lajeja pohjoiseen. Tähän KOK ja Etelä-Korea eivät suostuneet ja Pohjois-Korea jäi lopulta kokonaan pois kisoista. Kuuba ja Etiopia tukivat Pohjois-Korean vaatimuksia kisojen jakamisesta ja tukivat Pohjois-Korean boikottia. Muita poisjääneitä olivat Albania, Libya, Seychellit ja Madagaskar. Sosialististen maiden boikotin lisäksi kisoja varjosti pelko terrorismista, mutta nämä pelot eivät toteutuneet. Yli satatuhatta sotilasta ja poliisia vastasi turvatoimista.³¹⁶ Soulin kisojen budjetti oli suurien rakennusprojektien vuoksi kuusinkertainen Los Angelesin kisojen budjettiin verrattuna, 3,010 miljardia dollaria³¹⁷.

Kolmien boikottikisojen jälkeen Soulissa olivat lähes kaikki KOK:n jäsenmaat mukana. 159 maata kilpaili 27 lajissa, joista uusia olivat tennis ja pöytätennis. Presidentti Roh Tae Woo avasi kisat, olympiatulen sytyttivät kolme korealaista urheilijaa. Skandaaleilta ei kisoissa välttytty, sillä dopingtapauksia oli useita ja tuomarivirheitä erityisesti

³¹⁵ Shaikin 1988, 80-84.

³¹⁶ Shaikin 1988, 78-79; Arponen 1996, 310; Hämäläinen 2004, 186-189.

³¹⁷ UL 11.7.1984, 10.

nyrkkeilyssä. Eniten mediahuomiota keräsi Ben Johnson, joka voitti sadan metrin juoksun maailmanennätysajalla, mutta oli käyttänyt anabolisia steroideja. Bulgarialaiset painonnostajat lähtivät joukkokäryjen jälkeen kotiin kesken kisojen ja myöhemmin on selvinnyt, että DDR:n uimarit olivat myös käyttäneet kiellettyjä aineita. Neuvostoliitto näytti urheilusuuruutensa voittamalla jälleen mitalitilaston ja erityisesti Yhdysvallat. Kuudentoista miljoonan asukkaan Itä-Saksa menestyi 250 miljoonan asukkaan Yhdysvaltoja paremmin voittamalla yli sata mitalia. Kuten isäntämaat yleensä, Etelä-Koreakin oli tilaston kärkipäässä.³¹⁸ (LIITTEET 1-7).

Dr. Un Yong Kim Soulin 1988 kisojen järjestelykomiteasta totesi 24. olympiadin kisojen olleen valtavan menestyksekkäät kaikilla osa-alueilla, myös taiteessa ja kulttuurissa, minkä johdosta olympialiike oli vahvempi ja yhtenäisempi. Dr. Kim uskoi myös, että ”kaikki tulevat kisat tulevat olemaan parhaimpia koskaan”. Samaranch oli myös sitä mieltä, että 24. olympiadin kisat olivat olleet kaikkein menestyksekkäimmät koskaan järjestetyt. Soulissa järjestettiin olympialaisten vuosijuhla 17.9.1989, jolloin paljastettiin monumentti olympialiikkeelle. Se koostui kivistä, joita kisoihin osallistuneet urheilijat olivat tuoneet mukanaan.³¹⁹

KOK:n 95. kokouksessa Puerto Ricossa 29.8. – 1.9.1989 muisteltiin vielä edellisvuoden Soulin kesäolympialaisia. Park Sen-Jik Soulin 1988 kisojen järjestelytoimikunnasta puhui KOK:n kokoukselle 31.8.1989. Hän sanoi, että ”jos olympiahenki säilyy, kaikki seuraavat kisat tulevat olemaan kaikkien aikojen parhaat. Toivon, että Soulin kisat muodostivat pysyvän perustan olympialiikkeelle ja kisat jatkavat kasvuaan.” Kisoille oli valittu viisi teemaa, jotka olivat 1) yhtenäisyyden kisat, 160 maata, 2) kulttuurin kisat, 3) myötätunnon kisat, paralympialaiset, 4) Korean uuden aikakauden kisat, inspiraatio muille kehittyville maille, itä-länsi, jin-jang, taivas-maa ja 5) totaalikulttuurin olympialaiset, olympiatuli edustaa kaikkea mitä ihmiskunta on luonut. Kisojen tunnuslause oli ”Harmonia ja edistys”.³²⁰

³¹⁸ Hämäläinen 2004, 186; Siukonen 2012, 167-169; Arponen 1996, 310-311.

³¹⁹ KOK:n johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden kokous, Wien 6.12.1988. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC - johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden välisten tapaamisten pöytäkirjat 1981-88, kotelo 2.4, SuA.

³²⁰ KOK:n 95. kokous Puerto Rico 29.8. – 1.9.1989. Pirjo Häggmanin Arkisto, IOC – istunnot 91 ja 93-95 1986-89, kotelo 1.3, SuA.

8. YHTEENVETO

Kreikan itsenäistymisen 1832 ja Olympian kaivaukset loivat perustan nykyaikaisen olympialiikkeen synnylle. Olympian arkeologiset löydöt 1830-luvulla kiinnostivat kreikkalaisia ja olympialaisten uudelleen aloittamista esitti runoilija Panajotis Sutsos, joka levitti olympiasanomaa runoissa, puheissa ja lehtikirjoituksissa. Pari vuosikymmentä myöhemmin liikemies Evangelos Zappas tarjoutui maksamaan kilpailujen kustannukset. Ateenassa järjestettiin 1859 panhelleniset kisat. Näitä Zappaan olympialaisia pidettiin sitten Ateenassa myöhemmin myös vuosina 1870, 1875 ja 1889. William Penny Brookes perusti vuonna 1850 Englannissa Much Wenlockin kylään olympisen yhteisön, The Olympian Class, joka järjesti urheilukilpailuja nimeltään Meetings of the Olympian Class ja Wenlock Olympian Games. Vuonna 1865 Brookes oli mukana perustamassa kansallista olympiayhteisöä, National Olympian Associationia, joka järjesti kansallisia olympiakisoja ainakin kolmesti 1866 - 1868. Brookes kävi kirjeenvaihtoa Kreikan olympiakomitean kanssa ja ehdotti vuonna 1880 kansainvälisiä olympiakisoja, joiden pitopaikka olisi Ateena. Ehdotus julkaistiin englantilaisissa ja kreikkalaisissa sanomalehdissä. Tämä oli ensimmäinen ehdotus kansainvälisistä olympiakisoista.³²¹ Kreikassa Sutsosin aloitteesta järjestetyt Zappaan olympialaiset ja Englannissa Brookesin järjestämät vuosittaiset Much Wenlockin kisat vaikuttivat ranskalaiseen paroni Pierre de Coubertiniin, joka esitti antiikin Kreikan olympialaisten uudelleen aloittamista Sorbonnen yliopistossa pidetyssä urheilukongressissa marraskuun 25. päivä 1892. Kansainvälinen Olympiakomitea perustettiin Pariisissa vuonna 1894 ja ensimmäiset nykyaikaiset olympiakisat pidettiin Ateenassa 1896. Kunnia olympiakisojen uudelleen aloittamisesta on usein annettu paroni Pierre de Coubertinille, mutta hän on vain yksi monista nykyaikaisten olympiakisojen henkiin herättäjistä. Ajallisesti kisojen elvyttäminen kesti yli kuusi vuosikymmentä ja merkittävästi niiden aloittamiseen vaikuttivat runoilija Sutsos, liikemies Zappas, lääkäri Brookes, paroni de Coubertin ja kirjailija Vikelas.³²²

Toisen maailmansodan vuoksi pitämättä jäi vuoden 1940 ensin Tokion ja sitten Helsingin sekä vuoden 1944 Lontoon olympialaiset. Lontoossa kilpailtiin vuonna 1948, jolloin urheilijamäärä oli Berliinin vuoden 1936 kisojen tasolla, mutta kansakuntia oli

³²¹ Young 2004, 147-150.

³²² Young 2004, 156-157.

poissulkemisista huolimatta kymmenen enemmän kuin sotaa edeltäneissä kisoissa. Helsingin vuoden 1952 kisoissa itä ja länsi kohtasivat Neuvostoliiton ja Kiinan liittyttyä olympialiikkeeseen. Maita oli edustettuina enemmän kuin ennen ja urheilijoiden määrä hipoi jo viittä tuhatta. Vuonna 1956 kesäolympialaiset pidettiin ensimmäistä kertaa eteläisellä pallonpuoliskolla, Australian Melbournessa. Unkarissa kansa nousi kapinaan Neuvostoliittoa vastaan ja Lähi-idässä Suezin kanavan kansallistaminen johti pitkään kriisiin alueella. Boikotointien ja pitkän matkan vuoksi vain runsaat kolme tuhatta urheilijaa osallistui 19 lajiin. Rooman olympiakisat vuonna 1960 välttyivät boikoteilta ja kisat olivat suurimmat siihen mennessä järjestetyt. Historiallisilla paikoilla käydyt kilpailut televisioitiin kaikkialle maailmaan. Kymmenen miljoonan asukkaan maailman suurin kaupunki rakensi modernit kisapaikat olympiapuistoon, jossa kilpailtiin XVIII kesäolympialaisissa Tokiossa 1964. Meiji-kansallisstadionilla avajaisissa oli 93 maan urheilijoita, jotka kilpailivat 19 eri lajissa. Seuraavissa kisoissa Mexico Cityssä oli boikottiuhista huolimatta parikymmentä maata enemmän. Korkean ilmanalan kisoja leimasivat mielenosoitukset ja lukuisat yleisurheilun maailmanennätykset. Avaruusaikaa ja futurismia heijastelleisiin Münchenin vuoden 1972 olympiakisoihin osallistui 121 maata ja urheilijoita 7 123. Naisia osallistui ensimmäisen kerran yli tuhat. Tähän kokonaisuusosallistujamäärään yllettiin boikottikisojen jälkeen vasta Soulissa 1988. Lajien ja kilpailujen määrä oli selvästi suurempi kuin aikaisemmissa kisoissa. Vuoden 1976 Montrealin olympiakisoissa Afrikan maat toteuttivat boikotin, jolla ne olivat kisoja uhanneet jo kaksissa aikaisemmissa kisoissa. Tämän vuoksi maita ja urheilijoita osallistui Müncheniä vähemmän, mutta median edustajia lähes yhdeksän tuhatta. Boikotit vaikuttivat myös kaksien seuraavien kisojen laajuuteen. Moskovasta 1980 yli 60 maata oli poissa, osallistujamäärä oli vuoden 1960 Rooman kisojen tasolla. Kilpailujen määrä ylitti kahden sadan rajan. Sosialististen maiden boikotti Los Angelesissa 1984 ei vaikuttanut osallistujamäärään vähentävästi vaan paikalla oli ennätyksellisesti 140 maan urheilijoita. Naisten osuus oli noin neljännes. Seuraavissa kisoissa Soulissa 1988 suurelta boikotilta välttyttiin. Osallistujamaita oli 159 ja urheilijoita yli kahdeksan tuhatta. Naisten määrä ylitti kahden tuhannen rajan. Lajimäärä näissä kisoissa oli jo 27 (LIITE 1, 2, 3, 4). Antiikin kisojen ja nykyajan olympiakisojen suurin ero on niiden laajuudessa. Urheilijoiden määrä on nykyisin noin kymmenen tuhatta, antiikin kisoissa kilpailijoita oli muutama sata. Kilpailujen määrä oli antiikin kisoissa alle 20, nykyisin mitaleista kamppaillaan noin kolmessa sadassa kilpailussa. Katsojia antiikin stadioneilla oli enimmillään noin 40 000. Nykyaikaisia olympiakisoja

pystyy seuraamaan paikan päällä ja tiedotusvälineiden kautta miljardeja ihmisiä.³²³ Antiikin ajan runoilija Pindaros kertoo säkeessään Olympian kisojen merkittävydestä: ...”ei meillä ole suurempia kisoja runojen aiheeksi kuin Olympian³²⁴.”

Kesäolympiakisoissa on nähty boikotteja, poliittisia poisjäämisiä, terrorismia, ja mielenosoituksia, erityisesti avajaisissa ja soihtuviestin aikana. Nationalismia korostavat näyttävät avajaiset ja päättäjäiset ovat nykyisin kisojen vakio-ohjelmistoa, samoin isäntämaan menestys ja panostus menestykseen omissa kotikisoissa. Isäntämaan ohella menestyminen olympiakisoissa on ollut tärkeää itsenäistyneille maille ja totalitäärisen järjestelmän maille, jotka varsinkin toisen maailmansodan jälkeen ovat hakeneet olympiamenestystä lähes hinnalla millä hyvänsä -tyyliin. Kilpailu kisojen järjestämisoikeudesta on ollut olemassa ensimmäisistä Ateenan 1896 kisoista alkaen, mutta on muuttunut kovemmaksi toisen maailmansodan jälkeen. Kylmän sodan loputtua ja ammattilaisten tullessa olympia-areenalle on median mielenkiinto kisoja kohtaan lisääntynyt entisestään. Ehdokkaita olympiakaupungiksi on ollut nykyisin niin paljon, että KOK:n hallitus on joutunut karsimaan parhaat ehdokkaat viimeiseen valintavaiheeseen.

Urheilua ja politiikkaa on käytetty kansallisten tavoitteiden saavuttamisessa kansallisvaltioiden aikana monissa maissa ainakin viime vuosisadan alusta alkaen. Suomen itsenäistymispyrkimyksissä käytettiin apuna olympiamenestystä Ateenan, Lontoon ja Tukholman olympiakisoissa ja itsenäisyyttä ja kansallistunnetta vahvistettiin 1920- ja 1930-lukujen suurmenestyksellä. Urheilua järjestelmällisesti hyväkseen ovat käyttäneet 1920-luvulla Mussolinin Italia, 1930-luvulla Hitlerin Natsi-Saksa ja Stalinin Neuvostoliitto 1940-luvulta lähtien. Poliittiset ongelmat ja erimielisyydet tulivat olympiakisoihin laajemmin kylmän sodan alkamisen myötä. Ongelmia olympialiikkeelle ovat aiheuttaneet myös kisojen kasvu suuremmaksi, niiden julkisuusarvon nousu, osanottajien taustojen erilaisuus sekä voiton merkityksen korostuminen. Nykyaikaisen demokratian voimistumisen myötä olympiamenestystä on käytetty kansallistunnon nostamiseen ja palvelemaan ideologioita, mikä on politisoinut olympialiikettä. Kylmän sodan aikana, vuosien 1948 – 1988 olympialaisissa, urheilijat oli asetettu palvelemaan kansakuntien tavoitteita ideologioiden kilpailussa. Saksan demokraattisen tasavallan entinen valtion päämies Walter Ulbricht kiteytti tämän

³²³ Young 2004, 138-139.

³²⁴ Hämäläinen 2004, 17-18.

seuraavasti: ”Urheilu ei ole meille mikään yksityishuvi, vaan ratkaiseva välikappale, jolla vahvistetaan massojen kommunistista tietoisuutta³²⁵.” Nykyaikaisen olympialiikkeen yli sadan vuoden aikana ovat nationalismi, sosialismi, rasismi, kapitalismi ja terrorismi vaikuttaneet olympiakisoihin. Suurvaltapolitiikka on vaikuttanut olympialiikkeeseen määrittelemällä pelisäännöt, joita KOK:n on ollut pakko noudattaa. KOK:n voimattomuus maailmanpolitiikan tapahtumien edessä näkyi Moskovan ja Los Angelesin boikottikisoissa. Kylmän sodan jälkeinen aika on ollut olympialiikkeen riemujuhlaa loisteliaine kisoineen. KOK on saanut luotua kisoille toimivan formaatin, joka nojaa laajaan osanottoon, lajivalikoimaan, suuriin sponsoreihin ja medianäkyvyyteen. Jo paroni Pierre de Coubertin kytki olympialiikkeen politiikkaan toteamalla osallistumisen olympiakisoihin edistävän kansakuntien molemminpuolista kunnioitusta ja samalla luovan pohjaa valtioiden välisille poliittisille suhteille.

Suurimmat boikotit ovat olleet Melbournessa 1956, Montrealissa 1976, Moskovassa 1980 ja Los Angelesissa 1984. Melbournen kisoja boikotoivat Hollanti, Espanja, Sveitsi ja Liechtenstein Unkarin kansannousun vuoksi, Egypti, Libanon ja Irak Suezin kriisin vuoksi ja Kiina Taiwanin osanoton vuoksi. Montrealin kisoja boikotoivat 28 Afrikan maata lukuun ottamatta Senegalia ja Norsunluurannikkoa sekä Irak, Sri Lanka ja Guyana. Syynä oli Uuden-Seelannin rugby-joukkueen kilpailumatka Etelä-Afrikkaan. Muut boikottimaat olivat Lesotho ja Taiwan, joka kiisteli nimestä Kiinan kansantasavallan kanssa. Moskovan kisoja boikotoi yli 60 maata Yhdysvaltain johdolla Neuvostoliiton Afganistanin miehityksen vuoksi. Los Angelesin kisoja sosialistiset maat boikotoivat Neuvostoliiton johdolla. Poissa kisoista olivat myös Iran, Albania ja Libya (LIITE 5).

Suuren boikotin uhka oli Berliinissä 1936, Lontoossa 1948, Tokiossa 1964, Mexico Cityssä 1968, Münchenissä 1972 ja Soulissa 1988. Natsi-Saksan juutalaispolitiikan vuoksi Berliinin kisoja uhkasivat boikotoida ainakin Yhdysvallat, Iso-Britannia, Ranska, Alankomaat, Ruotsi ja Jugoslavia. Lontoon 1948 kisoista jäivät pois viisumiongelmien vuoksi Romania ja Bulgaria ja lisäksi kaikki arabimaat olisivat jääneet pois, jos Israel olisi osallistunut kisoihin. Israel ei kuitenkaan ehtinyt muodostaa olympiaorganisaatiotaan ennen kisojen alkamista. Neljätoista arabimaata uhkasi boikotilla Tokion vuoden 1964 olympiakisoja. Syynä olivat kilpailukiellot urheilijoille, jotka olivat osallistuneet Ganefo-kisojen uinti- ja yleisurheilukilpailuihin, joiden

³²⁵ HS 11.9.1988, B1.

järjestämiseen ei ollut kansainvälisten erikoisliittojen lupaa. Mexico Cityn olympiakisoihin eivät Afrikan maat olisi osallistuneet, ellei Etelä-Afrikkaa olisi suljettu apartheid-politiikan vuoksi kisoista. Tšhekkoslovakian olympiakomitea vaati maan miehityksen johdosta Neuvostoliiton, Bulgarian, DDR:n, Puolan ja Unkarin sulkemista kisoista ja eräät länsimaat kehottivat boikotoimaan kisoja, joihin nämä viisi maata osallistuu. Afrikan maat uhkasivat jälleen boikotilla Münchenin olympialaisia. Syynä oli Rhodesian saama kisakutsu. Pois olisi jäänyt 27 Afrikan maata. Rotusortoa harjoittanut Rhodesia kuitenkin suljettiin kisoista. Etelä-Korean pääkaupungissa Soulissa pidettyjä olympialaisia boikotoivat Pohjois-Korea, Kuuba ja Etiopia, koska kisoja ei jaettu Etelä- ja Pohjois-Korean kesken. Muita pois jääneitä maita olivat Soulissa Albania, Libya, Seychellit ja Madagaskar. Uhkana oli sosialististen maiden Pohjois-Korean tukiboikotti.

Boikottien syynä on ollut maailmanpoliittinen tilanne, ideologinen vastakkainasettelu, apartheid-politiikka, edustus- ja nimikiistat, kisapaikka, maan sisäinen tilanne ja maan hakema kansainvälinen huomio. Kolme perättäistä boikottia pakotti olympialiikkeen muutokseen. Pidettiin tosiasiana, että politiikka on olympialaji ja tämä piti ottaa huomioon KOK:n tulevissa päätöksissä, muuten uhkasi olympiatulen sammuminen. Samaranchin sanoin: ”KOK pystyy moniin asioihin vaikuttamaan, mutta maailmaa se ei pysty hallitsemaan.”³²⁶ Nationalismi on ollut tärkein poliittinen komponentti kisoissa, sekä kilpailuissa että kisojen järjestämisessä. Boikotit loppuivat ja osallistujamaiden määrä lisääntyi kylmän sodan päättymisen ja apartheid-politiikan loppumisen myötä. Itä- ja länsiblokin välisen rajan hävittyä boikotit eivät ole enää olleet ongelmana. KOK:n suomalaisjäsenen Peter Tallbergin mukaan olympiakisojen käyttö politiikassa on selvästi laantunut ja hän veikkaa, ettei niitä enää tulla poliittisiin tarkoituksiin käyttämään. Tallbergin mielestä boikottiuhkaa pienensi merkittävästi amatöörisääntöjen uudistaminen, mikä poisti vastakkainasettelun itäblokin valtioammattilaisten ja länsimaiden college-professionaalien väliltä. Myös itäblokin hajoaminen on Tallbergin mukaan ollut syynä boikottien vähenemiseen. KOK:n rooli vahvistui kylmän sodan päättymisen myötä. Samaranchin kaudella parhaat urheilijat olivat kisoissa mukana ja sponsoriraha liikkui.³²⁷

³²⁶ Shaikin 1988, 86.

³²⁷ Kokkonen - Pyykkönen 2011, 25,27.

Boikottien välttämiseksi tehtiin ehdotuksia urheilijoiden kilpailemisesta olympialipun alla, KOK ei kuitenkaan hyväksynyt tätä ehdotusta tradition vastaisena. Ehdotettiin myös pysyvää kisapaikkaa boikottien vähentämiseksi. Kreikka ja Sveitsi olivat useimmiten ehdotettuja maita, mutta kisojen rahoitus oli ongelmana tässä ehdotuksessa. Kreikan presidentti Konstantin Karamanlis ehdotti Montrealin kisojen boikotoinnin vuoksi, että Kreikka voisi olla jatkuvasti kesäkisojen isäntä. Ehdotuksen taustalla oli tavoite politikoinnin lopettamisesta olympialiikkeessä. KOK pyysi Kreikkaa tutkimaan mahdollisuudet järjestää kisat pysyvästi Kreikassa, mutta selvitykset osoittivat Kreikassa olevan monia tekijöitä, jotka estivät pysyvän olympiaisännyyden. Näitä olivat muun muassa poliittinen epävakaus, huonot ulkopoliittiset suhteet Turkkiin ja ihmisoikeudet. Boikottien välttämiseksi tehtiin myös ehdotuksia kisojen jakamisesta usealle kaupungille ja maalle, jolloin boikotit vähenisivät, kun kisoilla ei olisi ollut yhtä kisaisäntää. Ehdotus kisojen lajien vähentämisestä perustui ajatukseen, että pienemmillä kaupungeilla ja poliittisesti vähemmän tärkeillä mailla olisi mahdollisuus järjestää kisat. Lajimäärän vähentämiseksi myös joukkueurheilun poistamista on ehdotettu.³²⁸

Pienille valtioille osallistuminen ja menestys tarjoavat harvinaisen foorumin ja julkisuutta koko maailman silmien edessä. Boikotit saavat valtavan huomioarvon. Suurille valtioille kisat on mahdollisuus vähentää vastakkainasettelua ja diplomaattinen ase poliittisessa arsenalissa, sotaa ilman ampumista. Joillekin valtioille boikotti on ainoa sopiva keino taloudellisten tai diplomaattisten keinojen ollessa sopimattomia, urheilijoita käytetään sotilaina, lisäksi se on halpaa, ei menetetä rahaa, aseita eikä ihmishenkiä.³²⁹

Kisojen tulevaisuudesta vaadittiin keskustelua boikottikisojen vuoksi. Olympialiikkeellä on tähän tarkoitukseen ollut käytössä olympiakongressit, joissa ovat mukana KOK, kansalliset olympiakomiteat, kansainväliset lajiliitot, urheilijat, media ja UNESCO. Kongressit eivät ole päätöksentekofoorumi vaan olympialiikkeen haasteita ja tulevaisuutta käsittelevä instituutio. Niitä järjestetään harvemmin kuin KOK:n vuosittaisia täysistuntoja. Ensimmäinen kongressi pidettiin 1894 ja viimeisimmät ovat olleet vuosina 1973, 1981, 1994 ja 2009. Yhteensä kongresseja on järjestetty 13 ja aiheina ovat olleet muun muassa olympiakisojen uudelleenjärjestely, urheilun terveys- ja opetusoppi, harjoittelun tekniikka, taide ja kirjallisuus urheilussa, urheilun psykologia

³²⁸ Shaikin 1988, 88-90; HS 18.8.1984, 28.

³²⁹ Shaikin 1988, 93.

ja olympiasäännöt. Bulgarian Varnassa 1973 teemoina olivat olympialiikkeen tulevien päämäärien määrittely, KOK:n, lajiliittojen ja kansallisten olympiakomiteoiden kehittyvä yhteistyö ja tulevien olympiakisojen ohjelma ja rakenne.³³⁰ Baden-Badenissa Saksassa 1981 aiheina olivat olympiakisojen tulevaisuus ja kansainvälinen yhteistyö sekä urheilijakomission perustaminen³³¹. Pariisissa 1994 olivat myös median edustajat mukana ja pääteemana oli ympäristönsuojelu. Muita käsiteltyjä aiheita olivat olympialiike ja nykyajan yhteiskunta, nykyajan urheilu, urheilu ja sosiaalinen konteksti sekä urheilu ja massamedia.³³² Viimeisin olympiakongressi pidettiin Kööpenhaminassa vuonna 2009. Siellä teemat olivat urheilijat; olympiakisat; olympialiikkeen rakenne; olympismi ja nuoriso sekä digitaalinen vallankumous. Kongressi oli virtuaalinen, se oli verkossa kaikkien seurattavissa.³³³

Olympiakisoja ovat muovanneet monet muutkin kuin boikotteja tai boikottiuhkia aiheuttaneet 1900-luvun poliittiset tapahtumat. Maailmansotien lisäksi olympialiikkeeseen ovat vaikuttaneet esimerkiksi Ranskan ja Saksan huonot suhteet 1800-luvun lopussa, alistettujen maiden itsenäistymispyrkimykset ennen ensimmäistä maailmansotaa, Kiinan vallankumous, Korean sota, Etelä-Afrikan ja Rhodesian rotusortopolitiikka, mustien kansalaisyhteiskuntaistelu Yhdysvalloissa, opiskelijamielenosoitukset, Israelin Palestiinan politiikka, Neuvostoliiton romahdus, Saksojen yhdistyminen, Jugoslavian sisällissota ja Tiibetin itsenäisyysvaatimukset.

Rio de Janeiron vuoden 2016 kesäolympialaisten jälkeen kisat on järjestetty 28 kertaa 31 olympiadin aikana. Olympiakaupunkeja on ollut 23 ja kisat on järjestetty 19 eri maassa. Useimmiten kesäolympialaiset on järjestetty Euroopassa, kuusitoista kertaa. Euroopassa järjestetyistä kesäolympialaisista Keski-Euroopassa on järjestetty yhdeksät kisat. Pohjois-Amerikassa kisat on järjestetty kuusi kertaa, Etelä-Amerikassa kerran, Aasiassa kolme ja Australiassa kaksi kertaa. Lontoo on ollut kisakaupunkina kolme, Ateena, Los Angeles ja Pariisi kaksi kertaa. Los Angeles on hakenut kisoja yhdeksän kertaa, Detroit seitsemän, Amsterdam ja Pariisi viisi kertaa. Eniten ehdokkuuksia ilman valintaa olympiakaupungiksi on Detroitilla, joka on seitsemän kertaa ollut ehdokkaana. Neljä kertaa ehdokkaana ilman valintaa olympiaisännäksi on ollut Chicago, kolme

³³⁰ Nygren 1977, 207.

³³¹ XI Olympic Congress. <[Http://www.olympic.org/baden-1981-olympic-congress](http://www.olympic.org/baden-1981-olympic-congress)>. [Luettu 3.11.2014].

³³² XII Olympic Congress. <[Http://www.olympic.org/baden-1994-olympic-congress](http://www.olympic.org/baden-1994-olympic-congress)>. [Luettu 3.11.2014].

³³³ XIII Olympic Congress. <[Http://www.olympic.org/olympic-congress](http://www.olympic.org/olympic-congress)>. [Luettu 3.11.2014].

kertaa Minneapolis, Philadelphia sekä Budapest, Buenos Aires, Lausanne ja Madrid. Ehdokaskaupunkien määrä on vaihdellut olympiadien välillä suuresti. Nykyaikaisten olympiakisojen alkuvaiheessa halukkaita kisajärjestäjiä oli vähemmän kuin toisen maailmansodan jälkeen, jolloin kilpailua olympiaisännyydestä käytiin usean maanosan ja kaupungin kesken. 1970-luvulla kiinnostus kisojen järjestämiseen oli laimeaa kansainvälisen tilanteen, terrori-iskujen, boikottien ja taloudellisen riskin vuoksi, mutta 1990-luvulta lähtien kilpailu olympiaisännyydestä on ollut kovaa ja maailmanlaajuista. Ehdokaskaupunkien suuren määrän vuoksi KOK:n hallitus on useasti joutunut karsimaan lopullista ehdokasjoukkoa esikarsinnalla, jossa vain parhaimmat hakijat pääsevät KOK:n täysistunnon äänestykseen.

Alussa olympiaurheilu oli valkoisten, protestanttisten Länsi- ja Pohjois-Euroopan ja Pohjois-Amerikan miesten harrastus. Olympia-aate levisi maantieteellisesti ja rodullisesti melko nopeasti. Jo Tukholman kisoissa 1912 olivat kaikki maanosat edustettuina, vaikka mitalit menivätkin pääosin Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan. Los Angelesin kisoissa 1932 mitalitilaston kärkipäässä oli ensimmäistä kertaa maa Aasiasta, viidentenä ollut Japani. Neuvostoliitto saapui Helsinkiin 1952 näyttämään maailmanpoliittista mahtiasemaansa ja oli heti kisojen toiseksi paras maa, Yhdysvaltojen jälkeen. Australia menestyi kotikisoissaan Melbournessa kolmanneksi parhaiten ja on sen jälkeen ollut useasti kymmenen parhaan joukossa. Kiina on menestynyt hyvin tehtyään paluun olympiakentille vuonna 1984 ja Etelä-Korea vuoden 1988 Soulin olympialaisista alkaen. Yksikään Afrikan tai Etelä-Amerikan maa ei vielä ole ollut kymmenen parhaan mitalimaan joukossa.

1970-luvulla oli kylmän sodan liennytysvaihe SALT- ja ETYK³³⁴ -neuvotteluineen. Olympialaisista tuli kapitalistisen ja sosialistisen järjestelmän kilpa-areena, joka oli tärkeä erityisesti Itä-blokin maille. Niillä oli halu näyttää lännen etumatkan kiinnikurominen myös urheilussa. Keinoina käytettiin systemaattisuutta valmennuksessa, tosiasiallista ammattilaisuutta sekä doping-ohjelmia, jotka olivat käytössä erityisesti DDR:ssä.

1980-luvulla KOK ajautui pois Eurooppa-, Amerikka- ja valkoihoisuuskeskeisyydestä Afrikan ja Aasian maiden nousun myötä. Ne menestyivät monissa lajeissa ja halusivat käyttää urheilua välineenä maailmanpoliittisen vaikutusvaltansa näyttämiseen aiemman

³³⁴ Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssi.

boikottipolitiikan sijasta. Samaranchin kaudella olympialiikkeessä irtauduttiin aikaisemmista periaatteista, mikä johti muun muassa ammattilaisuuden hyväksymiseen olympiaurheilussa. Kisoista tuli sponsori- ja televisiosopimusten myötä viihdeteollisuutta, jota ohjaa kaupallisuus, kannattavuus ja näkyvyys. Kisat ovat muuttuneet suureksi poliittiseksi ja urheilulliseksi tapahtumaksi. 1990-luvulta alkaen on ollut havaittavissa myös monien vanhojen urheilumaiden hiipuminen sekä Kiinan ja Saksan hyvä menestys. Kisaisäntien panostus ja menestys omissa kisoissa on aina ollut hyvä, Espanja, Australia ja Iso-Britannia ovat menestyneet myös kotikisoja ennen ja niiden jälkeen.

Yhdysvallat ja Neuvostoliitto kilpailivat olympiakisoissa 1952 - 1988 parhaan maan asemasta tasapäisesti. Molemmat olivat tuona ajanjaksona mukana yhdeksissä kesäolympialaisissa. Neuvostoliitto oli Yhdysvaltoja mitalien määrässä parempi kuusi kertaa, Yhdysvallat voitti Neuvostoliiton ainoastaan Helsingissä 1952 ja Mexico Cityssä 1968. Tokiossa Yhdysvallat saavutti Neuvostoliittoa enemmän kultamitaleja, joten se oli kisojen paras maa myös ensimmäisissä Aasiassa pidetyissä olympialaisissa. Molemmissa boikottikisoissa 1980 ja 1984 isäntämaa oli ylivoimaisesti kisojen menestynein maa. Voidaan todeta, että Neuvostoliitto voitti urheilukentillä käydyn kylmän sodan, ainakin olympiamenestyksellä mitaten (LIITE 6). Länsi- ja Itä-Saksa osallistuivat yhteisjoukkueella vuosien 1956 - 1964 olympiakisoihin. Vuodesta 1968 vuoteen 1988 niillä oli omat joukkueet, jotka kilpailivat samoissa kisoissa neljä kertaa. DDR voitti tämän taisteluparin mitalien määrässä ylivoimaisesti, se saavutti kaksi kertaa enemmän mitaleita kuin väestöltään neljä kertaa suurempi naapurimaansa (LIITE 7). Kiina on tasaisesti vuodesta 1984 parantanut menestystään olympiakisoissa ja on pystynyt 2000-luvulla haastamaan Yhdysvallat kisojen parhaana maana, kotikisoissaan Pekingissä 2008 Kiina voitti Yhdysvallat voitettuaan enemmän kultamitaleja. Venäjä ei ole menestynyt aivan yhtä hyvin kuin Neuvostoliitto, mutta on kuitenkin ollut usein kolmen parhaan maan joukossa.

LÄHTEET

I ARKISTOLÄHTEET

Suomen Urheiluarkisto (SuA), Helsinki

Paavo Honkajuuren Arkisto

KOK:n aineisto 1967-1968.

Pirjo Häggmanin Arkisto

IOC - istunnot 85-87 1982-84, kotelo 1.1.

IOC - istunnot 88-90 1984-85, kotelo 1.2.

IOC - istunnot 91 ja 93-95 1986-89, kotelo 1.3.

IOC - istuntojen pöytäkirjat 1980-1987, kotelo 2.1.

IOC - johtokunnan ja kansallisten olympiakomiteoiden välisten tapaamisten pöytäkirjat 1981-88, kotelo 2.4.

IOC - tutkimukset 1894-1988, kotelo 3.1.

J.W. Rangellin Arkisto

Toiminta KOK:ssa + NOC eli Pohjoismaiset OK-kokoukset 1949-1971, kotelo 4.

Toiminta KOK:ssa 1953 - 1970, kotelo 5.

Toiminta KOK:ssa, kotelo 6.

Peter Tallbergin Arkisto

Lord Killanin's Speeches From 1972 to 1981. Comité International Olympique, Switzerland 1985. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, 1968-2001.

Müller Norbert, International Olympic Academy IOA, Thirty-eight years of lectures 1961-1998. IOC, Lausanne 1998. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, 1968-2001.

The Samaranch Years 1980 – 2001. Peter Tallbergin Arkisto, kotelo nro 38, 1968-2001.

II KIRJALLISUUS

Aalto Seppo, Maamme-laulu, urheilu, populaarimusiikki ja kaupallisuus. Artikkele teoksessa *Soi sana kultainen, Vårt Land. Maamme-laulun viisitoista vuosikymmentä, Vår nationalsång 150 år. Toimittaneet Laura Kolbe, Risto Valjus ja Johan Wrede. Yliopistopaino, Helsinki 1998.*

Arponen Antti O., *Ateenasta Atlantaan*. WSOY, Porvoo 1996.

Carter Jimmy, *Keeping Faith. Memoirs of a president / Jimmy Carter*. University of Arkansas Press, Fayetteville, AR 1995. Volter/Elektroninen aineisto: Ebrary. <<https://login.ezproxy.utu.fi/login?url=http://site.ebrary.com/lib/uniturku/Doc?id=10686422>>. [Luettu 15.9.2015].

Exner-Carl Kristina, *Suomi, Neuvostoliitto ja Helsingin olympiakisat*. Artikkele teoksessa *Olympialapset, Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2004*. Toimittaneet Heikki Roiko-Jokela, Esa Sironen ja Ossi Viita. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi 2004.

Guttmann Allen, *The Games Must Go on. Avery Brundage and the Olympic Movement*. Columbia University Press, New York 1984.

Hämäläinen Karo, *Ateenasta Ateenaan. Nykyaikaiset olympialaiset kesäkisat*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2004.

J.K. Paasikiven päiväkirjat 1944-1956. Ensimmäinen osa 28.6.1944 – 24.4.1949. Toimittaneet Yrjö Blomstedt ja Matti Klinge. WSOY, Juva 1985.

J.K. Paasikiven päiväkirjat 1944-1956. Toinen osa 25.4.1949 – 10.4.1956. Toimittaneet Yrjö Blomstedt ja Matti Klinge. WSOY, Juva 1986.

Jokisipilä Markku, *Punakone ja vaahteranlehti*. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2014.

Jukola Martti, *Laakeriseppelä. Pyrähdyksiä kotimaassa ja maailmalla*. Urheilijan Kustannus Osakeyhtiö, Helsinki 1943.

Jukola Martti, *Suuri olympiakirja*. 3. painos. WSOY, Porvoo 1953.

Juusola Hannu, *Israelin historia*. Tammer-Paino, Tampere 2005.

Keys Barbara, *The 1960 Rome Summer Olympics: Birth of the New World?* Artikkele teoksessa *Myths and Milestones in the History of Sport*. Toimittaja Stephen Wagg. Palgrave MacMillan, Hampshire 2011.

Kokkonen Jouko – Pyykkönen Teijo, Suomalainen urheilujohtaja itse asiasta kuultuna. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi nro 24. Tammerprint Oy, Tampere 2011.

Koski Sami - Rissanen Mika - Tahvanainen Juha, Antiikin urheilu. Antiikin kentiltä Rooman areenoille. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2004.

Kruse Britta - Mende Armin, Olympiakisat 100 vuotta. Suomeksi toimittanut Markku Siukonen. Gummerus, Helsinki 1996.

Krüger Arnd, The unfinished symphony: a history of the Olympic Games from Coubertin to Samaranch. Artikkelit teoksessa The International Politics of Sport in the Twentieth Century. Toimittaneet James Riordan ja Arnd Krüger. E & FN SPON, London and New York 1999.

Kulomaa Jukka, Punaisen Afganistanin puolesta 1979 - 1989. Neuvostoliiton interventio - sota - sotataito. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitos, Helsinki 2011.

Luoto Reima T.A., Unkari 1956. Unkarin kansannousun tausta, tapahtumat ja seuraukset. Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi 2006.

Nygrén Helge, Poliittikka olympian ympäröissä. Oy Scandia kirjat Ab, Jyväskylä 1977.

Nygrén Helge, Olympiapolitiikka. Suuri Olympiateos 2. Toimittanut Markku Siukonen. Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu 1978.

Peltari Hannu, Simeonin silmäkulma. Suomen urheilumuseosäätiön julkaisu n:o 33. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2006.

Raevuori Antero, Viimeiset oikeat olympiakisat. Helsinki 1952. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2002.

Shaikin Bill, Sport and Politics. The Olympics and the Los Angeles Games. Praeger, New York 1988.

Siukonen Markku, Suuri olympiateos. Olympiakisat 1896 - 2012. Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi 2012.

Spasski Oleg, Olympia-aatteen hengessä: Neuvostoliitto ja kansainvälinen olympialiike. Uutistoimisto Novosti (APN), Moskova 1983.

Teronen Arto - Vuolle Jouko, Urana olympiakisat - Peter Tallbergin tuulinen elämä. Kirjapaja, Helsinki 2014.

Suomen urheilu- ja liikuntahistorian tutkimusbibliografia. Suomen Urheilumuseosäätiön julkaisu n:o 32. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2006.

Talonen Jyrki, Poisjääntejä ja boikotteja olympialiikkeessä 1896 - 1984. Artikkelit teoksessa Urheilu ja historia. Toimittanut Vesa Vares. Turun Historiallinen Arkisto 51. Turku 1997.

Tiilikainen Pekka, Olympiakisat 1896 - 1948. Kustannusliike Olympiakirja, Helsinki 1951.

Vares Vesa, Rähmälleen tartaniin? Suomalainen urheilujournalismi ja sen tulkinnat itäblokin urheilujärjestelmästä ja -menestyksestä Montrealin, Moskovan ja Los Angelesin olympialaisten näkökulmasta. Artikkelit teoksessa Urheilu ja historia. Toimittanut Vesa Vares. Turun Historiallinen Arkisto 51. Turku 1997.

Vettenniemi Erkki, Pohjolan helleenit. Suomalaisten olympiaurheilujen synty. Tammer-Paino Oy, Tampere 2007.

Young, David C., A Brief History of the Olympic Games. Blackwell Publishing, Malden, MA 2004.

III SANOMA- JA AIKAKAUSLEHDET

Helsingin Sanomat (HS) 1956, 1976, 1980, 1984, 1988

Urheilulehti (UL) 1956, 1980, 1984

IV WWW-DOKUMENTIT

WWW-SIVUT

Charles Boycott. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Charles_Boycott>. [Luettu 7.3.2016].

International Olympic Committee vote history. <<http://www.aldaver.com/votes.html>>. [Luettu 12.9.2014].

Konstantinos Karamanlis. <https://fi.m.wikipedia.org/wiki/Konstantin_Karamanlis>. [Luettu 31.3.2016].

List of NOCs by recognition date. <http://en.m.wikipedia.org/wiki/National_Olympic_Committee>. [Luettu 12.11.2014].

Luettelo olympialajeista. <http://fi.m.wikipedia.org/wiki/Luettelo_olympialajeista>. [Luettu 12.11.2014].

XI Olympic Congress. <<http://www.olympic.org/baden-1981-olympic-congress>>. [Luettu 3.11.2014].

XII Olympic Congress. <<http://www.olympic.org/baden-1994-olympic-congress>>. [Luettu 3.11.2014].

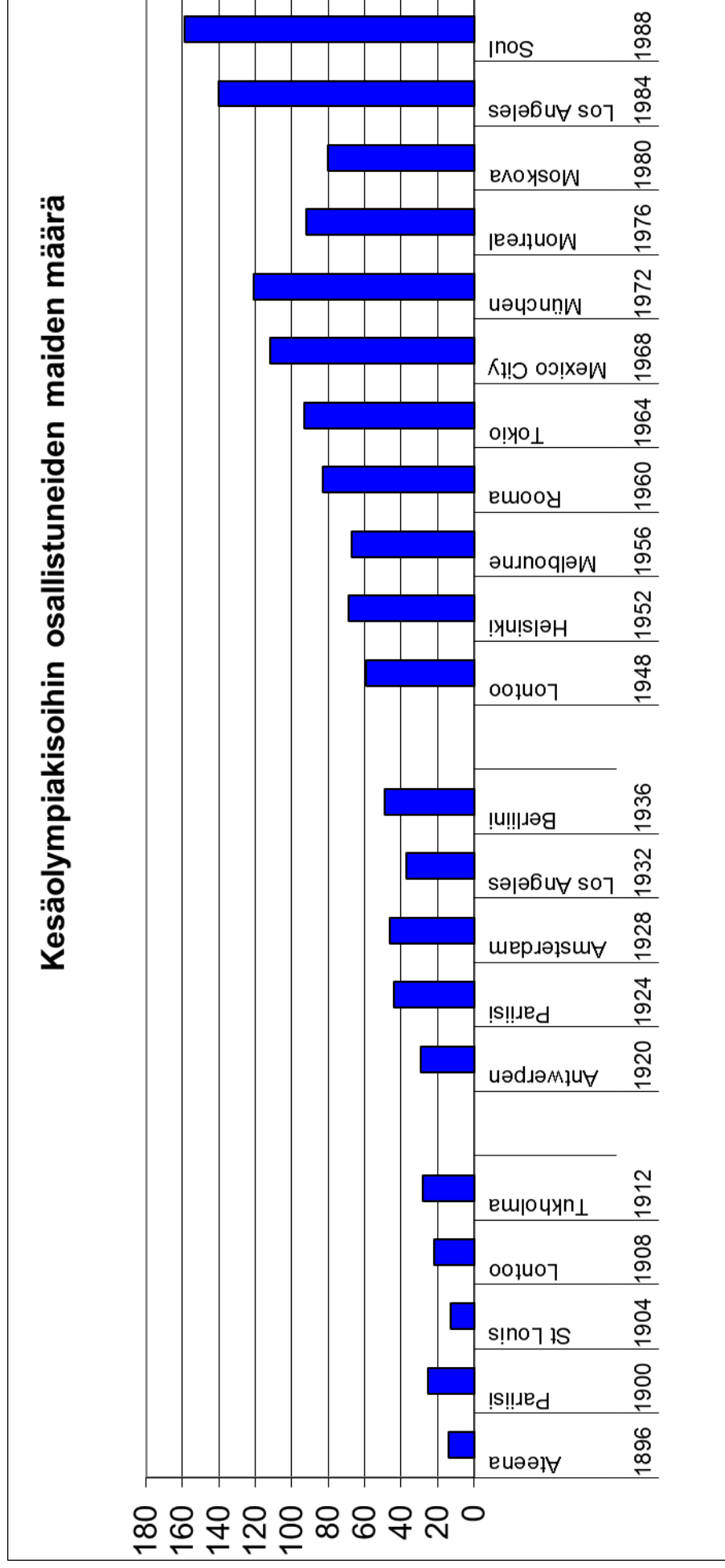
XIII Olympic Congress. <<http://www.olympic.org/olympic-congress>>. [Luettu 3.11.2014].

LIITTEET

- LIITE 1 Kesäolympiakisoihin osallistuneet maat 1896 - 1988
- LIITE 2 Kesäolympiakisoihin osallistuneet urheilijat 1896 - 1988
- LIITE 3 Kesäolympialaisten urheilulajit 1896 - 1988
- LIITE 4 Kesäolympialaisten mitalikilpailut 1896 - 1988
- LIITE 5 Olympiakisojen osallistujamaat ja KOK:n jäsenmaat 1896 - 1988
- LIITE 6 Mitalit Yhdysvallat vs. Neuvostoliitto kesäolympiakisoissa 1952 - 1988
- LIITE 7 Mitalit Länsi-Saksa vs. DDR kesäolympiakisoissa 1968 - 1988

LIITE 1

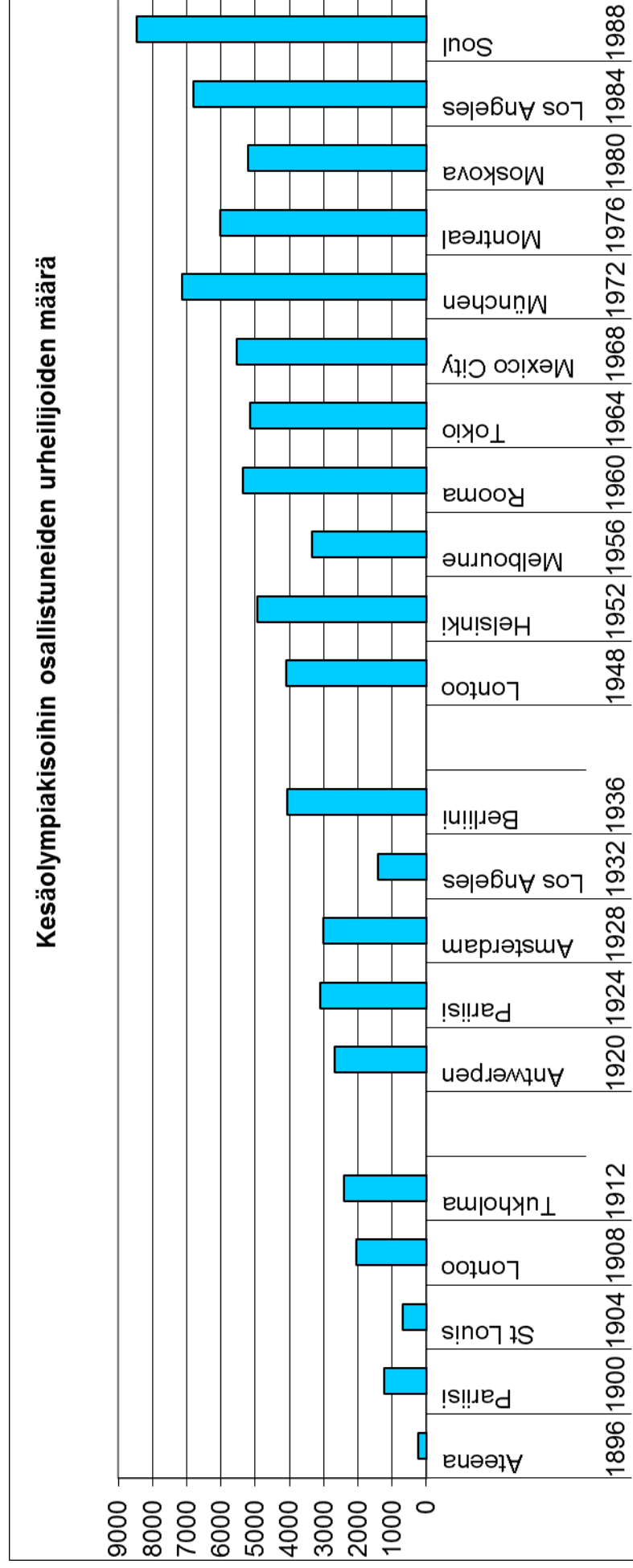
Kesäolympiakisoihin osallistuneet maat 1896 - 1988.

Lähde: Siukonen Markku, Suuri olympiateos. Olympiakisat 1896 - 2012. Docendo Oy, Jyväskylä 2012.

LIITE 2

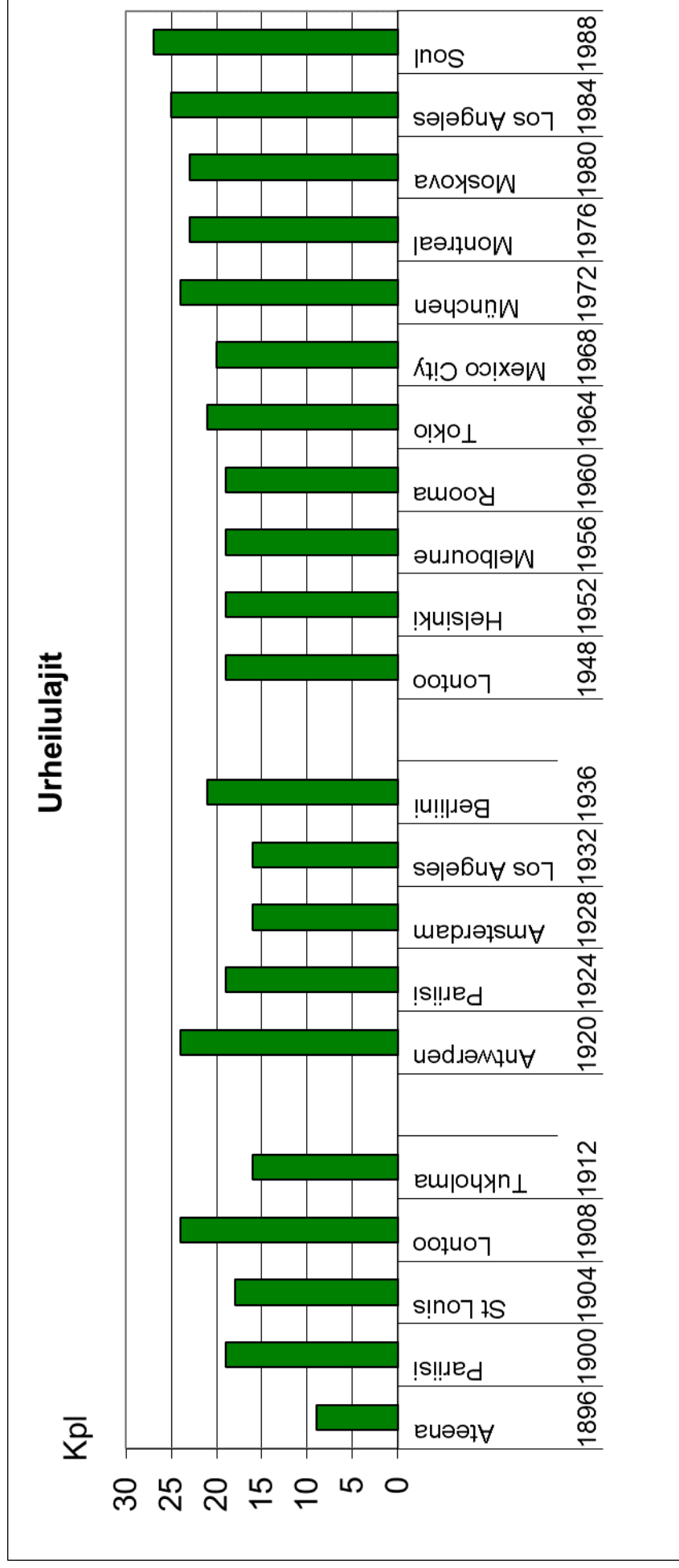
Kesäolympiakisoihin osallistuneet urheilijat 1896 - 1988.

Lähde: Siukonen Markku, Suuri olympiateos. Olympiakisat 1896 - 2012. Docendo Oy, Jyväskylä 2012.

LIITE 3

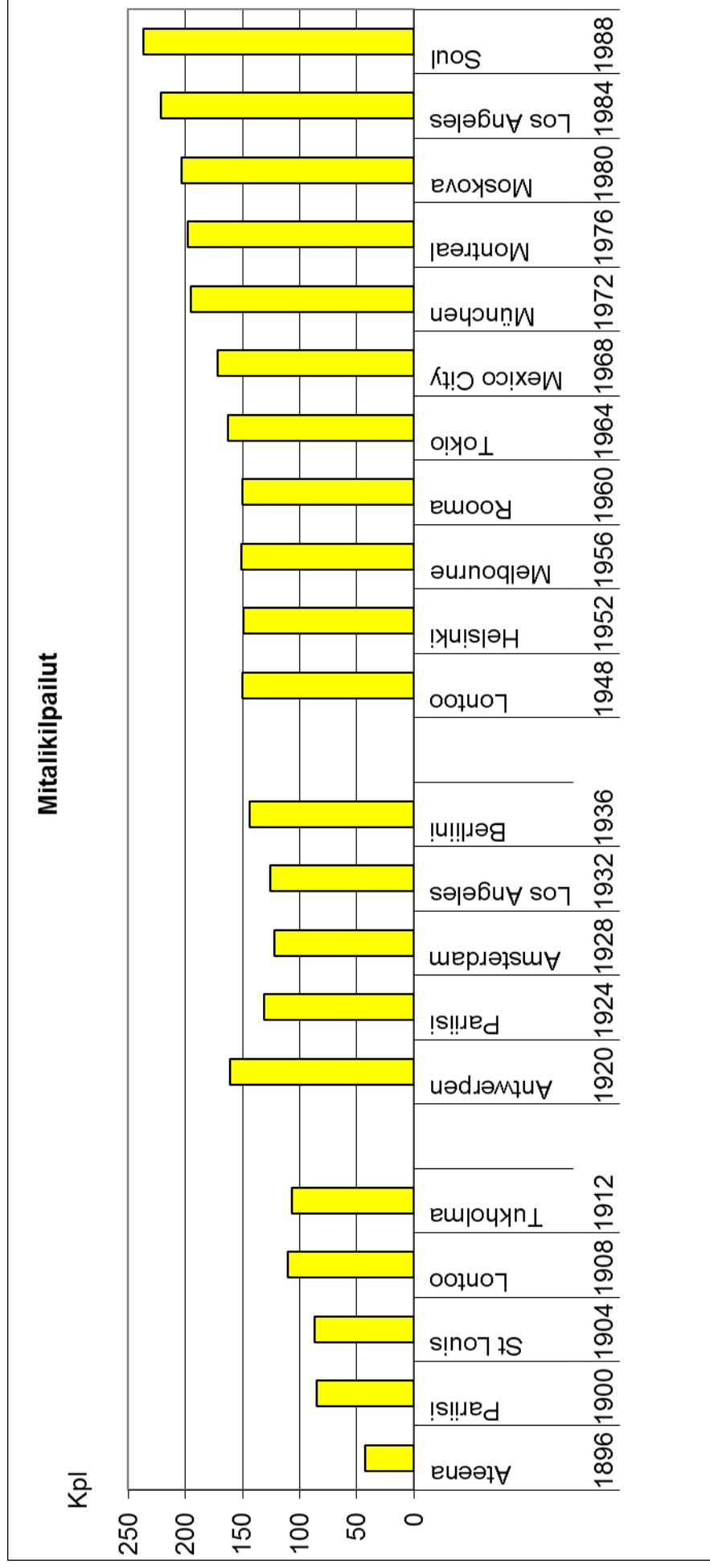
Kesäolympialaisten urheilulajit 1896 - 1988.

Lähde: Siukonen Markku, Suuri olympiateos. Olympiakisat 1896 - 2012. Docendo Oy, Jyväskylä 2012; Arponen Antti O. Olympiakisat Ateenasta Atlantaan. WSOY, Porvoo 1996; [Http://fi.m.wikipedia.org/wiki/Luettelo_olympialajeista](http://fi.m.wikipedia.org/wiki/Luettelo_olympialajeista). Luettelo olympialajeista. [Luettu 12.11.2014].

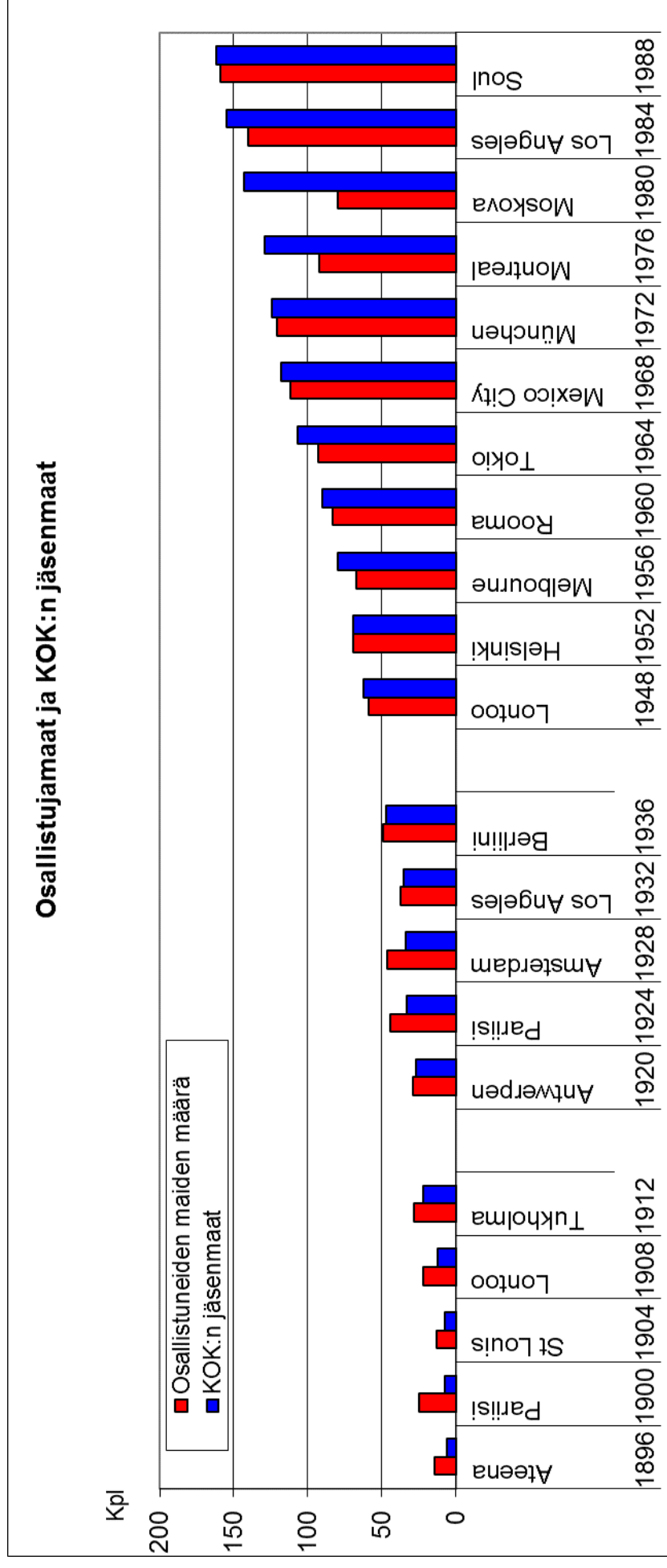
LIITE 4

Kesäolympialaisten mitalikilpailut 1896 - 1988.

Lähde: Siukonen Markku, Suuri olympiateos. Olympiakisat 1896 - 2012. Docendo Oy, Jyväskylä 2012; Arponen Antti O. Olympiakisat Ateenasta Atlantaan. WSOY, Porvoo 1996; Kruse - Mende, Olympiakisat 100 vuotta. Gummerus, Helsinki 1996.

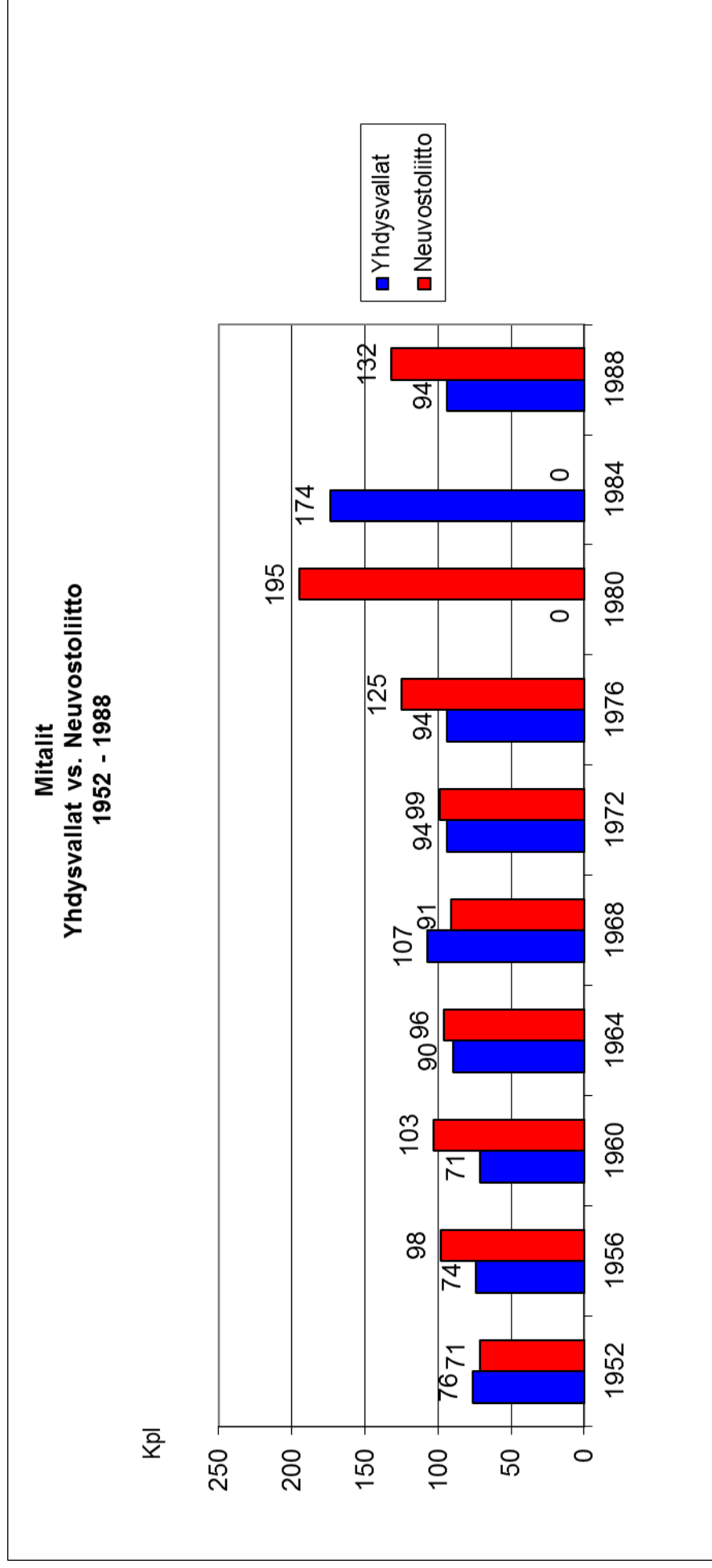
LIITE 5 Olympiakisojen osallistujamaat ja KOK:n jäsenmaat 1896 - 1988.

Lähde: Siukonen Markku, Suuri olympiategos. Olympiakisat 1896 - 2012. Docendo Oy, Jyväskylä 2012; [Http://en.m.wikipedia.org/wiki/National_Olympic_Committee](http://en.m.wikipedia.org/wiki/National_Olympic_Committee). List of NOCs by recognition date. [Luettu 12.11.2014].

LIITE 6

Mitalit Yhdysvallat vs. Neuvostoliitto kesäolympiakisoiissa 1952 - 1988.

Lähde: Siukonen Markku, Suuri olympiateos. Olympiakisat 1896 - 2012. Docendo Oy, Jyväskylä 2012.

